ISSN 3083-7979

Журнал Міжнародного та Європейського Права

Journal of International and European Law

— 2026 • ISSUE 02 —

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

ЖУРНАЛ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Випуск 2

Науковий журнал

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, 2026

DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2
УДК 341:340.5

Засновник і видавець – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Виходить 2 рази на рік, заснований у березні 2026 року

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
щодо реєстрації суб'єкта у сфері онлайн медіа № 707 від 5 березня 2026 року (протокол № 6)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

КАРВАЦЬКА Світлана, д.ю.н., професор, ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна) – *головний редактор.*
ВАЙЦЕХОВСЬКА Оксана, д.ю.н., професор, ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна) – *заступник головного редактора.*
ІЛІКА Марина, доктор філософії (PhD), ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна) – *відповідальний секретар.*
ГУТНИК Віталій, д.ю.н., професор, ЛНУ імені Івана Франка (Україна).
ДРЕГІЧ Васіле, доктор права, професор, Університет Овідій в Констанці; Член керівної колегії прокуратури при Апеляційному суді Констанці; Член Румунської судової мережі у кримінальних справах (Румунія).
КАМІНСЬКА Наталія, д.ю.н., професор, Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України (Україна).
КОРУЦ Уляна, д.ю.н., професор, Західноукраїнський національний університет (Україна).
КУЧУК Світлана, д.ю.н., професор, ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна).
МАНИК Альона, к.ю.н., ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна).
МИКІЄВИЧ Михайло, д.ю.н., професор, ЛНУ імені Івана Франка (Україна).
МИЦИК Всеволод, д.ю.н., професор, Заслужений працівник науки і техніки України, ННІМВ КНУ імені Тараса Шевченка (Україна).
ПЕРЕПЬОЛКІН Сергій, д.ю.н., професор, Університет митної справи та фінансів (Україна).
РЕПЕЦЬКИЙ Василь, к.ю.н., професор, ЛНУ імені Івана Франка (Україна).
РУДЕНКО Оксана, к.ю.н., доцент, ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна).
СИРОЇД Тетяна, д.ю.н., професор, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Україна).
СУРІЛОВА Олена, д.ю.н., професор, НУ «Одеська юридична академія» (Україна).
ТИМЧЕНКО Леонід, д.ю.н., професор, Державний податковий університет (Україна).
ТОРОНЧУК Іван, к.ю.н., доцент, ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна).
ЧУКА Аврора, доктор права, професор, професор Факультету економічних наук та державного управління, кафедра права, Університет «Штефан чел Маре» (м. Сучава); професор Інституту юридичних досліджень «Академік Андрей Радулеску» (м. Бухарест); професор Докторської школи Університету Тіту Майорєску (м. Бухарест); адвокат Колегії адвокатів (м. Ясси); керівниця Територіального центру Європейського права прав людини (INPPA, м. Ясси) (Румунія).
ЯРЕМЧУК Віталій, доктор філософії (PhD), ЧНУ імені Юрія Федьковича (Україна).

Журнал Міжнародного та Європейського права. 2026. Вип. 2. 102 с.

ISSN 3083-7979 (Online)

Офіційний вебсайт: https://journals.chnu.edu.ua/jiel/main-page.
Статті подаються в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за достовірність фактів, імен і за граматичні та стилістичні помилки.

Адреса редколегії: Кафедра Міжнародного права та порівняльного правознавства, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58012, тел.: +38 (0372) 584-896, E-mail: journal.europeanlaw@chnu.edu.ua

© Автори статей, 2026
© Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2026

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY

FACULTY OF LAW

DEPARTMENT OF INTERNATIONAL LAW AND COMPARATIVE LAW

JOURNAL OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW

Issue 2

Scientific Journal

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi 2026

DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2
UDC 341:340.5

Founder and publisher of the journal – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Published twice a year, established in March 2026

Decision of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting Regarding the Registration of an Entity in the Field of Online Media No. 707 of March 5, 2026 (Minutes No. 6)

EDITORIAL BOARD:

KARVATSKA Svitlana, Doctor of Law, Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine) - *Editor-in-Chief.*
VAITSEKHOVSKA Oksana, Doctor of Law, Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine) - *Deputy Editor-in-Chief.*
ILIKA Marina, PhD, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine) - *Executive Secretary.*
CHEPEL Olga, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine)
CIUCA Aurora, Doctor of Law, Professor, Professor at the Faculty of Economic Sciences and Public Administration, Department of Law, Stefan cel Mare University (Suceava); Professor at the Academician Andrei Radulescu Institute of Legal Studies (Bucharest); Professor at the Doctoral School of Titu Maiorescu University (Bucharest); lawyer at the Bar Association (Iasi); Head of the Territorial Centre for European Human Rights Law (INPPA, Iasi) (Romania)
DRAGHICI Vasile, Doctor of Law, Professor, Professor of the Faculty of Law and Administrative Sciences, Department of Law, Ovidiu University in Constanta; Member of the Management Board of the Prosecutor's Office at the Constanta Court of Appeal; Member of the Romanian Judicial Network in Criminal Matters (Romania)
HUTNYK Vitaliy, Doctor of Law, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)
KAMINSKA Natalia, Doctor of Law, Professor, V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
KORUTS Ulyana, Doctor of Law, Associate Professor, Western Ukrainian National University (Ukraine)
KUCHUK Svitlana, Doctor of Law, Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine)
MANYK Alyona, Candidate of Legal Sciences, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine)
MYKIEVYCH Mykhailo, Doctor of Law, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)
MITSIK Vsevolod, Doctor of Law, Professor, Honoured Worker of Science and Technology of Ukraine, Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
PEREPOLKIN Serhii, Doctor of Law, Professor, University of Customs and Finance (Ukraine)
REPETSKYI Vasyl, Candidate of Legal Sciences, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)
RUDENKO Oksana, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine)
SYROID Tetyana, Doctor of Law, Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine)
SURILOVA Olena, Doctor of Law, Professor, National University 'Odessa Law Academy' (Ukraine).
TYMCHENKO Leonid, Doctor of Law, Professor, State Tax University (Ukraine)
TORONCHUK Ivan, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine)
YAREMCHUK Vitalii, PhD, Yurii Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine)

Journal of International and European Law. 2026. Issue 2. 102 p.

ISSN 3083-7979 (Online)

Official website: https://journals.chnu.edu.ua/jiel/main-page.
Papers are submitted in the author's wording. The authors are responsible for the authenticity of the facts, names and for grammatical and stylistic errors.

Editorial board address: 2 Kotsiubynskoho St., Chernivtsi, Ukraine, 58012, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, The Department of International Law and Comparative Law, phone: +38 (0372) 584-896, E-mail: journal.europeanlaw@chnu.edu.ua

© Authors of papers, 2026
© Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2026

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Іліка Марина
Штучний інтелект у розслідуванні воєнних злочинів: можливості та ризики…… 8

Карвацька Світлана, Чука Аурора
Цифровізація міжнародно-правового простору: системні виклики та перспективи еволюції міжнародного права…… 18

Мазур Микола, Чепель Ольга
Принцип «Non bis in idem» в практиці Європейського суду з прав людини: трансформаційні процеси та сучасні виклики……. 32

ПРИВАТНЕ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО І ТРАНСКОРДОННЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Кучук Світлана, Кіріяк Оксана
Юридична правосуб'єктність та автономія об'єднань у польському та українському приватному праві…….. 46

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Лабик Анастасія, Строїч Марія
До питання міжнародно-правових гарантій захисту персональних даних в умовах гібридної війни ……..... 56

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА СПАДЩИНА ТА ДОКТРИНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ

Торончук Іван, Грекул-Ковалик Тетяна
«Міжнародне право античного періоду» ……. 69

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

Савчин Неля
Штучний інтелект у судовій системі України: міжнародний досвід та українські практики …….. 83

Яремчук Віталій
Реєстр збитків для України (RD4U): порівняльно-правовий аспект ……. 94

ISSN 3083-7979

CONTENTS

CURRENT ISSUES IN PUBLIC INTERNATIONAL LAW

Ilika Maryna
Artificial Intelligence in War Crimes Investigation: Opportunities And Risks..... 8

Karvatska Svitlana, Ciuca Aurora
Digitalization of the International Legal Sphere: Systemic Challenges And Prospects for the Evolution of International Law …… 18

Mazur Mykola, Chepel Olha
The «Non bis in idem» Principle in the Practice of the European Court of Human Rights: transformational processes and contemporary challenges…….. 32

PRIVATE INTERNATIONAL LAW AND CROSS-BORDER REGULATION

Kuchuk Svitlana, Kiriiak Oksana
Legal Personality and Associational Autonomy in Polish and Ukrainian Private Law……... 46

CURRENT RESEARCH OF YOUNG SCHOLARS

Labyk Anastasiia, Stroich Mariia
On the Issue of International Legal Guarantees for Personal Data Protection in the Context of Hybrid Warfare ……..... 56

INTERNATIONAL LEGAL HERITAGE AND DOCTRINAL TRADITIONS

Toronchuk Ivan, Hrekul-Kovalyk Tetiana
«International Law of the Ancient Period»……. 69

COMPARATIVE LEGAL STUDIES

Savchyn Nelia
Artificial Intelligence in the Judicial System of Ukraine: International Experience and Ukrainian Practice……. 83

Yaremchuk Vitalii
The Register of Damage for Ukraine (RD4U): a Comparative Legal Aspect…… 94

ISSN 3083-7979

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

UDC 341.322.5:343.98:004.8
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.8-17

Maryna Ilika,
PhD, assistant at the Department of International Law and Comparative Law Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
E-mail : m.ilika@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6556-5350

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN WAR CRIMES INVESTIGATION: OPPORTUNITIES AND RISKS

This article examines the opportunities and risks associated with the use of artificial intelligence in the investigation of war crimes. The relevance of this topic stems from the significant increase in the volume of digital information that may hold evidentiary value — including photographs, video footage, satellite imagery, open-source data, social media content, electronic documents, and geolocation data. Processing such vast datasets using traditional methods requires substantial time and personnel resources, thereby necessitating the use of modern technological tools.

This paper examines the primary applications of artificial intelligence in the collection, systematization, classification, and analysis of information related to war crimes. Particular attention is paid to the use of machine learning algorithms, computer vision, and natural language processing technologies for analyzing photographic, video, and textual materials; recognizing objects and individuals; establishing spatiotemporal links between events; and processing large datasets. The prospects for utilizing artificial intelligence in working with open-source intelligence (OSINT), digital evidence, and satellite imagery are also outlined.

At the same time, the key risks associated with the use of such technologies have been analyzed. These include the potential for erroneous or biased results, the dependence of algorithms on the quality of input data, a lack of transparency in algorithmic decision-making processes, and violations of privacy and personal data protection. A distinct threat is posed by the proliferation of deepfake technologies capable of creating or altering digital content, which complicates the verification of its authenticity and reliability.

It is argued that the outputs of artificial intelligence cannot be automatically accepted as reliable evidence and must undergo proper verification and procedural assessment. Artificial intelligence should be utilized as an auxiliary tool that enhances the speed and efficiency of investigators, prosecutors, and experts, without replacing their professional judgment. The study concludes that there is a need to improve legal regulation, develop unified standards for verifying digital evidence, and ensure appropriate human oversight regarding the use of artificial intelligence technologies in the investigation of war crimes.

Keywords: *artificial intelligence, war crimes, digital evidence, machine learning, OSINT, deepfake, digital technologies.*

Марина Іліка. Штучний інтелект у розслідуванні воєнних злочинів: можливості та ризики.

Статтю присвячено дослідженню можливостей та ризиків застосування штучного інтелекту у розслідуванні воєнних злочинів. Актуальність теми зумовлена

ISSN 3083-7979

значним збільшенням обсягів цифрової інформації, яка може мати доказове значення, зокрема фото- та відеоматеріалів, супутникових знімків, даних із відкритих джерел, соціальних мереж, електронних документів та геолокаційної інформації. Опрацювання таких масивів традиційними методами потребує значних часових і кадрових ресурсів, що зумовлює необхідність використання сучасних технологічних інструментів.

У роботі розглянуто основні напрями застосування штучного інтелекту під час збору, систематизації, класифікації та аналізу інформації, пов'язаної з воєнними злочинами. Особливу увагу приділено використанню алгоритмів машинного навчання, комп'ютерного зору та технологій обробки природної мови для аналізу фото-, відео- й текстових матеріалів, розпізнавання об'єктів та осіб, встановлення просторово-часових зв'язків між подіями, а також опрацювання великих масивів даних. Визначено перспективи використання штучного інтелекту під час роботи з відкритими джерелами інформації (OSINT), цифровими доказами та супутниковими матеріалами.

Водночас проаналізовано основні ризики застосування таких технологій. До них належать можливість отримання помилкових або упереджених результатів, залежність алгоритмів від якості вихідних даних, недостатня прозорість процесу прийняття алгоритмічних рішень, порушення приватності та захисту персональних даних. Окрему загрозу становить поширення технологій deepfake, здатних створювати або змінювати цифрові матеріали, що ускладнює перевірку їх автентичності та достовірності.

Обґрунтовано, що результати роботи штучного інтелекту не можуть автоматично визнаватися достовірними доказами та повинні проходити належну перевірку і процесуальну оцінку. Штучний інтелект доцільно використовувати як допоміжний інструмент, який підвищує оперативність та ефективність роботи слідчих, прокурорів і експертів, але не замінює їх професійного судження. Зроблено висновок про необхідність удосконалення правового регулювання, розроблення єдиних стандартів перевірки цифрових доказів та забезпечення належного людського контролю за використанням технологій штучного інтелекту під час розслідування воєнних злочинів.

Ключові слова: *штучний інтелект, воєнні злочини, цифрові докази, машинне навчання, OSINT, deepfake, цифрові технології.*

Introduction. Modern armed conflicts are accompanied by a significant number of war crimes, the documentation and investigation of which require new technological approaches. Establishing the circumstances in which crimes were committed, identifying the persons involved, determining the place and time of events, and collecting and properly assessing evidence present particular difficulty. A significant part of the information that may have evidentiary value exists in digital form: photo and video materials, satellite imagery, social media posts, open-source data, electronic documents, geolocation information, and other digital traces.

The constant growth in the volume of such information creates a problem of its prompt processing, systematization, and verification. Traditional methods of analysis require considerable time and human resources, which may hinder the timely establishment of the circumstances of war crimes. In this regard, artificial intelligence technologies, capable of automating certain processes of searching, classifying, comparing, and analyzing large data sets, are of particular importance.

ISSN 3083-7979

At the same time, the use of artificial intelligence in the investigation of war crimes gives rise to a number of legal, procedural, technical, and ethical problems. Algorithmic systems may generate erroneous or biased results, and their effectiveness directly depends on the quality and reliability of the source data. An additional danger is posed by the spread of deepfake technologies, which make it possible to create realistic falsified photo, video, and audio materials. Under such conditions, the question of establishing the authenticity of digital evidence and determining the limits of using results obtained with the help of artificial intelligence becomes especially relevant.

The problem also lies in the need to ensure a balance between the technological capabilities of artificial intelligence and the requirements of criminal procedure, human rights guarantees, the protection of personal data, and the principles of proper evidence-gathering. The absence of clear approaches to the use of algorithmic tools may lead to incorrect interpretation of the information obtained and call its evidentiary value into question.

Thus, there is a need for a comprehensive study of the possibilities of applying artificial intelligence in the investigation of war crimes, determining its practical value and risks, and developing legal and organizational mechanisms that would ensure the effective, well-founded, and controlled use of such technologies.

The aim of the article is a comprehensive study of the possibilities of using artificial intelligence in the investigation of war crimes, determining its advantages, risks, and prospects for improving international legal regulation.

Literature Review. The use of artificial intelligence in law enforcement and in the investigation of war crimes has become especially relevant in recent years. The scientific foundation of this field is formed by studies of Ukrainian scholars devoted to the application of artificial intelligence technologies in forensic science, digital forensics, forensic examination, criminal proceedings, and the investigation of war crimes. Among them, it is worth highlighting the works of H. Avdieieva, V. Shevchuk, S. Matulienė, Zh. Udovenko, V. Halahan, V. Shkelebei, O. Kurman, T. Yefimenko, B. Kosokhatko, S. Holovkin, O. Kvashuk, D. Drobenko, and V. Tverdokhlib, which address various aspects of the use of modern digital technologies in law enforcement and in proving criminal offenses.

At the same time, this issue is also being actively studied by foreign researchers. In particular, L. Freeman, K. Aksamitowska, M. Dalar, A. Koenig, E. Irving, Y. McDermott, D. Murray, F. D'Alessandra, and K. Sutherland examine the opportunities and risks of applying artificial intelligence and other new technologies in the investigation of international and war crimes. Their works pay particular attention to the use of digital evidence, open-source intelligence (OSINT), automated analysis of large data sets, the reliability and admissibility of digital information, algorithmic bias, and the ethical and human rights aspects of applying new technologies. This gives grounds to regard the use of AI in the investigation of war crimes as a complex interdisciplinary problem situated at the intersection of forensic science, criminal procedure, digital technologies, and international criminal law.

Results and Discussion. Modern armed conflicts are accompanied by the formation of significant volumes of digital information that may have evidentiary value in the investigation of war crimes. Such materials include photo and video recordings, satellite imagery, social media posts, electronic documents, geolocation data, metadata, and other digital traces. In this regard, digital technologies are gradually becoming an important tool for documenting and investigating international crimes.

ISSN 3083-7979

The development of digital technologies significantly influences modern approaches to the investigation of criminal offenses, in particular war crimes. In conditions of armed conflict, a significant part of the information about events, victims, possible offenders, and the consequences of hostilities is generated in the digital environment. Photo and video recordings, social media messages, satellite imagery, electronic documents, geolocation data, metadata, and other digital traces may be of essential importance for establishing the factual circumstances of international crimes. At the same time, the enormous volume of such information creates a problem of its timely collection, systematization, verification, and analysis [8, p. 57].

In this context, artificial intelligence acquires particular importance as a modern tool of forensic activity. S. Matulienė, V. Shevchuk, and J. Baltrūnienė, in their study "Artificial Intelligence in the Activities of Law Enforcement and Justice Bodies: Ukrainian and European Experience," analyze current problems of applying artificial intelligence technologies in the activities of law enforcement and justice bodies, in particular under martial law. The authors emphasize the promise of using AI in forensic science, digital forensics, forensic examination, and work with digital evidence. In their view, the use of digital technologies to increase the effectiveness of investigating war crimes and cybercrimes becomes especially relevant [6, p. 19]. In our opinion, the use of artificial intelligence in forensic activity should be regarded not only as a means of automating individual processes, but as a tool capable of qualitatively transforming approaches to the collection, analysis, and evaluation of forensically significant information. This is especially true of the investigation of war crimes, where a significant volume of digital data, photo and video materials, satellite imagery, social media messages, and other open sources requires prompt processing. At the same time, the use of AI should not lead to the automatic replacement of the professional judgment of an investigator, prosecutor, or expert. Results obtained with the help of artificial intelligence algorithms should be regarded as an auxiliary tool that requires verification, critical assessment, and, where necessary, confirmation by other evidence. It is precisely the combination of the technological capabilities of AI with the professional knowledge and experience of authorized actors that, in our opinion, is the most promising model of its use in forensic activity.

The authors also draw attention to the need to harmonize Ukrainian legislation with European standards in the field of artificial intelligence. In their view, the use of the relevant technologies in the activities of law enforcement and justice bodies should be carried out in compliance with the principles of the rule of law, human rights, equality, proportionality, transparency, impartiality, and fairness [6, pp. 20–21]. At the same time, artificial intelligence should not be regarded as a replacement for human professional activity, but should be used primarily to optimize it. This approach is fundamentally important in the investigation of war crimes, where any algorithmic conclusion must be subject to professional verification and procedural assessment.

Foreign researchers likewise regard artificial intelligence as a promising tool for investigating international crimes. In particular, Lindsay Freeman, in her work "Weapons of War, Tools of Justice: Using Artificial Intelligence to Investigate International Crimes," draws attention to the fact that the integration of artificial intelligence into modern military systems leads to a significant increase in the number of digital traces left on the battlefield. Sensor systems, digital devices, surveillance equipment, and other technologies create new sources of information that can potentially be used in the investigation of war crimes [2, p. 36].

ISSN 3083-7979

The significance of the positions expressed by L. Freeman lies in the fact that artificial intelligence can be used not only as a means of analyzing already collected evidence, but also as a tool that helps to identify new connections between digital data. With the help of algorithmic analysis, it is possible to cross-reference information on time, place, objects, vehicles, persons, and other circumstances of an event. This allows the investigator to formulate versions of the development of events more quickly and to determine directions for further investigation [2, pp. 44–45].

One of the most important applications of AI is the automated analysis of large volumes of information. In war crimes cases, the amount of digital material may be so large that processing it fully by traditional methods would require a great deal of time and personnel. Artificial intelligence systems are capable of performing primary sorting of information, classifying documents, finding the necessary fragments of video recordings, recognizing objects in images, and identifying interconnections between different data sets.

Directly related to this is the use of computer vision and image recognition technologies. Such technologies can be used to analyze photo and video materials and to detect military equipment, vehicles, buildings, distinctive terrain features, the consequences of infrastructure destruction, and other items that may have evidentiary value. However, automated identification should be regarded only as a preliminary result that requires further verification by a specialist.

Satellite and geospatial data play a separate role. Their use makes it possible to obtain information about territories to which direct access for investigators may be impossible due to ongoing hostilities or other security threats. Jessica Peake notes that satellite images and geospatial analysis can be used to monitor troop movements, study the consequences of attacks, and obtain information about events in hard-to-reach areas [8, p. 58].

Working with open-source information **(OSINT)** is an important area. Social media, video-hosting platforms, websites, satellite maps, and other public information resources may contain information about the place, time, and nature of military events. AI can assist in searching for and systematizing such information by keywords, geographic coordinates, dates, names, and other parameters.

The methodological basis for conducting such investigations is the Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations, developed by the Human Rights Center at the University of California, Berkeley, in cooperation with the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. The Protocol establishes professional standards for the identification, collection, preservation, verification, and analysis of digital open-source information in cases involving violations of international criminal law, humanitarian law, and human rights [3].

The use of AI in the field of OSINT is of particular importance in the context of the war in Ukraine. The Berkeley Human Rights Center states that the Berkeley Protocol is already being used by Ukrainian prosecutors to document Russian war crimes. This demonstrates the practical significance of standardized methods of working with digital information when documenting international crimes [3].

At the same time, digital information cannot be automatically considered reliable merely because it was obtained from an open source. Alexa Koenig and Ulic Egan draw attention to the fact that the use of digital open sources in international investigations requires consideration of issues of context, ethics, privacy, consent, and the possible impact of the method of collecting information on victims [4, pp. 62, 72, 76].

The problem of the reliability of digital materials is especially exacerbated by the development of technologies for generating and modifying content with the help of AI. This

ISSN 3083-7979

refers, in particular, to deepfakes — technologies that make it possible to create realistic photo, video, and audio materials that may not correspond to real events. In such conditions, even visually convincing material cannot automatically be considered reliable evidence.

Jessica Peake emphasizes that the reliability of digital information is increasingly being called into question due to targeted disinformation campaigns and the possibility of manipulating media content with the help of artificial intelligence. The author also draws attention to the problems of establishing the **chain of custody** of digital evidence and its admissibility in international criminal proceedings [4, pp. 58–59]. In this context, the concept of chain of custody, that is, the documentation of all stages of obtaining, transferring, storing, and processing evidentiary information, becomes important. If a digital file has been altered, its origin has not been established, or the procedure for obtaining it has not been recorded, this may call its evidentiary value into question. For this reason, the use of AI to analyze digital evidence must be combined with proper procedures for its preservation and documentation.

The problem of scaling digital investigations is also considered by Alexa Koenig, Emma Irving, Yvonne McDermott, and Daragh Murray. The scholars note that new technologies create significant opportunities for building timelines of events, aggregating disparate information, and establishing connections between persons, events, and evidence. At the same time, the so-called "problem of scale" arises - the need to process enormous data sets that a human cannot handle quickly enough on their own [5, pp. 3–4].

It is here that artificial intelligence may have the greatest practical value. Algorithms can perform primary searches in large data sets and identify information that is potentially relevant to the investigation. For example, AI can help identify all video recordings in which a certain object appears, find posts related to a specific location, or cross-reference information about several events. However, the final decision on the evidentiary value of such information must be made by a human.

Algorithmic bias is a substantial risk. Yvonne McDermott and other authors draw attention to the problem of human and machine bias in the use of open information in international criminal investigations [7, pp. 86–88]. If a system's training data are incomplete or biased, the algorithm may reproduce the corresponding errors. For the investigation of war crimes, this is particularly dangerous, since the misidentification of a person or event may affect the further course of criminal proceedings.

Another risk is the opacity of algorithmic decisions. Where the user cannot establish why the system reached a particular conclusion, problems arise with the verifiability and reproducibility of the result. In criminal proceedings this is especially important, since the defense must be able to challenge evidence and to reasonably call into question the manner of its obtaining and assessment.

F. D'Alessandra and K. Sutherland, analyzing the role of new technologies in international justice, emphasize the importance of technological tools for collecting, systematizing, analyzing, and preserving evidence of international crimes. At the same time, the researchers draw attention to the need to develop international standards and good practices that would make it possible to ensure the effective and lawful use of digital technologies in the processes of establishing responsibility [1, pp. 9–10].

The use of artificial intelligence must also take into account human rights and ethical requirements. Matulienė, Shevchuk, and Baltrūnienė emphasize the need to observe the principles of the rule of law, respect for human dignity, equality, proportionality,

ISSN 3083-7979

transparency, impartiality, and fairness when using AI in law enforcement and justice bodies [6, pp. 12–13].

This means that the use of algorithms for facial recognition, analysis of communications, geolocation data, or other personal information must have proper legal justification. It is necessary to ensure a balance between the needs of the investigation and the individual's right to privacy and protection of personal data.

The question of the limits of automation of the investigation process is especially important. Artificial intelligence may perform searching, classification, and primary analysis, but it must not independently determine a person's guilt. Matulienė, Shevchuk, and Baltrūnienė expressly state that artificial intelligence is not capable of fully replacing a judge, and its use should contribute to optimizing human professional activity [6, pp. 42–43]. A similar approach is appropriate at the pre-trial investigation stage: the algorithm should assist the investigator, but not make legally significant decisions in their place. In our opinion, this approach can be fully extended to forensic activity as well: it is advisable to use AI for technically complex and resource-intensive operations, whereas the final assessment of evidence, the establishment of factual circumstances, and the adoption of procedural decisions must remain with a human. Such a division of functions makes it possible to combine the advantages of automated information processing with the professional experience of the investigator, prosecutor, expert, or judge, while ensuring an appropriate level of procedural safeguards.

In view of this, it is advisable to identify the main areas of using artificial intelligence in the investigation of war crimes:

1. automated analysis of photo and video materials;
2. recognition of persons, vehicles, military equipment, and other objects;
3. analysis of satellite and geospatial data;
4. search for and systematization of information from open sources;
5. automated processing of text documents and testimonies;
6. transcription and translation of audio and video materials;
7. establishing connections between persons, objects, and events;
8. detection of possible manipulations of digital materials;
9. building temporal and spatial models of the development of events;
10. primary classification and prioritization of large sets of digital information.

At the same time, the main risks are algorithmic errors, bias of systems, insufficient transparency of algorithms, manipulation of digital materials, the spread of deepfakes, problems of authenticity and integrity of evidence, violations of privacy, and the possibility of excessive trust by the investigator in the result of automated analysis. A comparison of the risks of applying AI is presented in Table 1.

Table 1

Criteria	Traditional approach	Use of AI	Main risk	Optimal model
Information processing	Mostly manual	Automated and fast	Overload or algorithm errors	AI + investigator
Video analysis	Review by a human	Automatic object recognition	False identification	AI + expert

ISSN 3083-7979

Satellite data analysis	Manual comparison	Automated change detection	Incorrect interpretation	AI + geospatial analyst
OSINT	Manual search	Scalable search	Disinformation and fakes	AI + verification
Document analysis	Manual reading	Automatic search and classification	Loss of context	AI + investigator
Establishing connections	Analytical work of the investigator	Automatic data cross-referencing	False correlations	AI + forensic specialist
Verification of digital evidence	Expert verification	Automatic anomaly detection	Deepfakes and manipulations	AI + expert examination
Making procedural decisions	Human	May provide recommendations	Excessive automation	Decision by a human only

Comparative Characteristics of the Capabilities and Risks of Applying AI in the Investigation of War Crimes

An analysis of the data in Table 1 shows that the use of artificial intelligence in the investigation of war crimes has significant potential for increasing the effectiveness of pre-trial investigation bodies. The most promising areas are automated analysis of large volumes of digital information, examination of photo and video materials, satellite imagery, OSINT materials, geolocation, analysis of audio recordings, and establishing interconnections between individual pieces of evidence. At the same time, each of the technological capabilities is accompanied by corresponding risks, among which algorithmic bias, misidentification, the spread of deepfakes, unreliability of digital information, and violation of the right to privacy are of particular importance.

Conclusions. Artificial intelligence is gradually becoming one of the key tools of modern international criminal justice. Its application significantly increases the effectiveness of documenting war crimes, shortens the time needed to analyze evidence, provides automated processing of large volumes of information, and facilitates the establishment of the facts of international crimes. At the same time, the use of AI technologies cannot be regarded as a full replacement for the activities of investigative bodies or the court. Automated systems must perform an auxiliary function, and the final decision on the assessment of evidence must be made by a human, in compliance with the principles of legality, fairness, judicial independence, and respect for human rights.

The further development of international criminal justice will require the creation of unified international standards for the use of artificial intelligence that will ensure a balance between the technological capabilities of digital systems and the fundamental guarantees of a fair trial.

ISSN 3083-7979

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. D'Alessandra F., Sutherland K. The Promise and Challenges of New Actors and New Technologies in International Justice. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 9–34. DOI: 10.1093/jicj/mqab034.
2. Freeman L. Weapons of War, Tools of Justice: Using Artificial Intelligence to Investigate International Crimes. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 35–53. DOI: 10.1093/jicj/mqab013.
3. Human Rights Center, University of California, Berkeley; Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations: A Practical Guide on the Effective Use of Digital Open Source Information in Investigating Violations of International Criminal, Human Rights and Humanitarian Law. 2020. URL: https://humanrights.berkeley.edu/publications/berkeley-protocol-on-digital-open-source-investigations/ (дата звернення: 16.08.2026).
4. Koenig A., Egan U. Power and Privilege: Investigating Sexual Violence with Digital Open Source Information. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 55–84. DOI: 10.1093/jicj/mqab014.
5. Koenig A., Irving E., McDermott Y., Murray D. New Technologies and the Investigation of International Crimes: An Introduction. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 1–7. DOI: 10.1093/jicj/mqab040.
6. Matulienė S., Shevchuk V., Baltrūnienė J. Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2023. Вип. 4 (29). С. 12–46. DOI: 10.32353/khrife.4.2022.02.
7. McDermott Y., Koenig A., Murray D. Open Source Information's Blind Spot: Human and Machine Bias in International Criminal Investigations. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 85–105. DOI: 10.1093/jicj/mqab006.
8. Peake J. Challenges of Using Digital Evidence for War Crimes Prosecutions: Availability, Reliability, Admissibility. AJIL Unbound. 2024. Vol. 118. P. 57–61. DOI: 10.1017/aju.2024.5.

REFERENCES:

1. D'Alessandra F., Sutherland K. The Promise and Challenges of New Actors and New Technologies in International Justice. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 9–34. DOI: 10.1093/jicj/mqab034.
2. Freeman L. Weapons of War, Tools of Justice: Using Artificial Intelligence to Investigate International Crimes. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 35–53. DOI: 10.1093/jicj/mqab013.
3. Human Rights Center, University of California, Berkeley; Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations: A Practical Guide on the Effective Use of Digital Open Source Information in Investigating Violations of International Criminal, Human Rights and Humanitarian Law. 2020. Available at: https://humanrights.berkeley.edu/publications/berkeley-protocol-on-digital-open-source-investigations/ (accessed: 16.08.2026).
4. Koenig A., Egan U. Power and Privilege: Investigating Sexual Violence with Digital Open Source Information. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 55–84. DOI: 10.1093/jicj/mqab014.
5. Koenig A., Irving E., McDermott Y., Murray D. New Technologies and the Investigation of International Crimes: An Introduction. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 1–7. DOI: 10.1093/jicj/mqab040.
6. Matulienė S., Shevchuk V., Baltrūnienė J. Shtuchnyi intelekt v diialnosti orhaniv pravoporiadku ta yustytsii: vitchyznianyi ta yevropeiskyi dosvid [Artificial Intelligence in the Activities of Law Enforcement and Justice Bodies: Domestic and European Experience]. Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky. 2023. Issue 4 (29). P. 12–46. DOI: 10.32353/khrife.4.2022.02.

7. McDermott Y., Koenig A., Murray D. Open Source Information's Blind Spot: Human and Machine Bias in International Criminal Investigations. Journal of International Criminal Justice. 2021. Vol. 19, Issue 1. P. 85–105. DOI: 10.1093/jicj/mqab006.
8. Peake J. Challenges of Using Digital Evidence for War Crimes Prosecutions: Availability, Reliability, Admissibility. AJIL Unbound. 2024. Vol. 118. P. 57–61. DOI: 10.1017/aju.2024.5.

Дата першого надходження/Date of first submission: 28.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 30.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

ISSN 3083-7979

UDC 341.1:004
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.18-31

Svitlana Karvatska,
Doctor of Law, Professor,
Acting Head of the Department of
International Law and Comparative Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Ukraine
e-mail : s.karvatska@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9948-4866

Aurora Ciuca,
Professor, PhD,
Ștefan cel Mare University
Faculty of Law and Administrative Sciences, Romania
E-mail: aurora_ciuca_2000@yahoo.com

DIGITALIZATION OF THE INTERNATIONAL LEGAL SPHERE: SYSTEMIC CHALLENGES AND PROSPECTS FOR THE EVOLUTION OF INTERNATIONAL LAW

This article examines the digital transformation of international law as a multidimensional process of rethinking traditional mechanisms of international interaction. It is argued that the penetration of digital technologies into the sphere of international legal regulation leads not only to the emergence of new objects of legal protection but also to the transformation of established approaches to determining state jurisdiction, enforcing international responsibility, and ensuring compliance with international obligations.

The paper identifies the key challenges of the digital age for international law, including the fragmentation of international regulation of the digital environment, the asymmetry of states' technological capabilities, the complexity of establishing liability for cross-border digital offenses, and the need to harmonize cybersecurity requirements with international human rights standards. The study emphasizes that the effectiveness of international legal regulation increasingly depends on the ability of international institutions and states to ensure the interaction of universal legal principles with flexible mechanisms for responding to technological risks without undermining guarantees of human rights, state sovereignty, and international security.

Promising directions for legal development are outlined, including the improvement of international standards for digital governance, the formation of coordinated approaches to international legal liability for the use of digital technologies, the strengthening of international cooperation in the field of cybersecurity, and the development of regulatory mechanisms to oversee the use of artificial intelligence. The paper demonstrates the advisability of transitioning from a piecemeal response to individual technological threats to a systematic model of international legal regulation based on the principles of coherence and respect for fundamental human rights. It is concluded that the digital transformation of international law represents not only a technology-driven challenge but also an opportunity to renew its normative potential, institutional capacity, and instruments for ensuring the international legal order in the context of global digital interdependence.

Keywords: *digital transformation of international law, human rights, international legal order, international legal responsibility, digital rights, artificial intelligence, international cooperation in the field of cybersecurity.*

ISSN 3083-7979

Карвацька Світлана, Чука Аурора. Цифровізація міжнародно-правового простору: системні виклики та перспективи еволюції міжнародного права.

У статті досліджено цифрову трансформацію міжнародного права як багатовимірний процес переосмислення традиційних механізмів міжнародної взаємодії. Обґрунтовано, що проникнення цифрових технологій у сферу міжнародно-правового регулювання зумовлює не лише появу нових об'єктів правового захисту, а й трансформацію усталених підходів до визначення юрисдикції держав, реалізації міжнародної відповідальності та забезпечення дотримання міжнародних зобов'язань.

Визначено ключові виклики цифрової епохи для міжнародного права, серед яких фрагментарність міжнародного регулювання цифрового середовища, асиметрія технологічних можливостей держав, складність встановлення відповідальності за транскордонні цифрові правопорушення, а також необхідність узгодження вимог кібербезпеки із міжнародними стандартами захисту прав людини. Акцентовано на тому, що ефективність міжнародно-правового регулювання дедалі більше залежить від здатності міжнародних інституцій і держав забезпечувати взаємодію універсальних правових принципів із гнучкими механізмами реагування на технологічні ризики без послаблення гарантій прав людини, державного суверенітету та міжнародної безпеки.

Сформульовано перспективні напрями правового розвитку, що передбачають удосконалення міжнародних стандартів цифрового врядування, формування узгоджених підходів до міжнародно-правової відповідальності за використання цифрових технологій, посилення міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки та розроблення нормативних механізмів контролю за застосуванням штучного інтелекту. Доведено доцільність переходу від фрагментарного реагування на окремі технологічні загрози до системної моделі міжнародно-правового регулювання, заснованої на принципах узгодженості та поваги до фундаментальних прав людини. Зроблено висновок, що цифрова трансформація міжнародного права становить не лише технологічно зумовлений виклик, а й можливість оновлення його нормативного потенціалу, інституційної спроможності та інструментів забезпечення міжнародного правопорядку в умовах глобальної цифрової взаємозалежності.

Ключові слова: *цифрова трансформація міжнародного права, права людини, міжнародний правопорядок, міжнародно-правова відповідальність, цифрові права, штучний інтелект, міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки.*

Introduction. The digital transformation of the international legal sphere is generating conditions for a fundamental reconsideration of the nature of international law and the mechanisms through which it operates. Its implications extend beyond the implementation of existing legal provisions, affecting the processes through which legal norms are formulated, interpreted, and applied in practice. In doing so, digitalisation is reshaping established conceptions of the role and function of law within the system of international relations. The magnitude of these changes calls for comprehensive theoretical inquiry aimed at identifying structural developments within the international legal order and elucidating the patterns emerging from the integration of digital technologies into the legal domain.

An examination of this subject requires a systemic analytical framework capable of revealing overarching patterns in the digital evolution of international law beyond the confines of individual legal regimes. This approach involves synthesising findings from specialised academic studies, critically comparing their conclusions, and identifying

interrelationships among the various ways in which technological developments affect international legal regulation. Its methodological significance lies in facilitating a transition from the examination of discrete technological challenges towards a broader explanation of the systemic transformation of international law as an integrated normative framework.

The objective of the article is to develop a comprehensive understanding of the transformation of international law under the influence of digital technologies by examining the evolving nature of international legal regulation, identifying the principal normative and institutional challenges arising from the digitalization of international relations, and determining prospective avenues for adapting international legal frameworks to emerging technological realities. Particular emphasis is placed on reassessing established legal approaches to state sovereignty, jurisdiction, international responsibility, cybersecurity, and the protection of fundamental human rights, with a view to substantiating the need for a coherent, adaptive, and internationally coordinated regulatory framework capable of safeguarding the stability of the international legal order amid accelerating technological change.

Literature Review. The digitalization of international relations has stimulated a growing body of legal scholarship concerned with the capacity of international law to respond to technological change while preserving its foundational principles and regulatory coherence. A central question within this debate is whether digital technologies merely expand the subject matter of existing legal norms or fundamentally alter the structures through which international law operates. Burchardt (2023) addresses this issue by investigating the structural implications of digitalization for the international legal order, while the edited volume Digital Transformations in Public International Law, by Golia, Kettemann, and Kunz, examines the broader consequences of technological developments for international legal institutions, normative processes, and governance arrangements. In addition, Osula, Kasper, and Kajander (2022) analyse the European Union's position on the applicability of international law in cyberspace. Collectively, these works demonstrate that digital transformation raises questions extending beyond the adoption of new technologies, particularly concerning the interpretation of established legal principles, the coordination of regulatory approaches, and the maintenance of international legal stability in an increasingly interconnected environment.

A further body of research investigates the legal consequences of digitalization within particular regulatory fields, including artificial intelligence, cybersecurity, financial technologies, human rights protection, and international criminal justice. Hughes (2020) analyses approaches to the regulation of blockchain-based currencies in the United States, highlighting the challenges involved in establishing appropriate legal responses to emerging financial technologies. Casarosa (2022) examines the relationship between AI regulation and cybersecurity certification in the European Union, emphasizing the importance of coordination between legal instruments addressing technological risks. Burchardt's (2022) conceptual analysis of legal space provides an additional theoretical perspective on the interaction between overlapping normative frameworks and multiple forms of legal authority. Within Ukrainian legal scholarship, A. Labyk (2025) and I. Zakharchuk (2025) explore the implications of digitalization for international human rights law and the development of emerging categories of rights, while S. Karvatska, A. Manyk, and M. Stroich (2025) investigate contemporary cybersecurity challenges and international legal approaches to data protection. S. Karvatska and M. Hrushko (2026) extend this discussion to the evidentiary dimension of international criminal proceedings by examining the legal foundations and practical challenges associated with digital evidence in the

ISSN 3083-7979

prosecution of war crimes. Although these studies provide valuable insights into distinct aspects of digital transformation, the interaction between technological innovation, international legal responsibility, regulatory fragmentation, and institutional adaptation warrants further integrated examination. Against this background, the present article seeks to establish a comprehensive analytical perspective on the principal challenges confronting international law in the digital era and to identify regulatory and institutional pathways capable of strengthening the coherence, adaptability, and effectiveness of the international legal framework.

Results and Discussion. To assess the nature and scope of these developments, an analytical framework may be employed that encompasses three interrelated dimensions: the subjects of international law, the body of applicable legal norms, and the underlying values of the international legal order. The subject-related dimension makes it possible to examine changes in the composition of participants in international relations, their capacity to influence law-making processes, and the evolving patterns of interaction among states, international organisations, and other actors operating in digital environments. The normative dimension focuses on changes in the processes through which international legal rules are formulated, interpreted, and implemented. The value-based dimension, in turn, enables an assessment of how digitalisation reshapes the priorities of international legal regulation, the balance between competing legal interests, and the fundamental principles guiding the further development of international law.

The systematic application of this analytical framework involves several successive stages. The first entails establishing the theoretical and methodological foundations of the inquiry, clarifying its principal concepts, and defining the criteria for assessing the structural implications of digitalisation for international law. The second stage consists of organising the identified transformations into distinct analytical categories on the basis of the conceptual framework developed, followed by an examination of the relationships between them. This methodological sequence makes it possible not only to classify the consequences of digitalisation but also to explain their significance for the internal structure of international law, the mechanisms governing its operation, and the prospects for its future evolution.

Accordingly, an examination of the structural implications of digitalisation for international law requires an integrated approach that brings together the analysis of changes affecting legal subjects, the evolution of normative mechanisms, and the reconfiguration of underlying value orientations. The interaction between these dimensions provides a comprehensive basis for understanding how digital technologies are transforming not merely individual instruments of legal regulation but also the broader conditions under which international law operates as a system designed to govern international relations and uphold shared legal values [1].

The fundamental values underpinning international law constitute the third analytical dimension necessary for understanding the systemic implications of digital transformation. The integration of digital technologies may not only bring renewed attention to the compatibility of established international legal values with emerging social realities but also contribute to the emergence of new normative priorities. Against this background, it is essential to examine how the value orientations of subjects of international law are evolving, under what circumstances such changes occur, and which values acquire particular significance for different participants in international relations.

A distinct strand of inquiry concerns the identification of the underlying value commitments reflected in international and domestic legal instruments governing the

ISSN 3083-7979

digital environment. This involves examining the principles and priorities embedded in the relevant regulatory frameworks, while also identifying established foundations of international law whose implementation is being reconsidered or challenged by technological developments. Such an approach makes it possible to determine whether the regulation of digitalisation continues to reproduce the established system of international legal values or instead creates conditions conducive to its gradual transformation. However, the value dimension of digitalisation cannot be adequately explored through an examination of legal provisions alone. It also requires critical reflection on the purpose and function of international law in an environment characterised by technological change. Digital developments may prompt a reassessment of the objectives pursued by international legal regulation, the priorities it establishes, and the means through which its intended outcomes are achieved. Consequently, changing perceptions of the proper role of international law may influence the evolution of regulatory mechanisms, the definition of matters falling within the scope of legal regulation, and the development of new approaches to addressing international challenges.

In this regard, values should be examined through two interrelated perspectives: first, as factors shaping the formulation, interpretation, and evolution of international legal rules; and second, as an integral element of the broader discourse of international law within which the legality, legitimacy, and acceptability of particular decisions are assessed. From this perspective, the concept of values encompasses normatively significant reference points to which relevant actors attach particular importance and which they invoke to justify the substance and orientation of legal regulation. This understanding extends beyond purely ethical or moral considerations, treating values more broadly as determinants of normative priorities and factors influencing the development of legal institutions.

To facilitate a systematic examination of these processes, an analytical framework is employed that centres on the interrelationship between three fundamental structural dimensions of international law. The first concerns the composition of the actors involved in legal interactions and the changing characteristics of those participants. The second addresses the essential attributes of international legal norms, including the processes through which they are established, their substantive content, and the ways in which they operate. The third focuses on changes in the fundamental values that shape normative priorities and determine the overall orientation of international legal regulation. Considered collectively, these dimensions provide a basis for assessing how digitalisation affects the structural foundations of international law and whether it creates conditions for a more comprehensive reassessment of its underlying principles and systemic organisation [2].

The values underpinning international law do not necessarily require explicit incorporation into every individual legal rule. Their significance may instead be reflected in general principles, conceptual foundations, and shared normative reference points that provide a common basis for different branches of international law. It is precisely the cross-cutting nature of these values that makes it possible to assess the impact of digitalisation not merely on individual legal regimes but also on the coherence of the international legal order as a whole, particularly with regard to the relationship between established legal principles and the emerging demands of the digital age [1]. This study places particular emphasis on the implications of digitalisation for the structural organisation of the international legal system. Such an approach makes it possible to distinguish technology-driven transformations affecting international law in general from more limited developments confined to particular branches of law or specific legal institutions. Although adaptability and change are inherent features of law, the intensity, depth, and scope of these processes

may vary considerably. Some transformations affect only discrete elements of legal regulation, whereas others have the potential to reshape its fundamental attributes and alter the broader principles governing the operation of the legal system. Within this framework, the structural impact of digitalisation is understood as a set of developments affecting the core characteristics of international law that are essential to its overall functioning, irrespective of the particularities of individual legal branches. These characteristics pertain to the meta-level of the legal system, encompassing its general organisational, normative, and value-based parameters. Accordingly, the focus is placed less on the emergence of individual digital legal instruments than on the possibility that digitalisation may alter the underlying foundations that determine the nature of international law, the mechanisms through which it evolves, and the ways in which international relations are organised and regulated.

Structural transformations should not, however, be understood as instantaneous or necessarily completed developments. They may unfold incrementally, affect different components of the international legal system to varying degrees, and assume diverse forms. In some instances, digitalisation prompts a reassessment of a single structural feature; in others, it generates interconnected changes across several components simultaneously. Furthermore, the direction of these developments is not predetermined. Technological progress may reinforce established principles of international law, modify their substantive meaning, or create conditions for the emergence of new normative reference points. This calls for structural change to be examined as a multidimensional and evolving process rather than a linear trajectory leading to a predetermined outcome.

The complexity and multilayered nature of digital regulation are particularly evident in the European Union's regulatory framework governing data management, digital platforms, and cybersecurity. The EU's established and continuously evolving body of legislation encompasses a range of interconnected legal instruments, including the Digital Services Act (DSA), the Digital Markets Act (DMA), the Data Act, the Artificial Intelligence Act (AI Act), the General Data Protection Regulation (GDPR), and the Cybersecurity Act. Taken together, these instruments illustrate the EU's commitment to a comprehensive regulatory approach to the digital environment, in which personal data protection, digital platform accountability, the use of artificial intelligence, and the resilience of information infrastructure are closely interrelated and require a coherent legal framework [3].

Another significant consequence of the digital transformation of international law is the emergence of hybrid legal norms and regulatory spaces. This phenomenon arises where particular legal provisions, regulatory mechanisms, or normative approaches simultaneously belong to different legal systems or operate at the intersection of multiple regulatory frameworks. As a result, the traditional boundaries separating distinct legal regimes become less clearly defined, while the relationships between them grow increasingly complex. Hybridisation reflects a broader tendency towards the convergence and mutual penetration of different normative layers, whereby rules of international law, domestic legislation, and transnational regulatory mechanisms may jointly shape the legal conditions governing the operation of the digital environment [4].

The convergence of legal norms and regulatory frameworks represents another systemic consequence of the digital transformation of international law, contributing to the emergence of hybrid models of legal governance. These models are distinguished by the fact that particular normative provisions and regulatory mechanisms extend beyond the boundaries of a single legal system, incorporating elements that differ in origin and functional purpose. This interaction gradually weakens the traditional distinctions between

ISSN 3083-7979

separate legal regimes and increases the interdependence of different levels of normative regulation. Within the digital environment, this phenomenon is reflected in the interplay between principles of international law, domestic legislative provisions, and transnational regulatory practices, which collectively shape the rules governing the conduct of participants in digital relations. Hybridisation therefore illustrates the growing complexity of contemporary legal regulation and brings to the fore questions concerning normative consistency, the delimitation of competences, and the legal consequences arising from the concurrent application of different regulatory frameworks [1].

Under these circumstances, established approaches to documenting international wrongful acts, verifying the authenticity of digital information, and determining the criteria for attributing responsibility to subjects of international law are undergoing significant change. The rapid advancement of digital technologies is fundamentally reshaping the nature of international relations by introducing new mechanisms of interaction among states, international organisations, private entities, and individuals. As digital technologies become increasingly embedded in the activities of states, international organisations, judicial institutions, and other subjects of international law, conventional approaches to establishing legally relevant facts, exercising international oversight, assessing evidentiary material, and ensuring international accountability are being progressively reconfigured.

The digital transformation of international law has long since moved beyond the mere technological modernisation of international relations. It is increasingly emerging as a distinct trajectory in the evolution of the international legal order, influencing not only the implementation of international legal norms but also the reconsideration of their substantive content, underlying principles, and mechanisms of application. The integration of artificial intelligence, algorithmic analytical models, big data processing technologies, and digital information resources is giving rise to a new architecture for establishing legally relevant facts, evaluating evidence, and making decisions under international law. At the same time, digitalisation generates a range of new legal challenges concerning the status of digital information and the requirements governing its authenticity, provenance, integrity, admissibility, and evidentiary weight. Traditional categories of international law, developed primarily in contexts where physical or documentary evidence predominated, no longer fully accommodate the specific characteristics of digital environments, in which information may be generated, altered, disseminated, or processed by automated systems. Moreover, the widespread adoption of artificial intelligence underscores the need to develop contemporary international legal approaches to its regulation, including standards of transparency, accountability, and responsibility for the outcomes produced by intelligent digital systems.

These issues are particularly sensitive from a legal perspective in the context of international human rights protection. The deployment of algorithmic models may reproduce existing societal biases, intensify discriminatory practices, result in disproportionate interference with private life, and restrict individuals' ability to seek effective remedies for violations of their rights. Such risks arise not only from potential technological shortcomings but also from the characteristics of training datasets, the criteria underpinning algorithmic assessments, and the institutional circumstances in which these systems are deployed. Further challenges stem from the development of technologies capable of manipulating or generating digital content, thereby increasing the risk of fabricated evidence. The use of artificial intelligence tools and advanced image and video manipulation technologies consequently necessitates new approaches to the expert verification of digital information [5, с. 87-95].

ISSN 3083-7979

One of the most rapidly evolving areas of contemporary international law is the development of new standards governing the use of digital evidence by international judicial and quasi-judicial bodies. Armed conflicts, cyber operations, transnational criminal activity, and the widespread circulation of digital information have substantially expanded the range of electronic evidentiary sources. These include satellite imagery, open-source materials, social media content, digital databases, recordings generated by unmanned systems, and other forms of electronically stored information. In this context, particular importance attaches to the recognition of digital evidence under international law and to the establishment of safeguards ensuring its authenticity, reliability, integrity, and admissibility. Equally significant is the development of consistent approaches to the assessment of such evidence in international criminal proceedings, human rights protection mechanisms, and procedures concerning the international responsibility of states. Taken together, these developments point towards the emergence of a new paradigm in international legal scholarship, in which digital technologies serve not merely as an object of legal regulation but also as a driving force behind the further evolution of international law itself [6].

The influence of artificial intelligence on international law extends beyond the emergence of new objects of legal regulation to encompass the transformation of the mechanisms through which international legal norms are implemented and applied. The integration of algorithmic technologies into national and international security, intelligence operations, digital surveillance, personal identification, and the analytical processing of information raises important questions concerning the compatibility of automated procedures with the fundamental requirements of due process. These concerns become particularly significant where algorithmically generated assessments directly or indirectly shape decisions made by public authorities or international institutions. In such circumstances, there is a pressing need to establish clear limits on the use of technology-based recommendations, identify the actors responsible for the consequences of their application, and ensure that individuals have a genuine opportunity to challenge decisions made with the assistance of artificial intelligence systems.

From an international legal perspective, the delegation of certain analytical or procedural functions to automated systems does not, in itself, absolve states of their obligations to respect and protect human rights. The increasing virtualisation of social interactions, advances in artificial intelligence and biotechnology, the widespread use of big data, and the proliferation of online platforms are creating new challenges for the protection of human rights [7, c. 354]. On the contrary, the deployment of artificial intelligence requires appropriate risk assessments, transparency within the limits established by law, independent oversight, opportunities for human review, and access to effective remedies.

The expanding use of artificial intelligence is therefore driving structural changes in international law, raising questions not only about the adequacy of existing legal frameworks in addressing emerging technologies but also about the continued effectiveness of established legal safeguards in environments increasingly shaped by algorithmic decision-making. The use of statistical models, machine learning, and automated data processing calls for a reassessment of the relationship between technological efficiency, legal accountability, and procedural guarantees afforded to individuals. Against this background, contemporary international and regional regulatory initiatives are increasingly embracing risk-based approaches, appropriate human oversight of high-risk systems, and mechanisms designed to prevent human rights violations. The decisive criterion for determining the lawfulness of these technologies should not be their technical capabilities

ISSN 3083-7979

alone, but rather whether their deployment complies with the requirements of legality, necessity, proportionality, accountability, and effective legal protection. International cooperation in cybersecurity is progressively becoming an essential prerequisite for maintaining the stability of the global digital environment. The United Nations and the International Telecommunication Union recognise the importance of coordinating international efforts to counter cyber threats. Nevertheless, establishing a coherent global framework for cyberspace governance remains a complex and protracted undertaking. The work of the United Nations Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security (UNGGE) has contributed to the development of normative guidance on responsible state behaviour in the use of information and communication technologies [8, c. 52].

The transnational character of cyber threats creates an inherent need for multilateral cooperation, as their prevention, detection, and mitigation frequently extend beyond the jurisdiction of any single state. International coordination is particularly important for the timely exchange of information concerning vulnerabilities and cyber incidents, the harmonisation of response mechanisms, the enhancement of technical interoperability between security systems, and the development of common approaches to risk assessment [9]. Nevertheless, the practical necessity of such cooperation does not automatically lead to the establishment of a unified regulatory framework. Reaching an international consensus remains difficult because states differ in their views on the permissible extent of governmental control over digital infrastructure, the protection of information sovereignty, the preservation of an open Internet, and the relationship between cybersecurity and human rights [10, c. 85].

A critical examination of existing mechanisms for global cybersecurity governance suggests that the challenges of international coordination cannot be attributed solely to institutional inertia or insufficient political trust. More fundamental tensions arise from structural limitations within the current system of international legal regulation. These include varying degrees of specificity in the rules governing responsible state behaviour, difficulties in establishing the factual circumstances surrounding cyber operations, and the absence of a universal mechanism for monitoring compliance with all agreed standards. Under these conditions, broader political endorsement of common principles, although significant, cannot by itself serve as a sufficient measure of the effectiveness of international regulation unless accompanied by an assessment of the practical capacity to ensure compliance with the relevant rules. Against this background, the development of coordinated international legal mechanisms has become particularly important, especially those designed to ensure the reliability of digital evidence while safeguarding fundamental human rights [5, c. 87].

Particular attention should be paid to the risk that states possessing substantial technological, economic, or military resources may use international cyber norms to advance their strategic objectives. In the absence of adequate oversight and accountability mechanisms, normative provisions may be interpreted selectively, invoked to legitimise particular political interests, or applied unevenly to different participants in international relations. Such practices risk turning global cybersecurity governance into an instrument of geopolitical influence rather than a framework designed to promote predictable and responsible state conduct. Consequently, the effectiveness of international cooperation depends not merely on the number of principles agreed upon, but also on the equitable application of those principles, the transparency of procedures for assessing violations, and the availability of effective mechanisms for establishing international responsibility.

ISSN 3083-7979

Addressing international challenges related to cybersecurity and data protection therefore requires a multidimensional approach that combines intergovernmental cooperation, the strengthening of technical and legal capacities, and the development of a global culture of cybersecurity [11, c. 255].

Concluding a universal legally binding treaty on cybersecurity remains a formidable challenge in the face of fundamental disagreements concerning digital sovereignty, the scope of state jurisdiction, and the permissible forms of control over cyberspace. Nevertheless, these difficulties do not preclude the gradual advancement of international legal regulation through the combined application of existing rules of international law, specialised treaty-based mechanisms, agreed standards of responsible conduct, and institutional frameworks for cooperation. A promising approach would involve a regulatory model in which technical coordination is complemented by more clearly defined legal obligations, transparent procedures for responding to violations, and safeguards ensuring respect for human rights. Such an approach avoids both the overly optimistic assumption that political consensus necessarily translates into effective regulation and the pessimistic conclusion that international legal agreement on cybersecurity is fundamentally unattainable. In light of these considerations, an appropriate response at the international level is required to facilitate the harmonisation of standards for the promotion and protection of human rights and to ensure a secure digital environment for everyone [12, c. 433].

To respond effectively to the challenges of digital transformation and realise its potential at both international and national levels, it is essential to strengthen mechanisms for digital interoperability among states. This requires the alignment of legal approaches, technical standards, and principles governing interaction within the digital environment to ensure the effective functioning of cross-border digital processes. A key priority in this regard is the development of a coherent set of global normative guidelines that takes into account differences in states' levels of economic development, political systems, and cultural traditions. Such an approach should reconcile the pursuit of universal standards for international digital regulation with respect for national particularities, thereby creating favourable conditions for more effective international cooperation, mutual recognition of legal frameworks, and the reduction of fragmentation within the digital space. As M. Khaustova emphasises, "a core set of rules entails the development of a global instrument that establishes principles and priorities for the dissemination of digital technologies, grounded in established international practice, with a view to ensuring their interoperability, preventing the fragmentation of the global digital space, and avoiding the emergence of digital «islands» [13, c. 14].

A comprehensive examination of the impact of strategic litigation on the evolution of public international law warrants separate scholarly investigation, as it extends beyond the scope of the present article. Despite growing academic interest in strategic litigation concerning human rights protection and other matters of significant public interest, its role in shaping international legal approaches to Internet governance and the protection of digital rights remains insufficiently systematised. This gap in the existing body of scholarship points to a promising avenue for further research, particularly with regard to determining how strategic litigation influences the interpretation of international legal norms, the development of human rights protection standards in digital environments, and the evolution of mechanisms governing international legal responsibility. At the same time, new human rights are emerging, while established rights are acquiring broader substantive dimensions. Both national and international legal frameworks increasingly address such

ISSN 3083-7979

rights and protections as access to the Internet, the protection of personal data online, the right to be forgotten, the right to a secure digital environment, protection against digital discrimination, and the right to digital identity, among others [7, с. 355].

An interdisciplinary examination of the interaction between law, digital technologies, and social processes, drawing in particular on research in the field of Internet and society studies, may provide a methodological foundation for further inquiry. This approach would make it possible to conceptualise strategic litigation not merely as a means of protecting individual or collective rights, but also as an instrument for developing legal standards capable of influencing the conduct of states, international organisations, and private digital platforms. Particular attention should be directed towards the ways in which judicial decisions contribute to clarifying the scope and substance of digital rights, defining the limits of permissible state interference, and strengthening safeguards for freedom of expression, privacy, and access to information in the digital environment. The dynamic nature of technological development continually reshapes both the subject matter and the methods of strategic litigation. The emergence of new digital services, algorithmic systems, and forms of cross-border interaction generates novel legal disputes while simultaneously expanding the opportunities to use judicial mechanisms in the pursuit of public interests. Under these circumstances, further research into strategic litigation concerning the Internet and digital rights offers considerable potential for advancing our understanding of the ongoing transformation of public international law and identifying prospects for its adaptation to the challenges of the digital age [14].

Conclusions. The digital transformation of the international legal order represents a systemic process involving changes in the ways international relations are normatively structured. This process extends beyond the mere adaptation of existing legal rules to technological innovations. Its defining characteristic lies in the emergence of new interdependencies between the fundamental principles of international law, digital technologies, and mechanisms of cross-border governance. The analysis demonstrates that the proliferation of artificial intelligence, algorithmic systems, digital communication infrastructures, and data-processing technologies necessitates a critical reassessment of established approaches to state sovereignty, jurisdiction, international responsibility, and the protection of human rights. Under these circumstances, the capacity of international law to maintain its regulatory effectiveness will depend not only on the comprehensiveness of the legal frameworks governing emerging social relations but also on the ability of its institutional mechanisms to respond to technological change while preserving fundamental legal principles and safeguards.

The principal challenge posed by digital transformation has been identified as the growing disparity between the global reach of technological processes and the fragmented nature of their regulation under international law. Divergent national approaches to digital governance, unequal access to technological resources, difficulties in identifying the parties responsible for cross-border violations, and the complexity of establishing causal relationships within digital environments all impede the development of coherent international standards of conduct. At the same time, regulatory adaptation must not be equated with the unrestricted expansion of state control over digital spaces, as such an approach may result in disproportionate interference with privacy, freedom of expression, and other fundamental rights. Accordingly, a forward-looking framework for international legal regulation should integrate technological adaptability with legal certainty, procedural transparency, the accountability of relevant actors, and effective safeguards for the protection of individuals.

ISSN 3083-7979

The principal priorities for the further evolution of international law include strengthening international cooperation in cybersecurity, refining mechanisms for establishing international legal responsibility for wrongful conduct in digital environments, developing harmonised standards for the use of artificial intelligence, and reinforcing the institutional foundations for the protection of digital rights. Particular importance should be attached to the development of a multilevel regulatory framework in which international treaties, general principles of law, institutional mechanisms for cooperation, and established practices of digital governance operate as complementary instruments. The value of this approach lies in its potential to reconcile the normative stability of international law with its capacity to address emerging technological challenges. Digital transformation should therefore be understood not as a force undermining the established international legal order, but as an impetus for its substantive renewal. Such renewal should ensure that technological progress is accompanied by stronger legal safeguards, enhanced international accountability, and a fair balance between the interests of states, society, and individuals.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Burchardt D. Does Digitalization Change International Law Structurally? German Law Journal. 2023; 24(3):438-460. URL: https://doi.org/10.1017/glj.2023.31(date of access: 13.10.2026).
2. Krieger Heike & Liese Andrea eds. Tracing Value Change in the International Legal Order – Perspectives from Legal and Political Science. 2023. Krieger, Heike, and Andrea Liese (eds), Tracing Value Change in the International Legal Order: Perspectives from Legal and Political Science (Oxford, 2023; online edn, Oxford Academic, 22 June 2023). DOI: https://doi.org/10.1093/oso/9780192855831.001.0001(date of access: 13.10.2026).
3. Casarosa Federica. Cybersecurity Certification of Artificial Intelligence: A Missed Opportunity to Coordinate Between the Artificial Intelligence Act and the Cybersecurity Act. International Cybersecurity Law Review. June 2022. 3(1). Pp. 1-16. DOI: 10.1365/s43439-021-00043-6 (date of access: 13.10.2026).
4. Burchardt Dana. The Concept of Legal Space: A Topological Approach for Addressing Multiple Legalities. Global Constitutionalism. Volume 11, Issue 3: Populist Challenges to Global Governance: Feminist Perspectives. November 2022. Pp. 518 – 547. DOI: https://doi.org/10.1017/S2045381722000041(date of access: 13.10.2026).
5. Карвацька С. Б., Грушко М.В. Міжнародно-правові засади та виклики використання цифрових доказів у процесі притягнення до відповідальності за воєнні злочини. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2026. №1 Ч. 1. С. 86-95. DOI: https://doi.org/10.31558/2786-5835.2026.1.1.9 (дата звернення: 14.10.2026).
6. Keyfacts UNESCO's Recommendation on the Ethicsof ArtificialIntelligence URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385082(date of access: 13.10.2026).
7. Захарчук І. Міжнародне право в умовах цифровізації: становлення четвертого покоління прав людини. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. No 3 (5). С. 353–359. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.52 (дата звернення: 14.10. 2026).
8. UN GGE Report: Major Players Recommending Norms of Behaviour, Highlighting Aspects of International Law. 2015. URL: https://ccdcoe.org/incyder-articles/2015-un-gge-report-major-players-recommending-norms-of-behaviour-highlighting-aspects-of-international-law/ (date of access: 13.10.2026).
9. Osula Anna-Maria, Kasper Agnes & Kajander Aleksi. EU Common Position on International Law and Cyberspace, 2022. Vol. 16. No. 1 URL: https://doi.org/10.5817/MUJL2022-1-4(date of access: 13.10.2026).
10. Hughes S. U. S. Regulation of Blockchain Curr chain Currencies: A P encies: A Policy

ISSN 3083-7979

Overview. American University Washington College of Law. 2020. 1. 1. URL: https://digitalcommons.wcl.american.edu/facsch_lawrev/1883(date of access: 13.10.2026).
11. Карвацька С. Б., Маник А. З., Строїч М. І. Кібербезпека: сучасні виклики та міжнародно-правові рамки щодо захисту даних. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. 2025. Випуск 87: частина 4. С. 251-256. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.39 (дата звернення: 14.10.2026).
12. Лабик А. Р. Міжнародне право прав людини в умовах цифровізації: аналіз ключових понять. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 6. Ч. 3. С. 429-433. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.65 (дата звернення: 14.10.2026).
13. Хаустова М. Г. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи. Право та інновації. 2022. № 2 (38). С. 7–18. DOI: https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2(38)-1 (дата звернення: 14.10.2026).
14. Golia Angelo Jr., Kettemann Matthias C., Kunz Raffaela [Eds.]. Digital Transformations in Public International Law. URL: https://pure.mpg.de/rest/items/item_3560540_1/component/file_3560541/content (date of access: 13.10.2026).

REFERENCES:

1. Burchardt D. Does Digitalization Change International Law Structurally? German Law Journal. 2023; 24(3):438-460. URL: https://doi.org/10.1017/glj.2023.31(date of access: 13.10.2026).
2. Krieger Heike & Liese Andrea eds. Tracing Value Change in the International Legal Order – Perspectives from Legal and Political Science. 2023. Krieger, Heike, and Andrea Liese (eds), Tracing Value Change in the International Legal Order: Perspectives from Legal and Political Science (Oxford, 2023; online edn, Oxford Academic, 22 June 2023). DOI: https://doi.org/10.1093/oso/9780192855831.001.0001(date of access: 13.10.2026).
3. Casarosa Federica. Cybersecurity Certification of Artificial Intelligence: A Missed Opportunity to Coordinate Between the Artificial Intelligence Act and the Cybersecurity Act. International Cybersecurity Law Review. June 2022. 3(1). Pp. 1-16. DOI: 10.1365/s43439-021-00043-6 (date of access: 13.10.2026).
4. Burchardt Dana. The Concept of Legal Space: A Topological Approach for Addressing Multiple Legalities. Global Constitutionalism. Volume 11, Issue 3: Populist Challenges to Global Governance: Feminist Perspectives. November 2022. Pp. 518 – 547. DOI: https://doi.org/10.1017/S2045381722000041(date of access: 13.10.2026).
5. Karvatska, S. B., & Hrushko, M. V. (2026). Mizhnarodno-pravovi zasady ta vyklyky vykorystannia tsyfrovykh dokaziv u protsesi prytiahnennia do vidpovidalnosti za voienni zlochyny [International legal principles and challenges of using digital evidence in proceedings concerning accountability for war crimes]. Pravnychyi chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa, (1, Pt. 1), 86–95. https://doi.org/10.31558/2786-5835.2026.1.1.9 (дата звернення: 14.10.2026).
6. Keyfacts UNESCO's Recommendation on the Ethicsof ArtificialIntelligence URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385082(date of access: 13.10.2026).
7. Zakharchuk, I. (2025). Mizhnarodne pravo v umovakh tsyfrovizatsii: stanovlennia chetvertoho pokolinnia prav liudyny [International law in the context of digitalization: The emergence of the fourth generation of human rights]. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo, (3[5]), 353–359. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.52(дата звернення: 14.10.2026).
8. UN GGE Report: Major Players Recommending Norms of Behaviour, Highlighting Aspects of International Law. 2015. URL: https://ccdcoe.org/incyder-articles/2015-un-gge-report-major-players-recommending-norms-of-behaviour-highlighting-aspects-of-international-law/ (date of access: 13.10.2026).

ISSN 3083-7979

9. Osula Anna-Maria, Kasper Agnes & Kajander Aleksi. EU Common Position on International Law and Cyberspace, 2022. Vol. 16. No. 1 URL: https://doi.org/10.5817/MUJL2022-1-4(date of access: 13.10.2026).
10. Hughes S. U. S. Regulation of Blockchain Curr chain Currencies: A P encies: A Policy Overview. American University Washington College of Law. 2020. 1. 1. URL: https://digitalcommons.wcl.american.edu/facsch_lawrev/1883(date of access: 13.10.2026).
11. Karvatska, S. B., Manyk, A. Z., & Stroich, M. I. (2025). Kiberbezpeka: suchasni vyklyky ta mizhnarodno-pravovi ramky shchodo zakhystu danykh [Cybersecurity: Contemporary challenges and international legal frameworks for data protection]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia Pravo, (87, Pt. 4), 251–256. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.39 (дата звернення: 14.10.2026).
12. Labik, A. R. (2025). Mizhnarodne pravo prav liudyny v umovakh tsyfrovizatsii: analiz kliuchovykh poniat [International human rights law in the context of digitalization: An analysis of key concepts]. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo, (6, Pt. 3), 429–433. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.65(дата звернення: 14.10.2026).
13. Khaustova, M. H. (2022). Poniattia tsyfrovizatsii: natsionalni ta mizhnarodni pidkhody [The concept of digitalization: National and international approaches]. Pravo ta innovatsii, (2[38]), 7–18. https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2(38)-1(дата звернення: 14.10.2026).
14. Golia Angelo Jr., Kettemann Matthias C., Kunz Raffaela [Eds.]. Digital Transformations in Public International Law. URL: https://pure.mpg.de/rest/items/item_3560540_1/component/file_3560541/content (date of access: 13.10.2026).

Дата першого надходження/Date of first submission: 15.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 25.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

ISSN 3083-7979

УДК 341.231.14:343.1
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.32-45

Микола Мазур,
кандидат юридичних наук,
суддя Великої Палати Верховного Суду
e-mail: judge.mazur.in.ua@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-8042-4763

Ольга Чепель,
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри Міжнародного права
та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича, Україна
e-mail: o.chepel@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5995-7569

ПРИНЦИП «NON BIS IN IDEM» В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

У статті проаналізовано еволюцію принципу «non bis in idem» (заборони повторного кримінального переслідування та покарання) від античних часів до сучасного етапу його розвитку в прецедентній практиці Європейського суду з прав людини. Цей принцип, закріплений у статті 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, гарантує захист особи від повторного кримінального переслідування, судового розгляду або покарання під юрисдикцією тієї самої держави за ті самі факти після остаточного виправдання чи засудження. Продемонстровано, що буквальний текст цієї норми значною мірою було розширено у практиці Страсбурзького суду як наслідок автономного тлумачення поняття «кримінальне обвинувачення» (на основі «критеріїв Енгеля»). Наразі ця заборона охоплює також адміністративні, податкові, фінансові та дисциплінарні провадження, якщо відповідні стягнення де-факто мають репресивний та каральний характер у правовій системі відповідної держави.

Розкрито зміст основних елементів цього принципу через призму юриспруденції Страсбурзького суду. Особливу увагу приділено розвитку підходів ЄСПЛ до критерію тотожності проваджень (idem) та ознак їх дублювання (bis) – від справи «Сергій Золотухін проти Росії» (2009) до нещодавнього рішення «Хесус Піньял проти Португалії» (2026). Встановлено, що для встановлення idem визначальним зіставлення фактичних обставин, які утворюють істотні елементи діяння, а не відмінність їх правової кваліфікації; водночас множинні провадження «кримінального характеру» щодо тотожних фактів не обов'язково становлять заборонене дублювання, якщо вони утворюють належно інтегровану систему. На прикладах з практики Верховного Суду показано складність розмежування різних правових режимів відповідальності в українській правовій системі. Обґрунтовано необхідність не лише оцінювати фактичну тотожність і змістовний та часовий зв'язок проваджень, а й забезпечувати координацію компетентних органів і пропорційність сукупного тягаря застосованих санкцій. Сформульовано рекомендації щодо врахування раніше застосованих заходів у межах чинних повноважень судів та щодо вдосконалення відповідних законодавчих механізмів.

Ключові слова: *принцип «Non bis in idem», Конвенція про захист прав та основоположних свобод, Європейський суд з прав людини, кримінальна юстиція, автономне*

ISSN 3083-7979

тлумачення, юридична відповідальність.

Mazur Mykola, Chepel Olha. The «Non bis in idem» Principle in the Practice of the European Court of Human Rights: transformational processes and contemporary challenges.

This article analyzes the evolution of the "non bis in idem" principle (the prohibition against double jeopardy) from ancient times to its current stage of development in the case law of the European Court of Human Rights. This principle, enshrined in Article 4 of Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, guarantees protection against being subjected to double jeopardy — that is, being prosecuted, tried, or punished again under the jurisdiction of the same state for the same facts after a final acquittal or conviction. It is demonstrated that the literal text of this provision has been significantly expanded in the practice of the Strasbourg Court as a result of an autonomous interpretation of the concept of "criminal charge" (based on the "Engel criteria"). Currently, this prohibition also extends to administrative, tax, financial, and disciplinary proceedings if the relevant sanctions are de facto repressive and punitive in nature within the legal system of the relevant state.

The content of the key elements of this principle is examined through the lens of the case law of the Strasbourg Court. Particular attention is paid to the development of the ECtHR's approaches to the criterion of identity of material facts (idem) and to determining whether proceedings constitute prohibited duplication (bis) – from the case of "Sergey Zolotukhin v. Russia" (2009) to the recent decision in "Jesus Pinhal v. Portugal" (2026). It has been established that, to determine idem, the decisive factor is the comparison of the factual circumstances constituting the essential elements of the act, rather than the difference in their legal classification; at the same time, multiple "criminal" proceedings concerning identical facts do not necessarily constitute prohibited duplication if they form a properly integrated system. Using examples from the practice of the Supreme Court, the paper demonstrates the complexity of distinguishing between different legal regimes of liability in the Ukrainian legal system. It justifies the need not only to assess the factual identity and the substantive and temporal connection between proceedings but also to ensure coordination among competent authorities and the proportionality of the cumulative burden of the sanctions imposed. Recommendations are formulated regarding the consideration of previously applied measures within the scope of the courts' current powers and regarding the improvement of the relevant legislative mechanisms.

Keywords: *the "Non bis in idem" principle, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the European Court of Human Rights, criminal justice, autonomous interpretation, legal liability.*

Постановка проблеми. Принцип «non bis in idem» («ніхто не може бути покараний двічі за вчинення одного злочину») є одним з найдавніших принципів західної цивілізації, коріння якого сягає античних часів. Він є важливим інструментом захисту прав людини у міжнародному праві та має безпосередній вплив на діяльність правозахисної системи як в Україні, так і в інших країнах.

Цей принцип є невіддільним від принципу юридичної визначеності і покликаний надати особі, щодо якої кримінальне обвинувачення вже остаточно вирішено, захист від повторного переслідування за ті самі факти. Тобто принцип «non bis in idem» покликаний створити на національному рівні систему гарантій для забезпечення однократності каральної відповідальності особи за вчинення одного і

того самого правопорушення, за яке особа понесла відповідальність, що є необхідним у демократичному суспільстві. Тому дослідження суті та змісту принципу «non bis in idem» нині є актуальним, адже непослідовне застосування його критеріїв призводить порушення прав людини та звернень до Страсбурзького суду. Тому системне дослідження принципу «non bis in idem» у практиці Європейського суду з прав людини та його вплив на вітчизняну правозахисну систему потребує ґрунтовного аналізу.

Метою статті є дослідження еволюції змісту та меж застосування принципу «non bis in idem» у практиці Європейського суду з прав людини, з особливим акцентом на уточненні критеріїв фактичної тотожності діянь і допустимості множинних проваджень, а також оцінка впливу цих змін на ефективність конвенційних гарантій захисту особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій .Визначення еволюції, сучасні виклики сутності та значення принципу «Non bis in idem» аналізувалися в працях Д.С. Азарова, В.В. Гутника, О.М. Дроздова, Н.І. Мазур, С.В. Хилюк, О.І. Галаган, Д.П. Письменного, та ін., які досліджували основні компоненти принципу non bis in idem в контексті міжнародного права та практики Європейського суду з прав людини та національних судів. Водночас потреба нового аналізу цього питання обумовлена ухваленням 9 липня 2026 року Великою палатою ЄСПЛ рішення у справі «Хесус Піньял проти Португалії», в якому було уточнено вимоги до тотожності фактів і інтегрованості проваджень.

Виклад основного матеріалу. Принцип «ne bis in idem» або «non bis in idem» у перекладі з латинської мови означає «не двічі за одне й те саме» (у юрисдикціях загального права близьким за змістом є поняття «double jeopardy»). Він передбачає, що особа не може бути засуджена або притягнута до відповідальності двічі за один і той самий злочин.

Принцип «ne bis in idem» є однією з найдавніших визнаних норм західної цивілізації. Наприклад, у книзі Нахума, що входить до Старого Завіту, міститься уривок, в якому сказано, що нещастя не повториться вдруге. Що стосується римського права, то у «Дигестах Юстиніана» що входять до складу «Corpus Iuris Civilis» — збірки римського права, у книзі 48 «Дигесту» зазначено, що правитель не повинен дозволяти, щоб ту саму особу знову звинувачували у злочині, у якому її було виправдано. Також відомий давньогрецький мислитель Демосфен прийшов до висновку, що закон забороняє судити одну й ту саму людину двічі з одного приводу. Однак розуміння принципу «ne bis in idem» у римському праві суттєво відрізняється від його сучасної форми [1 с. 102].

На сьогодні, принцип «Non bis in idem» закріплений в низці національних та міжнародних актів, зокрема його положення містяться у актах прийнятих в рамках ООН, зокрема в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (п. 7 ст. 14), передбачено: «… кожна людина не повинна вдруге бути судимою чи покараною за злочин, за який вона вже була остаточно засуджена чи виправдана у відповідності до закону та кримінально-процесуального права кожної країни» [2], та стаття 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Протокол №7 - далі), яка закріпила даний принцип наступним положенням: «Нікого не може бути вдруге притягнено до суду або покарано в порядку кримінального провадження під юрисдикцією однієї і тієї самої держави за правопорушення, за яке його вже було остаточно виправдано або засуджено відповідно до закону та кримінальної процедури цієї держави» [3]. Також даний принцип закріплений у

ISSN 3083-7979

низці інших міжнародних актів, так у статтях 53-55 Європейської конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків (1970 р.); статті 50 Хартії Європейського Союзу про основні права (2000 р.); статті 20 Статуту Міжнародного кримінального суду; статті 54 Конвенції про імплементацію Шенгенської угоди 1985 року тощо [4, с. 422].

На національному рівні принцип «non bis in idem» передбачений в конституціях різних держав. Так, частина третя статті 103 Основного закону ФРН передбачає, що ніхто не може бути покараний більше одного разу за один і той самий злочин на підставі загальних кримінальних законів [5, с. 94]. П'ята поправка до Конституції США говорить, що жодна особа не може бути двічі поставлена під загрозу позбавлення життя чи тілесного покарання за те саме правопорушення [6]. Конституція України встановлює: «Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення» (стаття 61) [7].

Традиційно дія принципу «non bis in idem» обмежувалась внутрішньодержавною кримінально-правовою сферою. Такий підхід, зокрема, знайшов відображення у статті 4 Протоколу № 7 до Конвенції, яка передбачає захист від повторного кримінального переслідування під юрисдикцією тієї самої держави. Проте це не виключає можливості встановлення ширших гарантій національним законодавством або іншими міжнародними договорами. Так, статті 53–55 Європейської конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків 1970 року за визначених у ній умов передбачають заборону повторного кримінального переслідування особи в іншій Договірній Державі [33]. А стаття 50 Хартії основних прав Європейського Союзу закріплює право особи не бути повторно притягнутою до суду або покараною в порядку кримінального провадження за правопорушення, за яке її вже було остаточно виправдано або засуджено в межах Європейського Союзу відповідно до закону [34].

Крім того, як слушно зазначає Письменський О.Є.: «… дію принципу non bis in idem не варто обмежувати лише кримінально-правовою сферою» [8, с. 76]. Адже, розуміння того, чи є правопорушення кримінально-правовим, визначені національним законодавством, зокрема і України та у рішеннях Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ, Суд – далі) не співпадає.

Завдяки автономному трактуванню терміна «кримінальний» у практиці ЄСПЛ гарантія від повторного переслідування може охоплювати також адміністративні, фінансові та дисциплінарні провадження, якщо вони мають кримінальний характер за критеріями Енгеля [9]. Власне назва цих критеріїв походить від назви справи «Енгель та інші проти Нідерландів», де Страсбурзький суд зазначив: незважаючи на те, що Конвенція залишає за країнами суверенне право самостійно відносити певні діяння до категорії злочинів, задля ефективної реалізації конвенційних захисних механізмів ЄСПЛ зобов'язаний інтерпретувати термін «кримінальний» цілком автономно, не прив'язуючись до його внутрішньодержавної правової природи (§81). Суд наголосив: «Якби Договірні Держави могли на власний розсуд класифікувати правопорушення як дисциплінарне замість кримінального або переслідувати виконавця «змішаного» правопорушення на дисциплінарному, а не на кримінальному рівні, дія основних положень статей 6 і 7 була б підпорядкована їхній суверенній волі. Таке розширення повноважень могло б призвести до результатів, несумісних із цілями та завданнями Конвенції» [10].

ISSN 3083-7979

А захист від повторення «кримінальних» проваджень є однією зі специфічних гарантій, пов'язаних із загальною гарантією справедливого судового розгляду в практиці Страсбурзького суду. Тому принцип «non bis in idem», що закріплений у статті 4 Протоколу № 7, посідає провідне місце в механізмі захисту за Конвенцією, що підкреслюється тим фактом, що жодних відступів від положень цієї статті не допускається на підставі статті 15 Конвенції під час війни або іншої суспільної небезпеки («Міхалаке проти Румунії» 2019, § 47) [11].

Суд у справі «Міхалаке проти Румунії» 2019, у § 49 навів трикомпонентну структуру, принципу «non bis in idem»: «1) обидва провадження повинні мати «кримінальний» характер; 2) вони повинні стосуватися одних і тих же фактів (idem); 3) має бути дублювання провадження (bis)» [11]. Розберемо кожен з цих елементів. Так, Судом було встановлено, що поняття «кримінального провадження» у тексті статті 4 Протоколу № 7 Конвенції повинно трактуватись виходячи із загальних принципів, що стосуються відповідних термінів «кримінальна процедура» «кримінальне обвинувачення» та «покарання» у статтях 6 та 7 Конвенції (справа «Сергєй Золотухін проти росії» 2009, § 52) [12]. Прецедентною практикою Суду встановлено три критерії, широко відомі як критерії Енгеля (справа «Енгель та інші проти Нідерландів» 1976), які слід розглядати при визначенні, чи мало місце «кримінальне обвинувачення» [13, с. 7]

Першим критерієм і базовим елементом слугує те, як правопорушення класифікується у внутрішньому законодавстві держави. Наступний елемент полягає в оцінці сутнісної природи самого діяння, тоді як фінальний маркер визначається мірою суворості тієї санкції, що загрожує порушнику. Хоча другий та третій критерії функціонують як альтернативні умови і не вимагають обов'язкового сумісного використання, суд може застосувати їх комплексно. Такий кумулятивний підхід є виправданим у ситуаціях, коли ізольований розгляд кожного з цих показників не дає достатніх підстав для формування беззаперечного висновку щодо наявності факту кримінального обвинувачення (справа «Сергій Золотухін проти росії» 2009, § 53) [12]. Якщо судове провадження не є «кримінальним» в автономному сенсі, тоді скарга подана за статтею 4 Протоколу № 7, як правило, визнається Судом неприйнятною, тому що вона є несумісною з ratione materiae з положеннями Конвенції про захист прав та основоположних свобод (далі – Конвенція) (підпункт «a» пункту 3 статті 35).

Так, наприклад, у справі «Серажин проти Хорватії» (ухвала щодо прийнятності від 9 жовтня 2018 року, §§ 81–92) заявника засудили за хуліганство, пов'язане з порушенням громадського порядку, яке він вчинив, як уболівальник футбольного клубу «Динамо» (Загреб), а також зобов'язали його з'являтися до найближчого поліцейського відділку, коли відбувалися відповідні спортивні змагання. Застосовуючи «критерії Енгеля», Суд зазначив, що в хорватському національному законодавстві захід відсторонення застосовується незалежно від відкриття кримінального провадження або засудження особи за незначні правопорушення і що його застосування не було прямим наслідком цього. Захід відсторонення застосовувався для запобігання майбутній загрозі можливого насильства під час спортивних змагань або заходів в інтересах громадської безпеки, тому його застосування не охоплювалося визначенням «кримінального обвинувачення». У зв'язку з цим Суд встановив, що стаття 4 Протоколу № 7 не застосовується [14].

Також не кожне провадження, яке за національним законодавством належить до дисциплінарних, має кримінальний характер у розумінні Конвенції. Якщо у згаданій вище справі «Енгель та інші проти Нідерландів» (1976) ЄСПЛ вважав «кримінальним»

кількамісячний дисциплінарний арешт, то звичайні дисциплінарні провадження щодо представників окремих професій, спрямовані на забезпечення дотримання спеціальних професійних обов'язків та етичних стандартів, ЄСПЛ, як правило, не розглядає як кримінальні. Наприклад, у справі «Олександр Волков проти України» (2013, §§ 93–95) Суд дійшов висновку, що дисциплінарне провадження, яке завершилося звільненням судді з посади, не становило кримінального обвинувачення у розумінні статті 6 Конвенції. Подібного висновку Велика палата дійшла у справі «Рамуш Нунеш де Карвалью-і-Са проти Португалії» (2018, §§ 124–127), зазначивши, що навіть значний розмір дисциплінарного штрафу, який має каральні ознаки, сам собою не перетворює відповідне провадження на кримінальне. Аналогічний підхід застосовано у справі «Цатані проти Греції» (2025, § 48), яка стосувалася дисциплінарної відповідальності прокурора [27–29].

Цей підхід іноді піддається критиці з боку науковців. Наприклад, Л. Бахмаєр звертає увагу на складність обґрунтування некримінального характеру дисциплінарних санкцій, які мають виражені каральні ознаки і можуть істотно впливати на професійну кар'єру судді [30]. Незалежно від оцінки цієї дискусійної позиції вона підтверджує, що для застосування принципу «non bis in idem» недостатньо просто визначити вид відповідальності за національним правом та її каральну мету, але необхідна комплексна оцінка природи правопорушення, кола адресатів відповідних норм, характеру та суворості санкції. Те саме стосується оцінки окремих видів адміністративних проступків і передбачених за їх вчинення санкцій [15, с. 129].

Другий компонент стосується визначення «idem»: чи стосувалися множинні провадження «одного й того самого правопорушення».

До 2009 року практика ЄСПЛ із цього питання була дещо суперечливою. Як визнав сам Страсбурзький суд у справі «Сергій Золотухин проти Росії» (§§ 70-77), раніше він використовував кілька різних підходів: 1) зосередження на «одній і тій самій поведінці» з боку заявника незалежно від юридичної кваліфікації цієї поведінки («Градінгер проти Австрії», 1995, § 55); 2) можливість кваліфікації тих самих фактів як різних правопорушень («Олівейра проти Швейцарії», 1998, §§ 25–29); аналіз спільних «головних елементів» правопорушень («Франц Фішер проти Австрії», 2001, та інші).

У зв’язку з цим у справі «Сергій Золотухин проти Росії» Велика Палата з метою гармонізації практики Суду вважала за необхідне надати узгоджене тлумачення поняття «того самого правопорушення» у контексті статті 4 Протоколу № 7. Здійснивши огляд застосування концепції «Non bis in idem» у межах інших фундаментальних актів міжнародного права (зокрема Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Американської конвенції з прав людини, а також Хартії основних прав ЄС), Суд констатував, що методологія, яка фокусується виключно на формальній юридичній кваліфікації правопорушень, створює надмірні обмеження для реалізації основоположних індивідуальних прав [13, с.13]. Тому зазначену норму необхідно трактувати як імперативну заборону кримінального переслідування або судового розгляду другого «правопорушення», якщо воно випливає з ідентичних фактів або фактів, які є по суті однаковими (справа «Сергій Золотухин проти Росії» §§ 82-84) [12].

Подальше уточнення фактичного підходу відбулося у рішенні «Хесус Піньял проти Португалії» від 9 липня 2026 року, де Велика палата ЄСПЛ послалася на нові виклики, з якими стикаються національні органи влади у захисті населення від дедалі більш витончених форм злочинності та правопорушень. Як зазначив Суд відтепер

умова «idem» вважатиметься виконаною лише в тому випадку, коли істотні факти, що становлять суттєву складову першого «кримінального правопорушення», є ідентичними тим, що стали підставою для нового судового розгляду; простої подібності більше не буде достатньо (§§ 223–225, 245–246) [17].

Третій компонент (bis) передбачає з'ясування того, чи становлять множинні провадження щодо тотожних фактів заборонене повторне кримінальне переслідування або покарання. Для цього необхідно встановити, чи було попереднє виправдання або засудження остаточним і чи є наступне провадження повторним у розумінні статті 4 Протоколу № 7.

Ця гарантія включає не лише заборону подвійного покарання за одне і те ж правопорушення, але і захист від повторного судового переслідування. Іншими словами, ця гарантія поширюється і на випадки, коли після остаточного виправдання або засудження особи щодо неї розпочато повторне кримінальне переслідування за ті самі факти, незалежно від того, чи завершилося друге провадження її засудженням або виправданням («Сергій Золотухін проти Росії», 2009, §§ 110–111 [12]).

У справі «А та Б проти Норвегії» (2016, § 125) Суд визнав, що стаття 4 Протоколу № 7 не виключає поєднання кількох відмінних за національною класифікацією проваджень, якщо вони мають кримінальний характер у конвенційному розумінні, але утворюють достатньо інтегровану систему з тісним зв'язком за суттю та в часі (§§ 125, 130) [16]. Для оцінки такого зв'язку Суд враховував взаємодоповнюваність цілей, передбачуваність такого поєднання проваджень, взаємодію органів з метою уникнення зайвого дублювання доказування та врахування вже призначеної санкції при визначенні сукупного тягаря для особи (§§ 132, 134).

У справі «Хесус Піньял проти Португалії» Страсбурзький суд уточнив своє розуміння «інтегрованої системи», викладене у справі «А та Б проти Норвегії». Зокрема, для оцінки взаємодоповнюваності проваджень Суд запропонував насамперед порівнювати охоронювані ними правові інтереси або суспільні цінності, а не обмежуватися загальними твердженнями про різні цілі санкцій (§ 230) [17]. Тобто необхідно знайти справедливий баланс між захистом прав особи відповідно до принципу «ne bis in idem» та наданням суспільству можливості регулювати шкідливу поведінку за допомогою виважених заходів [18].

У названому рішенні Велика палата оновила та систематизувала критерії, за якими множинні провадження можуть вважатися достатньо пов'язаними за змістом і в часі: 1) чи були відповідні провадження спрямовані на вирішення різних захищених правових інтересів; 2) чи була множинність проваджень передбачена національним законодавством і чи була вона передбачуваною; 3) чи встановлює національне законодавство чіткі та ефективні правила для забезпечення координації у проведенні судових процесів, з дотриманням права на захист, а також для призначення загального покарання, яке було б пропорційним тяжкості правопорушень; 4) чи проводилися відповідні провадження скоординовано, з дотриманням права на захист, і, перш за все, чи було загальне призначене покарання пропорційним тяжкості правопорушень, таким чином, щоб на відповідну особу не було покладено надмірний тягар після закінчення останнього відповідного провадження, і чи не було поставлено під сумнів наслідки res judicata попереднього остаточного виправдувального вироку; 5) чи були відповідні провадження достатньо тісно пов’язані в часі, щоб захистити відповідну особу від невизначеності та затримок (§ 250) [17].

Водночас Суд зауважив, що вимога уникати повторного дослідження доказів не повинна застосовуватися механічно всупереч незалежності судів і правам захисту (§§

ISSN 3083-7979

232–233), а пропорційність усієї сукупності санкцій має особливе, інколи вирішальне значення (§§ 234–237). Різна тривалість і неоднаковий час завершення проваджень самі собою не виключають достатнього часового зв'язку (§ 240). Отже, оцінка bis має бути не формальною, а комплексною — з урахуванням законодавчої моделі та реального перебігу всіх проваджень [17].

Попередня практика ЄСПЛ розмежовувала послідовні та паралельні провадження: сам факт одночасного їх початку не становив повторного переслідування, тоді як продовження другого провадження після остаточного вирішення першого за відсутності належного зв'язку між ними могло порушувати статтю 4 Протоколу № 7 (зокрема, «Garaudy v. France», «Zigarella v. Italy», «Tomasović v. Croatia», «Muslija v. Bosnia and Herzegovina») [13, с. 17]. Проте після рішень «A and B v. Norway» та «Jesus Pinhal v. Portugal» остаточність рішення в одному з проваджень сама по собі не виключає завершення іншого, якщо обидва є складовими достатньо інтегрованої системи. Водночас простий календарний збіг проваджень не доводить їхньої змістовної інтегрованості [16; 17].

У справі «Міхалаке проти Румунії» (2019, § 115) Суд детальніше роз'яснив свою методологію оцінки остаточності рішення. Він розтлумачив, що при встановленні «звичайних» засобів правового захисту в конкретній справі для цілей статті 4 Протоколу № 7 національне законодавство повинно відповідати принципу правової визначеності, який вимагає, щоб сферу застосування засобу правового захисту для цілей статті 4 Протоколу № 7 було чітко окреслено в часі, а процедура його використання була зрозумілою для тих сторін, яким дозволено скористатися цим засобом правового захисту. У цьому ж аспекті Суд Ради Європи наголошує, що статус «звичайного» засобу правового захисту невідривно пов'язаний із наявністю чітких часових меж для його реалізації, тобто судове рішення набуває статусу остаточного, тоді коли завершується строк оскарження судового рішення і учасники процесу свідомо чи бездіяльно пропустили встановлений термін для його оскарження [11].

Стаття 4 Протоколу № 7 гарантує захист від повторного переслідування під юрисдикцією тієї самої держави; сама по собі вона не встановлює міждержавної заборони повторного кримінального переслідування. У справі «Krombach v. France» [19] заявник посилався на попереднє припинення переслідування у Німеччині та подальше засудження у Франції. ЄСПЛ визнав скаргу за статтею 4 Протоколу № 7 несумісною ratione materiae, оскільки провадження здійснювали органи різних держав. При цьому Суд не встановлював, чи дорівнювало німецьке рішення остаточному виправданню в конвенційному розумінні.

Однак це обмеження стосується саме статті 4 Протоколу № 7 і не означає, що принцип non bis in idem загалом позбавлений транскордонного виміру. Відповідні гарантії можуть випливати з інших міжнародних договорів, права Європейського Союзу або національного законодавства держав.

Тим не менше, згідно з положеннями пункту 2 статті 4 Протоколу № 7 Конвенції принцип «non bis in idem» не перешкоджає Договірним Державам відновити провадження у справі, якщо з'являються нові факти або якщо в провадженні виявлено суттєвий недолік.

У справі «Міхалаке проти Румунії» (§§ 131-133) [11], Суд розтлумачив поняття нових або нововиявлених фактів чи виявлення суттєвих недоліків у попередньому судовому розгляді. Він пояснив, що вони є альтернативними, а не сукупними умовами. Слід зазначити, що фактичні дані, які об'єктивно мали місце під час слухання, проте не були відомі судовому органу і розкрилися виключно після

ISSN 3083-7979

закінчення процесу, кваліфікуються як «нововиявлені». Натомість до категорії «нових» належать ті обставини, виникнення яких відбулося вже після завершення судового розгляду. Водночас узагальнена дефініція «нових чи нововиявлених обставин» охоплює також появу додаткової доказової бази, яка підтверджує події, що вже існували в минулому [11].

Поняття «суттєві недоліки» в розумінні пункту 2 статті 4 Протоколу № 7 передбачає, що лише серйозне порушення процесуальної норми, яке істотно підриває цілісність попереднього провадження, може слугувати підставою для відновлення такого провадження і погіршення становища обвинуваченого, якщо його було виправдано у вчиненні злочину або покарано за менш тяжкий злочин згідно законодавства. Через це звичайний повторний перегляд наявної доказової бази вищим судом чи прокурором не може слугувати легітимною причиною для скасування такого рішення та погіршення становища особи. Натомість у ситуаціях, де особу вже визнано винною, норми статті 4 Протоколу № 7 не перешкоджають відновленню провадження у справі на користь засудженого та будь-якій іншій зміні судового рішення, якщо ці дії спрямовані на захист інтересів та покращення правового становища засудженого. Загалом ЄСПЛ наголошує: легальними передумовами для відновлення процесу згідно з пунктом 2 статті 4 Протоколу № 7 є лише ті фактори, які «впливають на результат справи», тобто здатні кардинально змінити фінальний висновок у справі, незалежно від того, матиме це позитивний чи негативний наслідок для самої особи [13, с. 25].

Приклади складнощів застосування принципу «non bis in idem» можна знайти і в практиці українських судів. Зокрема, Д. С. Азаров, досліджуючи співвідношення цього принципу з видами юридичної відповідальності, звертає увагу на недостатність суто галузевого поділу санкцій [21]. У постанові об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 22 грудня 2020 року у справі № 260/1743/19 розглядалося питання про можливість одночасного застосування до фізичної особи – підприємця штрафу за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору за статтею 265 КЗпП України та штрафу за частиною третьою статті 41 КУпАП. Розмежувавши ці санкції як фінансову й адміністративну відповідальність за національним правом, Суд водночас дослідив можливість їх поєднання з погляду принципу «non bis in idem» і дійшов висновку про неприпустимість одночасного застосування за відповідних обставин [22].

Питання співвідношення різних проваджень поставали також у практиці Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (ККС). Так, у постанові об'єднаної палати від 2 грудня 2019 року у справі № 612/712/16-к розглядалася ситуація притягнення особи до адміністративної відповідальності за керування автомобілем після позбавлення права керування (частина третя статті 126 КУпАП у тодішній редакції), а згодом – до кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарання (частина перша статті 389 КК України). У цій справі Верховний Суд сформулював умови несумісності такого переслідування з принципом «non bis in idem» та призначив новий апеляційний розгляд [23]. В інших справах ККС оцінював співвідношення проваджень за статтею 124 КУпАП щодо пошкодження майна внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (ДТП)і за частиною першою статті 286 КК України щодо заподіяння тілесних ушкоджень (постанови від 2 жовтня 2018 року у справі № 369/2124/15-к та від 8 грудня 2022 року у справі № 686/11795/17; в останній справі адміністративне провадження було закрито) [24; 25], а також проваджень за частиною першою статті 130 КУпАП і частиною другою статті 286-1 КК України у

ISSN 3083-7979

зв'язку з керуванням у стані сп'яніння та ДТП із тілесними ушкодженнями (постанова від 1 травня 2024 року у справі № 607/13421/22) [26].

Таким чином, розвиток практики ЄСПЛ щодо принципу «non bis in idem» характеризується не тільки розширенням сфери застосування гарантії завдяки автономному тлумаченню кримінального характеру проваджень, а й ускладненням критеріїв оцінки допустимості множинного переслідування особи за ті самі факти. Рішення Великої палати у справі «Jesus Pinhal v. Portugal» від 9 липня 2026 року зберегло фактичний підхід до idem, водночас уточнивши вимогу тотожності матеріальних фактів, і систематизувало критерії визначення змістовної та часової інтегрованості проваджень за bis [17].

Отже, встановлення idem саме по собі не означає автоматичного порушення статті 4 Протоколу № 7, якщо держава переконливо доведе, що множинні провадження утворювали достатньо інтегровану систему правового реагування. Відмінність охоронюваних інтересів у цьому разі становить лише один із критеріїв; необхідною є також реальна перевірка передбачуваності, нормативної та практичної координації, поваги до прав захисту, пропорційності сукупного тягаря й остаточності попереднього виправдання. Практика КАС і ККС ВС свідчить, що формально різні процедури можуть приховувати як фактичне дублювання, так і правомірну реакцію на різні істотні факти чи наслідки; отже, судовий контроль має спиратися на всі етапи конвенційного тесту [22–26].

Висновки. Сучасна трансформація принципу non bis in idem, таким чином, відображає пошук балансу між ефективністю державного реагування на складні правопорушення та захистом особи від повторного кримінального переслідування. На наш погляд, забезпечити відповідність такого підходу призначенню статті 4 Протоколу № 7 можна лише за умови суворої перевірки інтегрованості проваджень, а не формального посилання на їхні різні цілі. Це має особливе значення і для української практики застосування різних за національною класифікацією видів відповідальності. Для України важливими напрямами є розвиток механізмів координації пов'язаних проваджень і забезпечення пропорційності сукупних санкцій. До прийняття спеціальних законодавчих правил слід використовувати наявні повноваження для оцінки та мотивованого врахування попередніх правових наслідків, зокрема під час індивідуалізації кримінального покарання в межах статті 65 КК України. Таке врахування має допоміжний характер і не підміняє необхідного законодавчого зв'язку між провадженнями та не усуває самостійних порушень non bis in idem.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Klimek L. Ne Bis in Idem as a Modern Guarantee in Criminal Proceedings in Europe. Access to Justice in Eastern Europe. 2022. Vol. 5, no. 4. P. 101–118. URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1668594625.pdf.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (ратифікований Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 року). № 2148-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 01.08.2026).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. ; Протокол № 7 від 22.11.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.08.2026).
4. Дроздов О., Дроздова О. «Non bis in idem» vs Європейський ордер на арешт (в контексті практики Суду ЄС). Приватно-правові та публічно-правові відносини:

проблеми теорії та практики : матеріали III Міжнар. конф. (м. Кропивницький, 6 жовт. 2023 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 420–428.
5. Основний закон Федеративної Республіки Німеччина від 23.05.1949 р. (укр. переклад). URL: https://www.bundestag.de/resource/blob/1033364/grundgesetz_uk.pdf (дата звернення: 01.08.2026).
6. Конституція Сполучених Штатів Америки від 17.09.1787 р. URL: https://constitution.congress.gov/constitution/ (дата звернення: 01.08.2026).
7. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 01.08.2026).
8. Письменський Є. О. Про застосування принципу non bis in idem (ст. 61 Конституції України) у практиці Верховного Суду. Конституційні засади кримінального права України : збірка тез доповідей учасників науково-практичної конференції (м. Київ, 22 грудня 2020 року). Київ, 2020. С. 75–79. URL: https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/874.
9. Мазур М. В., Мазур Н. І. Принцип non bis in idem у практиці Європейського суду з прав людини та Верховного Суду. 2025. URL: https://www.judge-mazur.in.ua/research/2025/3452.
10. Engel and Others v. the Netherlands : judgment of the European Court of Human Rights of 8 June 1976, applications nos. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 and 5370/72. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57479 (дата звернення: 01.08.2026).
11. Mihalache v. Romania [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 8 July 2019, application no. 54012/10. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194523 (дата звернення: 01.08.2026).
12. Sergey Zolotukhin v. Russia [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 10 February 2009, application no. 14939/03. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91222 (дата звернення: 01.08.2026).
13. Європейський суд з прав людини. Посібник зі статті 4 Протоколу № 7 до Європейської конвенції з прав людини: право не бути притягненим до суду або покараним двічі (оновлено 28 лютого 2026 року). URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_protocol_7_ukr (дата звернення: 01.08.2026).
14. Seražin v. Croatia : decision on admissibility of the European Court of Human Rights of 9 October 2018, application no. 19120/15. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187707 (дата звернення: 01.08.2026).
15. Дроздов О. М. Non bis in idem — європейський орієнтир для забезпечення сталості та єдності судової практики Верховним Судом (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини). Право України. 2017. № 6. С. 110–132.
16. A and B v. Norway [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 15 November 2016, applications nos. 24130/11 and 29758/11. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168972 (дата звернення: 01.08.2026).
17. Jesus Pinhal v. Portugal [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 9 July 2026, application no. 48047/15 application no. 2276/20. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-251322 (дата звернення: 01.08.2026).
18. Garbarski A. M., Muskens L. F. European Court of Human Rights refines ne bis in idem principle. Bär & Karrer. 29 July 2026. URL: https://www.baerkarrer.ch/en/publications/european-court-of-human-rights-refines-ne-bis-in-idem-principle (дата звернення: 01.08.2026).
19. Krombach v. France : decision of the European Court of Human Rights of 20 February 2018, application no. 67521/14. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182045 (дата звернення: 01.08.2026).
20. Гутник В. В. Принцип non bis in idem у практиці діяльності Комітету з прав людини, Міжнародного трибуналу для колишньої Югославії та Міжнародного кримінального суду. Адвокат. 2009. № 10 (109). С. 34–37. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-

ISSN 3083-7979

content/uploads/2015/09/adv_2009_10_6.pdf.
21. Азаров Д. С. Non bis in idem та види юридичної відповідальності. Принципи права: універсальне та національне в контексті сучасних глобалізаційних і євроінтеграційних процесів : тези доповідей і повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 21–22 червня 2024 року). Київ, 2024. С. 26–31. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/32778.
22. Постанова об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 22 грудня 2020 року у справі № 260/1743/19, провадження № К/9901/18177/20. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708687 (дата звернення: 01.08.2026).
23. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 2 грудня 2019 року у справі № 612/712/16-к, провадження № 51-2148кмо18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/86275888 (дата звернення: 01.08.2026).
24. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 2 жовтня 2018 року у справі № 369/2124/15-к, провадження № 51-2978км18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/76945439 (дата звернення: 01.08.2026).
25. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 8 грудня 2022 року у справі № 686/11795/17, провадження № 51-1951км22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107938401 (дата звернення: 01.08.2026).
26. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 1 травня 2024 року у справі № 607/13421/22, провадження № 51-5168км23. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/118788483 (дата звернення: 01.08.2026).
27. Oleksandr Volkov v. Ukraine : judgment of the European Court of Human Rights of 9 January 2013, application no. 21722/11. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115871.
28. Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 6 November 2018, (applications nos. 55391/13, 57728/13 and 74041/13). URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187507 (дата звернення: 01.08.2026).
29. Tsatani v. Greece : judgment of the European Court of Human Rights of 14 October 2025, (application no. 42514/16) URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-245246.
30. Bachmaier L. Disciplinary Sanctions against Judges: Punitive but not Criminal for the Strasbourg Court. Pragmatism or another Twist towards Further Confusion in Applying the Engel Criteria? Eucrim. 2022. Vol. 17, no. 4. P. 260–265. DOI: 10.30709/eucrim-2022-018. URL: https://eucrim.eu/articles/disciplinary-sanctions-against-judges-punitive-but-not-criminal-for-the-strasbourg-court/.
31. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III, стаття 65. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 01.08.2026).
32. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X, стаття 33. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text (дата звернення: 01.08.2026).
33. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 року, ETS № 070, статті 53–55. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_341#Text (дата звернення: 01.08.2026).
34. Хартія основних прав Європейського Союзу, стаття 50 (консолідована редакція, Офіційний вісник ЄС, 2012, С 326, с. 406). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P050 (дата звернення: 01.08.2026).

REFERENCES:

1. Azarov, D. S. (2024). Non bis in idem ta vydy yurydychnoi vidpovidalnosti [Non bis in idem and types of legal liability]. In Pryntsypy prava: universalne ta natsionalne v konteksti suchasnykh hlobalizatsiinykh i yevrointehratsiinykh protsesiv (pp. 26–31). Kyiv. https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/32778 [in Ukrainian].

ISSN 3083-7979

2. Bachmaier, L. (2022). Disciplinary sanctions against judges: Punitive but not criminal for the Strasbourg Court. Pragmatism or another twist towards further confusion in applying the Engel criteria? Eucrim, 17(4), 260–265. https://doi.org/10.30709/eucrim-2022-018.
3. Basic Law for the Federal Republic of Germany. (1949, May 23). Ukrainian translation. https://www.bundestag.de/resource/blob/1033364/grundgesetz_uk.pdf.
4. Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2012). Article 50. Official Journal of the European Union, C 326, 406. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P050.
5. Code of Ukraine on Administrative Offences. (1984, December 7). No. 8073-X, Article 33. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text [in Ukrainian].
6. Constitution of the United States of America. (1787, September 17). https://constitution.congress.gov/constitution/.
7. Constitution of Ukraine. (1996, June 28). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text [in Ukrainian].
8. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. (1950, November 4). Protocol No. 7 (1984, November 22). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
9. Council of Europe. (1970, May 28). European Convention on the International Validity of Criminal Judgments (ETS No. 070), Articles 53–55. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_341#Text.
10. Criminal Code of Ukraine. (2001, April 5). No. 2341-III, Article 65. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text [in Ukrainian].
11. Drozdov, O. M. (2017). Non bis in idem – yevropeiskyi oriientyr dlia zabezpechennia stalosti ta yednosti sudovoi praktyky Verkhovnym Sudom [Non bis in idem as a European guide for consistency of Supreme Court case law]. Pravo Ukrainy, 6, 110–132. [in Ukrainian].
12. Drozdov, O., & Drozdova, O. (2023). Non bis in idem vs yevropeiskyi order na aresht (v konteksti praktyky Sudu YeS) [Non bis in idem vs the European arrest warrant (in the case law of the CJEU)]. In Pryvatno-pravovi ta publichno-pravovi vidnosyny: problemy teorii ta praktyky (pp. 420–428). DonDUVS [in Ukrainian].
13. European Court of Human Rights [Grand Chamber]. (2009, February 10). Sergey Zolotukhin v. Russia (Application no. 14939/03). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91222.
14. European Court of Human Rights [Grand Chamber]. (2016, November 15). A and B v. Norway (Applications nos. 24130/11 and 29758/11). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168972.
15. European Court of Human Rights [Grand Chamber]. (2018, November 6). Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal (Applications nos. 55391/13, 57728/13 and 74041/13). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187507.
16. European Court of Human Rights [Grand Chamber]. (2019, July 8). Mihalache v. Romania (Application no. 54012/10). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194523.
17. European Court of Human Rights [Grand Chamber]. (2026, July 9). Jesus Pinhal v. Portugal (Application no. 48047/15; application no. 2276/20 disjoined). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-251322.
18. European Court of Human Rights. (1976, June 8). Engel and Others v. the Netherlands (Applications nos. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 and 5370/72). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57479.
19. European Court of Human Rights. (2013, January 9). Oleksandr Volkov v. Ukraine (Application no. 21722/11). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115871.
20. European Court of Human Rights. (2018, February 20). Krombach v. France (Application no. 67521/14, decision on admissibility). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182045.
21. European Court of Human Rights. (2018, October 9). Seražin v. Croatia (Application no. 19120/15, decision on admissibility). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187707.

ISSN 3083-7979

22. European Court of Human Rights. (2025, October 14). Tsatani v. Greece (Application no. 42514/16). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-245246.
23. European Court of Human Rights. (2026, February 28). Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the European Convention on Human Rights: Right not to be tried or punished twice. https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_protocol_7_ukr.
24. Garbarski, A. M., & Muskens, L. F. (2026, July 29). European Court of Human Rights refines ne bis in idem principle. Bär & Karrer. https://www.baerkarrer.ch/en/publications/european-court-of-human-rights-refines-ne-bis-in-idem-principle.
25. Hutnyk, V. V. (2009). Pryntsyp non bis in idem u praktytsi diialnosti Komitetu z prav liudyny, Mizhnarodnoho Trybunalu dlia kolyshnoi Yuhoslavii ta Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu [The principle of non bis in idem in the practice of international human rights and criminal courts]. Advokat, 10(109), 34–37. https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/adv_2009_10_6.pdf [in Ukrainian].
26. International Covenant on Civil and Political Rights. (1966, December 16). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [in Ukrainian].
27. Klimek, L. (2022). Ne bis in idem as a modern guarantee in criminal proceedings in Europe. Access to Justice in Eastern Europe, 5(4), 101–118. https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1668594625.pdf.
28. Mazur, M. V., & Mazur, N. I. (2025). Pryntsyp non bis in idem u praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny ta Verkhovnoho Sudu [The non bis in idem principle in the ECtHR and Supreme Court case law]. https://www.judge-mazur.in.ua/research/2025/3452 [in Ukrainian].
29. Pysmenskyi, Ye. O. (2020). Pro zastosuvannia pryntsypu non bis in idem (st. 61 Konstytutsii Ukrainy) u praktytsi Verkhovnoho Sudu [Application of non bis in idem in the Supreme Court's case law]. In Konstytutsiini zasady kryminalnoho prava Ukrainy (pp. 75–79). Kyiv. https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/874 [in Ukrainian].
30. Supreme Court (Ukraine), Criminal Cassation Court. (2018, October 2). Judgment in case no. 369/2124/15-k. (Proceedings no. 51-2978km18). https://reyestr.court.gov.ua/Review/76945439 [in Ukrainian].
31. Supreme Court (Ukraine), Criminal Cassation Court. (2022, December 8). Judgment in case no. 686/11795/17 (Proceedings no. 51-1951km22). https://reyestr.court.gov.ua/Review/107938401 [in Ukrainian].
32. Supreme Court (Ukraine), Criminal Cassation Court. (2024, May 1). Judgment in case no. 607/13421/22 (Proceedings no. 51-5168km23). https://reyestr.court.gov.ua/Review/118788483 [in Ukrainian].
33. Supreme Court (Ukraine), Joint Chamber of the Administrative Cassation Court. (2020, December 22). Judgment in case no. 260/1743/19 (Proceedings no. K/9901/18177/20). https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708687 [in Ukrainian].
34. Supreme Court (Ukraine), Joint Chamber of the Criminal Cassation Court. (2019, December 2). Judgment in case no. 612/712/16-k (Proceedings no. 51-2148kmo18). https://reyestr.court.gov.ua/Review/86275888 [in Ukrainian].

Дата першого надходження/Date of first submission: 08.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 20.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

ISSN 3083-7979

ПРИВАТНЕ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО І ТРАНСКОРДОННЕ РЕГУЛЮВАННЯ

UDC 341.96
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.46-55

Svitlana Kuchuk,
Doctor of Law, Professor
Professor of the International Law and Comparative Law Department
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
e-mail: s.kuchuk@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2681-7855

Oksana Kiriiak,
PhD in Law, Associate Professor
Associate Professor of the Private Law Department
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
e-mail: o.kiriiak@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8850-805X

LEGAL PERSONALITY AND ASSOCIATIONAL AUTONOMY IN POLISH AND UKRAINIAN PRIVATE LAW

An association originates in the exercise of individual autonomy, yet its institutionalization inevitably raises questions concerning collective legal identity, organizational independence, representation, patrimonial autonomy and participation in legal relations. Legal personality is traditionally regarded as the principal juridical mechanism through which such collective autonomy acquires an independent legal form. This article argues, however, that legal personality should not be equated with the entirety of an association's legal existence. Rather, it represents one, albeit particularly developed, manifestation of a broader phenomenon which may be designated as associational autonomy.

The article undertakes a comparative analysis of Polish and Ukrainian private law, focusing on the legal status of associations operating with and without legal personality and on the manner in which these organizational forms are accommodated within private international law. Particular attention is devoted to the Polish distinction between registered and ordinary associations and to the Ukrainian statutory possibility for public associations to operate either with or without legal-person status. The analysis further examines the respective conflict-of-laws rules concerning the personal law, capacity and representation of legal persons, with particular emphasis on the Ukrainian regulation of foreign organisations lacking legal personality.

The article advances the proposition that contemporary private law should move beyond the rigid binary opposition between legal persons and legally irrelevant collectives. A functional conception of organizational subjectivity offers a more adequate analytical framework, particularly for cross-border relations in which the legal order of the forum is confronted with organisational forms originating in another jurisdiction. Such an approach reconciles organisational autonomy with third-party protection and territorial regulatory interests and may contribute to the further Europeanisation of Ukrainian private law.

ISSN 3083-7979

Keywords: *legal personality; legal services; associational autonomy; organizational subjectivity; legal person; private law; private international law.*

Кучук Світлана, Кіріяк Оксана. Юридична правосуб'єктність та автономія об'єднань у польському та українському приватному праві.

Об'єднання виникає внаслідок реалізації індивідуальної автономії, проте його інституалізація неминуче порушує питання, що стосуються колективної правової ідентичності, організаційної незалежності, представництва, майнової відокремленості та участі у правовідносинах. Правосуб'єктність традиційно розглядається як основний юридичний механізм, за допомогою якого така колективна автономія набуває самостійної правової форми. У статті, однак, стверджується, що правосуб'єктність не слід ототожнювати з усім правовим буттям об'єднання. Натомість вона є одним із проявів - хоча й особливо розвиненим - ширшого явища, яке можна визначити як «автономію об'єднань».

У статті здійснюється порівняльний аналіз міжнародного приватного права Польщі та України; основна увага приділяється правовому статусу об'єднань, що діють як із набуттям правосуб'єктності, так і без неї, а також тому, як ці організаційні форми інтегруються в систему міжнародного приватного права. Зокрема, розглядається польський підхід, що розрізняє зареєстровані об'єднання та «звичайні» (незареєстровані) об'єднання, а також передбачена українським законодавством можливість для громадських об'єднань діяти як зі статусом юридичної особи, так і без нього. Крім того, аналізуються відповідні колізійні норми, що стосуються особистого закону, правоздатності та представництва юридичних осіб; особливий акцент зроблено на українському регулюванні діяльності іноземних організацій, які не мають статусу юридичної особи.

У статті стверджується, що сучасне приватне право повинно вийти за межі жорсткої бінарної опозиції між юридичними особами та юридично нерелевантними колективами. Функціональна концепція організаційної суб'єктності пропонує більш адекватну аналітичну основу, зокрема для транскордонних відносин, у яких правовий порядок країни суду конфліктує з організаційними формами, що походять з іншої юрисдикції. Такий підхід узгоджує організаційну автономію із захистом третіх сторін та територіальними регуляторними інтересами і може сприяти подальшій європеїзації українського приватного права.

Ключові слова: *правосуб'єктність; юридичні послуги; автономія асоціацій; організаційна правосуб'єктність; юридична особа; приватне право; міжнародне приватне право.*

1. INTRODUCTION

Associations constitute one of the most enduring legal forms through which individuals transform private autonomy into collective action. Their legal significance, however, extends considerably beyond the constitutional recognition of freedom of association. Once a collective acquires a stable organisational structure, it inevitably enters the domain of private law: it may acquire property, conclude contracts, employ persons, incur liabilities, appoint representatives and, in appropriate circumstances, participate independently in judicial proceedings. The law must therefore determine at what point a collective cease to be merely an aggregation of individuals and acquires an autonomous juridical identity [1; 2].

The conventional response is the institution of legal personality. A legal person is distinguished from its members; rights and obligations are attributed to the entity itself; its patrimony is separated from that of its participants; and its legal existence ordinarily survives changes in membership. Legal personality thus performs an essential function of juridical individuation [3].

Yet this traditional model conceals an important conceptual difficulty. Associations may be legally recognized and organizationally autonomous even where they do not possess full legal-person status. The absence of legal personality does not necessarily transform an organized collective into a legally invisible phenomenon. It may instead indicate a different degree or mode of juridical autonomy [4].

This problem is particularly apparent in Polish and Ukrainian law. Both systems recognize associations as legally protected forms of collective organization and both permit forms of association which do not possess full legal personality. Nevertheless, they employ different legislative techniques to articulate the relationship between organisational form and juridical status [1; 2].

Polish law distinguishes principally between registered associations, which acquire legal personality through registration, and ordinary associations (*stowarzyszenia zwykłe*), which constitute a simplified organizational form without legal personality. Ukrainian legislation adopts a different but conceptually comparable approach by expressly permitting public associations to operate either with or without legal-person status [1; 2].

The issue acquires an additional dimension when an association crosses a national border. Private international law must then determine not merely whether an organization exists, but which law governs its status, whether its organizational capacity will be recognized, how its representatives may act and to what extent the forum may impose its own mandatory rules [5; 6].

The present article therefore addresses the following questions: (1) What is the relationship between legal personality and associational autonomy in Polish and Ukrainian private law? (2) Does the absence of legal personality necessarily entail the absence of independent organizational subjectivity? (3) How should organisations lacking legal personality be accommodated within Polish and Ukrainian private international law?

The central thesis is that legal personality should be understood as an institutional form of associational autonomy rather than as its necessary precondition. From this perspective, the more fundamental category is not the legal person as such, but the legally recognized capacity of an organized collective to generate juridical effects independently, or partially independently, of the individual legal positions of its members [4; 7].

2. ASSOCIATIONAL AUTONOMY BEYOND LEGAL PERSONALITY

The legal regulation of associations is founded upon a structural paradox. The association derives its existence from the autonomy of its members, yet its very purpose is to transform that individual autonomy into a collective institutional form capable of enduring beyond particular acts of individual participation [8].

This transformation gives rise to what may be termed associational autonomy: the legally protected capacity of an organized collective to determine its objectives, internal structure, membership, governance and modes of external representation [1; 2; 8].

Such autonomy is conceptually broader than legal personality. Legal personality primarily answers the question who is the bearer of rights and obligations? Associational autonomy, by contrast, addresses the prior institutional question who is entitled to determine the existence, structure and functioning of the collective through which those rights and interests are pursued?

ISSN 3083-7979

This distinction is not merely terminological. An association may possess considerable internal autonomy without having an independent patrimony or complete civil capacity. Conversely, legal personality may institutionalize autonomy but does not itself exhaust the normative content of the freedom of association [7; 8].

The European human-rights framework reinforces this distinction. Article 11 of the European Convention on Human Rights protects freedom of association not as a purely abstract entitlement to assemble, but as a condition of effective collective participation in a pluralistic society. The European Court of Human Rights has consequently treated the legal ability of an association to organise and function as an important dimension of effective associational freedom. The refusal or excessive difficulty of obtaining legal personality may, in appropriate circumstances, impair the practical exercise of that freedom [9].

Accordingly, legal personality should be approached functionally. Its importance lies not in the formal label attached to an organization, but in the juridical capacities which that status makes possible: autonomous ownership, contractual capacity, procedural standing, representation, continuity and allocation of liability [3; 9].

This functional perspective is particularly important for organisations which deliberately operate without legal personality. Their members may require an institutional framework for collective action without necessarily seeking the complete patrimonial and organizational separation associated with incorporation [4].

3. THE POLISH MODEL: DIFFERENTIATED ORGANISATIONAL SUBJECTIVITY

Polish law provides a particularly instructive example of differentiated associational autonomy. Under the Polish Law on Associations of 7 April 1989, an association is founded upon voluntariness, self-government, permanence and a non-profit character [10]. It independently determines its objectives, programmes of activity and organisational structure. The statutory emphasis on self-government is significant: organisational autonomy is not created by registration; rather, registration provides the institutional mechanism through which that autonomy may acquire full juridical expression.

The Polish system consequently recognises different organisational levels. A registered association acquires legal personality upon entry into the National Court Register. It becomes an autonomous legal person capable of participating in private-law relations in its own name.

An ordinary association (*stowarzyszenie zwykłe*), by contrast, does not possess legal personality. Nevertheless, it is not simply an informal gathering devoid of legal relevance. It is a legally regulated organisational form whose internal structure, representation and activity are subject to statutory rules [1].

This distinction is doctrinally important because it demonstrates that Polish law does not identify "*association*" and "*legal person*" as synonymous categories. The registered assoc iation may be described as possessing full organisational subjectivity, whereas the ordinary association represents a more limited form of functional organisational subjectivity. The difference is particularly visible in the sphere of property and representation. The legal person possesses a distinct patrimonial sphere and acts through legally established organs or representatives. The ordinary association operates within a more restricted framework, with legal consequences more closely connected to its members and designated representatives [11].

The Polish model therefore suggests that juridical autonomy is not necessarily binary [4]. It may be graduated according to the organisational form chosen by the participants. Such differentiation is of considerable relevance to comparative private law because it

prevents the category of "non-legal person" from becoming analytically synonymous with "non-entity".

4. THE UKRAINIAN MODEL: ASSOCIATION WITH OR WITHOUT LEGAL-PERSON STATUS

Ukrainian legislation adopts an equally significant, although structurally different, approach. The Law of Ukraine "On Public Associations" expressly permits a public association to operate with or without legal-person status [2]. A public association with legal personality constitutes a non-entrepreneurial company and may independently participate in civil-law relations, acquire property and non-property rights and exercise legally recognised powers.

The statutory distinction is therefore not between "association" and "non-association", but between different juridical modes of existence of an association. This is particularly important from the perspective of private law. The existence of an association without legal personality demonstrates that the legislature recognises a legally meaningful organisational structure even where the collective has not acquired complete juridical separation from its members [4].

The difference may be conceptualized through the following sequence: *collective association → organisational autonomy → legal recognition → functional capacity → legal personality.*

Legal personality represents the most developed form of this progression, but it should not retrospectively be treated as the source of every preceding form of organisational autonomy. The Ukrainian model is therefore potentially more receptive to a functional understanding of organisational subjectivity [2]. Its legal architecture allows the association to exist as an organisational phenomenon while leaving the participants to determine whether the additional status of legal personality is necessary for their purposes.

The significance of this approach becomes especially apparent in private international law, where Ukrainian legislation contains a provision expressly addressing foreign organisations which do not possess legal-person status under the law of their state of creation.

5. LEGAL PERSONALITY AND PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Cross-border activity exposes the limitations of a purely domestic understanding of legal personality. A legal person created under the law of State A may conclude contracts, acquire property or establish organisational relationships in State B. The forum must therefore determine whether the entity's status is recognised, which law governs its internal organisation, and which restrictions may be imposed upon its capacity or representation.

Both Polish and Ukrainian private international law principally resolve these questions through the concept of the personal law (*lex societatis*) [1; 10].

Article 17 of the Polish Act of 4 February 2011 on Private International Law generally subjects a legal person to the law of the state in which it has its seat. This law governs a broad spectrum of matters, including the creation, transformation and termination of the legal person, its legal nature, capacity, organs, representation and membership [6].

Ukrainian law adopts a substantially comparable structure. Article 25 of the Law of Ukraine "On Private International Law" designates the law of the state in which the legal entity is situated as its personal law, while Article 26 subjects the civil capacity of the legal entity to that personal law [5]. The convergence is significant. Both legal systems recognise that organisational identity cannot be reconstructed independently in every jurisdiction in which the entity happens to operate. The personal law provides continuity and predictability.

ISSN 3083-7979

Yet the Ukrainian system contains an especially important refinement. Article 27 of the Ukrainian Law on Private International Law specifically regulates a foreign organisation which does not possess legal-person status under the law of the state in which it was created [5]. The provision thereby expressly acknowledges a category situated outside the classical binary of legal person/non-person.

This rule deserves particular doctrinal attention. It demonstrates that the Ukrainian legislator does not treat absence of legal personality as equivalent to absence of legal existence for conflict-of-laws purposes. The implication is profound: an organisation may remain legally relevant across borders even when it cannot be characterised as a legal person in the traditional sense.

6. FROM LEGAL PERSONALITY TO ORGANISATIONAL SUBJECTIVITY

The comparative analysis suggests the necessity of distinguishing three analytically separate categories: (1) legal personality, (2) legal capacity, and (3) organisational subjectivity.

Legal personality concerns the juridical status of an entity as an autonomous bearer of rights and obligations. Legal capacity concerns the range of rights and obligations which the entity may acquire. Organisational subjectivity concerns the prior and broader question of whether the legal order recognises the collective as an organised structure capable of producing legally relevant effects [3; 4; 7].

This distinction is especially useful in private international law. Consider an association created in State A without legal personality which subsequently operates in State B. A rigid territorial approach might conclude that, because the organisation is not a legal person under State A's law, there is nothing for State B to recognise. A functional approach produces a different result.

The relevant questions become:

- Does the organisation legally exist under the law of its state of origin?
- What degree of organisational autonomy does that law confer?
- Who is entitled to represent it?
- Can it possess or administer assets?
- Can it enter legal relations?
- Which consequences should the forum recognise?
- Which mandatory rules of the forum should nevertheless apply?

This methodology avoids both extremes: the automatic denial of foreign organisational identity and the uncritical transplantation of foreign legal status [4; 8]. It also offers a more coherent solution to what comparative private international law has historically described as the problem of "*apatride associations*": organisational structures whose legal status does not correspond neatly to the categories recognised by another legal system. The appropriate response is therefore neither complete equivalence nor complete exclusion, but functional recognition subject to legitimate interests of the forum and protection of third parties.

7. REPRESENTATION AND THIRD-PARTY PROTECTION

Associational autonomy reaches its practical culmination in representation. An organisation can participate in legal relations only through persons whose acts are legally attributable to it [3; 5; 8]. Consequently, the law governing representation forms an indispensable component of organisational autonomy. Both Polish and Ukrainian private international law recognize the importance of protecting third parties from undisclosed internal limitations upon the authority of representatives. Polish law expressly incorporates representation into the sphere of the *lex societatis*, while simultaneously limiting the

ISSN 3083-7979

possibility of invoking certain internal restrictions against third parties acting in circumstances protected by the statute [6]. Ukrainian law follows a comparable protective rationale. Restrictions on the powers of an organ or representative cannot, under the statutory conditions, automatically be invoked against a counterparty who could not reasonably be expected to know of those restrictions [5].

The underlying principle may be formulated as follows: associational autonomy is internally extensive but externally relational. An association must retain sufficient freedom to determine its own institutional structure; however, its internal autonomy cannot operate as an instrument for defeating legitimate expectations of third parties [12].

This principle provides a necessary bridge between organisational autonomy and private international law. The *lex societatis* protects continuity of organisational identity, while the law of the forum may legitimately intervene where necessary to protect transactional security, public policy or other mandatory interests.

8. A COMPARATIVE ASSESSMENT

The Polish and Ukrainian models reveal substantial conceptual convergence. Both systems: (1) recognize associations as legally protected forms of collective organisation; (2) acknowledge organisational self-government; (3) distinguish association from legal personality; (4) permit forms of association without full legal-person status; (5) associate legal personality with enhanced patrimonial and representational autonomy; (6) protect third parties in the context of representation; and (7) employ personal-law mechanisms for determining the status of legal persons.

The principal difference lies in legislative architecture. Polish law expresses differentiation primarily through distinct organisational forms: the registered association and the ordinary association. Ukrainian law expresses it more directly through different juridical statuses of the public association itself: with or without legal-person status.

From a theoretical perspective, however, both systems support the same broader conclusion: legal personality is a variable of organisational autonomy rather than its conceptual equivalent [13]. The Ukrainian conflict-of-laws regulation of foreign organisations lacking legal personality provides an especially clear statutory manifestation of this proposition. The Polish model, with its sophisticated differentiation between registered and ordinary associations and its detailed *lex societatis* rules, offers a complementary illustration of graduated organisational subjectivity. The comparative convergence is therefore stronger at the conceptual level than the differences in legislative technique might initially suggest.

9. EUROPEANISATION AND CROSS-BORDER POLISH-UKRAINIAN RELATIONS

The issue has particular relevance for the contemporary Europeanisation of Ukrainian private law. European legal development does not establish a single uniform model of associational organisation. Instead, European standards emphasize effective freedom of association, organisational independence, proportionality of state intervention and adequate legal mechanisms enabling associations to function.

The European Court of Human Rights has repeatedly emphasized that the effectiveness of freedom of association depends upon the practical ability of associations to organise and pursue their legitimate objectives. The Venice Commission has similarly treated legal status, registration and internal organisational autonomy as interconnected but distinguishable elements of the legal framework governing associations [9; 12].

This context supports a functional approach to legal personality. For Ukraine, such an approach is particularly valuable in cross-border relations with Poland. The increasing

ISSN 3083-7979

movement of individuals, institutions and civil-society organisations between the two jurisdictions generates situations in which organisational forms created under one legal system must operate within the other.

The legal order should therefore distinguish between: (1) recognition of an organisation's existence; (2) recognition of its legal personality; (3) recognition of its functional capacity; (4) recognition of its representatives; and (5) application of mandatory rules of the forum. These questions need not receive identical answers. Such differentiation enables the forum to recognize organisational diversity without surrendering the regulatory interests of the host state. It also reflects the broader trajectory of European private law: legal certainty is increasingly pursued through functional coordination of legal systems rather than through the forced uniformity of their domestic categories.

CONCLUSIONS. The comparative examination of Polish and Ukrainian private law demonstrates that legal personality cannot adequately serve as the sole conceptual criterion for determining whether an association possesses juridical significance.

Both legal systems recognize forms of association operating without full legal-person status. Polish law does so through the institution of the ordinary association, while Ukrainian legislation expressly permits public associations to function either with or without legal personality. These constructions demonstrate that organisational autonomy may precede and exceed juridical personality.

The article therefore proposes the concept of organisational subjectivity as a broader analytical category. It encompasses the legally recognised capacity of an organized collective to maintain an autonomous institutional structure and to produce legal effects independently, or partially independently, of the individual legal positions of its members.

Legal personality should consequently be regarded as the most developed institutional form of such subjectivity, rather than as its exclusive source. This proposition acquires particular importance in private international law. The traditional binary classification of organisations as either legal persons or non-persons is inadequate when legal systems encounter foreign organisational forms that do not correspond precisely to domestic categories. The Ukrainian statutory regulation of foreign organisations lacking legal personality provides an especially valuable example of a more functional approach.

The comparative analysis ultimately supports a model of functional recognition of associational autonomy. Under this model, the forum should first identify the organisational status created by the personal law of the association, determine the functional capacities attached to that status and subsequently establish which of those capacities may be recognised within the forum, subject to mandatory rules, public policy and the legitimate expectations of third parties. Such an approach reconciles three fundamental interests: the autonomy of the organisation, the regulatory authority of the forum and the protection of persons entering into legal relations with the organisation.

For Ukrainian private law, the model offers a potentially significant direction of further Europeanisation. Rather than assimilating Ukrainian organisational law mechanically to any single European model, doctrinal development should concentrate upon the compatibility of its underlying concepts with the European principles of organisational autonomy, effective freedom of association and cross-border legal cooperation.

The Polish-Ukrainian comparison demonstrates that the future of the law of associations lies not in a rigid choice between personality and non-personality, but in the construction of a sufficiently nuanced legal architecture capable of recognising different degrees and manifestations of collective juridical autonomy.

ISSN 3083-7979

In this perspective, the association emerges not merely as a legal form and the legal person not merely as a statutory status. Both are manifestations of a deeper legal phenomenon: the capacity of private law to transform individual freedom into durable collective agency.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bortniak, O., & Tsomra, V. General Theoretical Analysis of the Legal Personality of Associations of Legal Entities. Uzhhorod National University Herald. Law, vol. 2, no. 75, 2023, pp. 12–19. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.75.2.2. https://www.researchgate.net/publication/370044131_General_theoretical_analysis_of_the_legal_personality_of_associations_of_legal_entities.
2. European Commission. Commission Staff Working Document accompanying the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on European cross-border associations, SWD(2023) 293 final, 5 September 2023. https://eur-lex.europa.eu/TodayOJ/index.html?uri=CELEX:52023PC0516
3. European Court of Human Rights. Guide on Article 11 of the European Convention on Human Rights: Freedom of Assembly and Association, updated 28 February 2026. See also the relevant Article 11 case-law, including Sidiropoulos and Others v. Greece and Ilyin and Others v. Ukraine.
4. Law on Associations (Prawo o stowarzyszeniach), consolidated text Act of 7 April 1989, Journal of Laws 2020. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200002261
5. Law of Ukraine "On Public Associations", No. 4572-VI of 22 March 2012, as amended, Verkhovna Rada of Ukraine. In particular, Arts. 1, 7, 11, 12, 16, 17, 23–24. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text
6. Law of Ukraine "On Private International Law", No. 2709-IV of 23 June 2005, as amended. In particular, Arts. 25–29 and 46.
7. Lipiec, S. "Nowa ustawa o stowarzyszeniach." [New Law on Associations]. In book: Organizacje pozarządowe w ujęciu prawno-postulatywnym. Publisher: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. 2017, pp. 45–78. https://www.researchgate.net/publication/309563963_Nowa_Ustawa_o_Stowarzyszeniach_New_Law_on_Associations
8. Polish Act of 4 February 2011 on Private International Law (Prawo prywatne międzynarodowe), Journal of Laws 2011, No. 80, item 432, as amended. In particular, Arts. 17–19.
9. Poland Law on associations - Parliamentary Act April 7, 1989 https://cof.org/sites/default/files/documents/files/Poland/Poland%20Law%20on%20Associations.pdf
10. Public Organization as Subject of Civil Legal Relations under Ukrainian Law and CIS Countries." Journal of Advanced Research in Law and Economics.
11. The Law of Associations in Ukraine in the Absence of Systematized Legislation." Teka Komisji Prawniczej PAN, 2023.
12. Venice Commission. Compilation of Venice Commission Opinions and Reports concerning Freedom of Association, 2022. See in particular the discussion of legal status, registration and internal organisational autonomy.
13. Vlas, P. Apatride' Associations: Aspects of Private International Law. Netherlands International Law Review, vol. 37, no. 1, 1990, pp. 37–70. DOI: 10.1017/S0165070X00002692. https://www.cambridge.org/core/journals/netherlands-international-law-review/article/abs/apatride-associations-aspects-of-private-international-law/382E9D358CC3180854DE630A0399E76E

ISSN 3083-7979

REFERENCES:

1. Law on Associations (Prawo o stowarzyszeniach), consolidated text Act of 7 April 1989, Journal of Laws 2020. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200002261
2. Law of Ukraine "On Public Associations", No. 4572-VI of 22 March 2012, as amended, Verkhovna Rada of Ukraine. In particular, Arts. 1, 7, 11, 12, 16, 17, 23–24. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text
3. Bortniak, O., & Tsomra, V. General Theoretical Analysis of the Legal Personality of Associations of Legal Entities. Uzhhorod National University Herald. Law, vol. 2, no. 75, 2023, pp. 12–19. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.75.2.2. https://www.researchgate.net/publication/370044131_General_theoretical_analysis_of_the_legal_personality_of_associations_of_legal_entities
4. Vlas, P. Apatride' Associations: Aspects of Private International Law. Netherlands International Law Review, vol. 37, no. 1, 1990, pp. 37–70. DOI: 10.1017/S0165070X00002692. https://www.cambridge.org/core/journals/netherlands-international-law-review/article/abs/apatride-associations-aspects-of-private-international-law/382E9D358CC3180854DE630A0399E76E
5. Law of Ukraine "On Private International Law", No. 2709-IV of 23 June 2005, as amended. In particular, Arts. 25–29 and 46.
6. Polish Act of 4 February 2011 on Private International Law (Prawo prywatne międzynarodowe), Journal of Laws 2011, No. 80, item 432, as amended. In particular, Arts. 17–19.
7. Public Organization as Subject of Civil Legal Relations under Ukrainian Law and CIS Countries." Journal of Advanced Research in Law and Economics.
8. The Law of Associations in Ukraine in the Absence of Systematized Legislation." Teka Komisji Prawniczej PAN, 2023.
9. European Court of Human Rights. Guide on Article 11 of the European Convention on Human Rights: Freedom of Assembly and Association, updated 28 February 2026. See also the relevant Article 11 case-law, including Sidiropoulos and Others v. Greece and Ilyin and Others v. Ukraine.
10. Poland Law on associations - Parliamentary Act April 7, 1989 https://cof.org/sites/default/files/documents/files/Poland/Poland%20Law%20on%20Associations.pdf
11. Lipiec, S. "Nowa ustawa o stowarzyszeniach." [New Law on Associations]. In book: Organizacje pozarządowe w ujęciu prawno-postulatywnym. Publisher: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. 2017, pp. 45–78. https://www.researchgate.net/publication/309563963_Nowa_Ustawa_o_Stowarzyszeniach_New_Law_on_Associations
12. Venice Commission. Compilation of Venice Commission Opinions and Reports concerning Freedom of Association, 2022. See in particular the discussion of legal status, registration and internal organisational autonomy.
13. European Commission. Commission Staff Working Document accompanying the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on European cross-border associations, SWD(2023) 293 final, 5 September 2023. https://eur-lex.europa.eu/TodayOJ/index.html?uri=CELEX:52023PC0516

Дата першого надходження/Date of first submission: 31.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 30.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

ISSN 3083-7979

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

UDC 341.231.14:341.33:004.056.5
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.56-68

Anastasiia Labyk,
PhD candidate,
Assistant Professor of the Department of International Law and Comparative Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Ukraine
e-mail: a.labyk@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-1376-6771

Mariia Stroich,
Assistant Professor of the Department of International Law and Comparative Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Ukraine
E-mail : m.stroich@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0328-2851

ON THE ISSUE OF INTERNATIONAL LEGAL GUARANTEES FOR PERSONAL DATA PROTECTION IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE

This article investigates the complex problem of protecting human personal data during modern armed conflicts, particularly through the prism of hybrid warfare. The rapid pace of digitalization, the advancement of artificial intelligence technologies, and their active integration into the military sphere drive the relevance of this study. These factors cause fundamental changes in the methods and means of warfare, as well as in the very purpose of armed conflict. Today, informational influence and psychological pressure on the enemy's population - which are not always accompanied by a direct armed attack - constitute an integral component of any 21st-century military conflict. Consequently, the study analyzes the concept of hybrid warfare, defining it through characteristic features such as asymmetry, large-scale involvement of non-state actors, latency, and a combination of military and non-military means of struggle.

The research specifically focuses on the role of generative artificial intelligence in the context of growing cyber threats. The paper emphasizes that unauthorized access to individuals' personal data during an armed conflict allows opposing parties to exert targeted psychological influence on population groups or individuals, manipulate public opinion through disinformation and «deepfakes,» and apply illegal filtration and terror against the population.

Furthermore, this study analyzes the current international legal framework regarding personal data protection in conflict conditions. It examines the provisions of international humanitarian law, particularly the Fourth Geneva Convention of 1949. The findings establish that IHL norms lack special provisions for protecting digitized information. Moreover, ongoing discussions among researchers regarding the recognition of digital data as a «civilian object» significantly complicate the qualification of an enemy's actions in cyberspace as a violation of international humanitarian law.

Finally, the article explores the provisions of specific international acts regulating data protection. The analysis determines that the permitted derogation from certain obligations in this sphere can lead to state abuses, often hidden behind the necessity of ensuring national

ISSN 3083-7979

security and defense. Ultimately, the paper highlights that international human rights law, through the provisions of international treaties and the case law of the ECtHR, establishes general guarantees to ensure compliance with the criteria of legality, strict necessity, and proportionality when interfering with the human right to personal data protection.

Keywords: *international law, human rights, artificial intelligence, personal data protection, international legal guarantees of human rights, hybrid warfare.*

Лабик Анастасія, Строїч Марія. До питання міжнародно-правових гарантій захисту персональних даних в умовах гібридної війни.

У статті досліджується комплексна проблема захисту персональних даних людини в умовах сучасних збройних конфліктів, зокрема крізь призму концепції гібридних війн. Актуальність дослідженої теми зумовлена швидкими темпами цифровізації, удосконаленням технологій штучного інтелекту та активним впровадженням їх у військову сферу, що зумовлює докорінні зміни у методах та засобах ведення воєнних дій, а також власне меті збройного конфлікту. На сьогодні інформаційний вплив та психологічний тиск на населення ворожої сторони, які не завжди супроводжуються безпосереднім збройним нападом, набувають статусу невід'ємної складової будь-якого військового конфлікту XXI століття. У ході дослідження проаналізовано концепцію гібридної війни, яка розкривається через сукупність таких характерних рис як асиметричність, масштабне залучення недержавних суб'єктів, латентність, поєднання засобів військової і невійськової боротьби та інших.

Особливу увагу приділено ролі генеративного штучного інтелекту в контексті зростання кіберзагроз. Зосереджено увагу на тому, що несанкціонований доступ до персональних даних осіб у ході збройного конфлікту дозволяє його сторонам здійснювати точковий психологічний вплив на групи населення чи окремих осіб, маніпулювати суспільною думкою через поширення дезінформації та «дипфейків», а також застосовувати незаконну фільтрацію та терор щодо населення.

Здійснено аналіз чинної міжнародно-правової бази щодо охорони персональних даних в умовах конфлікту. Досліджено положення міжнародного гуманітарного права, зокрема положення IV Женевської конвенції 1949 року. Встановлено, що норми МГП не містять спеціальних положень для захисту оцифрованої інформації, а серед дослідників досі тривають дискусії щодо визнання цифрових даних «цивільним об'єктом», що значно ускладнює кваліфікацію дій ворога у кіберпросторі як порушення міжнародного гуманітарного права.

Досліджено положення спеціальних міжнародних актів, які регулюють питання захисту даних. Визначено, що передбачена ними можливість відступу від окремих зобов'язань у даній сфері може призводити до зловживань держав, прихованих за необхідністю забезпечення національної безпеки та оборони. Зазначено, що міжнародне право прав людини через положення міжнародних актів та прецедентну практику ЄСПЛ встановлює загальні гарантії щодо дотримання критеріїв законності, суворої необхідності та пропорційності при втручанні у право людини на захист персональних даних.

Ключові слова: *міжнародне право, права людини, штучний інтелект, захист персональних даних, міжнародно-правові гарантії прав людини, гібридна війна.*

Introduction. The advancement of the digital realm and artificial intelligence technologies has confronted the modern world with unprecedented challenges in

ISSN 3083-7979

safeguarding human rights. Consequently, the international community must regulate human activity in the virtual environment using novel legal instruments and methods. Traditional mechanisms, despite their proven efficacy in physical space, often prove entirely ineffective in cyberspace. A prime example of this regulatory transformation is the shift away from the prevailing model of retrospective rights protection. Under this traditional approach, rights are protected post factum - after a violation or restriction has occurred — through restitution or compensation for damages. However, given the unprecedented speed of data exchange and information dissemination in the digital environment, this retrospective model is gradually losing its efficacy. The scale of damage resulting from conventional offenses is often incomparably smaller than the harm caused by cybercrimes. This necessitates the adoption of preventive regulatory frameworks for digital rights, an approach the European Union is currently actively implementing [19, p. 219].

The concept of preventive protection acquires paramount importance in the context of contemporary hybrid warfare, where digital technologies transform from conventional communication means into veritable weapons of war. Personal data proves particularly vulnerable in this environment, frequently serving as an instrument through which states or military formations attempt to exert extensive influence over geopolitical processes. For instance, P. Perez-Sales identifies three levels of interference with the right to privacy, executed through the processing of vast datasets of personal information: a) psychological impact, which entails collecting and processing data on an individual's psychological state and their attitudes toward specific processes or phenomena. This information can subsequently be weaponized to influence specific population groups, foster prejudice, identify vulnerabilities, extract intelligence, manipulate decision-making, and undermine resistance; b) social control, exercised through the analysis of personal data to categorize populations. Streamlining the identification and division of society into groups based on specific traits provides extensive capabilities for tracking, isolating, selectively coercing, and controlling individuals; c) social impact, which shares many characteristics with psychological impact but is distinguished by its scale and broad scope. In this scenario, the target (or rather, the victim) of such interference is rarely a single individual, but typically a social group or society as a whole. In the context of armed conflict, these levels manifest through disinformation, intimidation, and manipulation, as well as the deployment of lethal autonomous weapons systems and the coordination of both cyber and kinetic attacks against civilian infrastructure [11, p. 5-6].

Certain states have long expressed concerns regarding the security of personal data processed by private corporations. A relatively recent example is the 2025 ban on the TikTok mobile application in the United States, which resulted in the complete restriction of access for registered users within 24 hours and suspended new registrations for the subsequent three weeks. This decision was publicly justified on the grounds of US national security interests, citing the alleged ties between the platform's owners and the political leadership of the People's Republic of China. Although most of the information regarding the legal challenge to the prohibition act remained classified, numerous analysts suggest that TikTok's privacy policy concerning the collection and processing of user data served as the most probable grounds for the restriction. Additionally, some researchers emphasize the risks of Chinese narratives influencing public opinion on the most sensitive issues within American society [7, p. 2]. Despite the subsequent reinstatement of the platform in the United States, this case starkly illustrates the challenges confronting the international community.

An analysis of the contemporary international legal framework for personal data

ISSN 3083-7979

protection, particularly within the context of hybrid armed conflicts, reveals the inadequacy of existing regulatory guarantees, which remain focused on traditional means and methods of warfare. Current legal norms prove insufficient to safeguard the personal information of individuals participating in armed conflicts or residing in active combat zones. In light of these challenges, this study analyzes the existing international legal framework for personal data protection during wartime to identify regulatory gaps and formulate recommendations for enhancing both universal and regional guarantees to secure personal data in the era of hybrid warfare.

The objective of the article is to examine the current state of international legal regulation regarding personal data protection in the context of contemporary hybrid warfare.

Literature Review. The issues of hybrid warfare, the application of emerging technologies in armed conflicts, and the protection of human rights in the digital environment remain the focus of numerous domestic and international scholars. Specifically, military theorists such as F. Hoffman, M. Galeotti, E. Luttwak, L. Freedman, T. Rieder, A. Kyrychenko, S. Ivanenko, V. Remez, V. Aleshchenko, O. Baranovskyi, T. Andriievskyi, V. Holovchenko, and Yu. Uzdienova have extensively analyzed the conceptual foundations of hybrid warfare, its evolution, asymmetry, and the blurring boundaries between military and non-military means of engagement. Furthermore, the works of P. Perez-Sales, B. Shiner, S. A. Teo, A. Ünver, T. Roberts, and M. Oosterom address the issues of informational and psychological influence on civilian populations, as well as the instrumentalization of personal data. Despite this substantial body of literature, most studies primarily focus either on the general aspects of cyber warfare and critical infrastructure protection or on personal data protection during peacetime. However, the international legal status of personal data specifically as a distinct instrument of manipulation, control, and terror in the context of modern hybrid warfare remains insufficiently explored.

Results and Discussion. To ensure a comprehensive and objective analysis of the international legal framework governing personal data protection during armed conflicts, it is first necessary to define the concept of «hybrid warfare» Originating in the United States in the early 2000s, this term has undergone significant conceptual transformations and refinements. Frank Hoffman, one of the pioneers of this framework, identified the reassessment of conflict objectives as a critical distinguishing feature of modern hybrid warfare. Specifically, he noted that in the 21st century, the strategic focus has shifted away from territorial conquest toward destabilizing the adversary and sowing chaos within its borders [17, p. 87]. The researcher traced the evolution of this concept through categories such as «fourth-generation warfare,» «compound warfare,» «unrestricted warfare,» and «multi-dimensional warfare,» demonstrating the deep historical roots of the hybrid warfare framework. Notably, each of these conflict types exhibited an increasing number of features that distinguished them from traditional wars. For example, the author characterizes fourth-generation warfare by the blurring of lines between lawful combatants and non-combatants, as well as the significant influence of non-state actors on the conflict's trajectory. In contrast, the concept of «unrestricted warfare,» introduced by Chinese military strategists, illustrates the impact of globalization on modern armed conflicts by expanding their scale, weaponizing new domains, and deploying emerging technologies [9, p. 18-27].

Furthermore, justifying the application of the term «hybrid» specifically to 21st-century armed conflicts, F. Hoffman illustrates their defining features using the 2006 Hezbollah campaign as a case study. The nature of these operations manifested through: a)

ISSN 3083-7979

the integration of a well-organized political movement with guerrilla warfare tactics; b) combat asymmetry, characterized by the strategic exploitation of urban terrain, the imposition of close-quarter engagements, high force dispersion, and the execution of operations in extreme proximity to civilian populations or non-combatants; c) the active deployment of heavy weaponry, including anti-ship and anti-tank missile systems - capabilities traditionally uncharacteristic of non-state actors; d) electronic intelligence and the deployment of armed unmanned aerial vehicles; e) large-scale information campaigns and media dominance [9, p. 35-38]. Thus, the 2006 Second Lebanon War marked the dawn of a new era in military confrontations and the genesis of the hybrid warfare concept, which continues to undergo active development today.

By analyzing Hezbollah's military strategy at the time, the Russo-Georgian War, the Syrian Civil War, the armed conflicts in Iraq and the Gaza Strip, and numerous other conflicts that have erupted or persist since the early 21st century, researchers have identified distinct characteristics defining hybrid warfare. The primary distinguishing feature is the blurring of boundaries between peace and war; even in the absence of active kinetic hostilities, adversaries employ instruments of informational influence, economic coercion, and cyberattacks. A second critical characteristic is its frequently latent nature, manifested through a state's denial of involvement in a specific conflict or its very existence, coupled with the obfuscation of strategic objectives. Another defining feature is complexity, achieved by integrating an adversary's active operations across three concurrent levels: 1) directly along the front line involving regular armed forces; 2) behind enemy lines through guerrilla or insurgent movements, as well as terrorist activities; and 3) in the international arena utilizing non-military instruments. Directly linked to this complexity is the inherent asymmetry of hybrid wars, where establishing a clear front line becomes impossible as the conflict extends far beyond a state's land, maritime, and airspace territories, increasingly transcending physical space entirely. Regarding the role of non-state actors, unlike traditional conflicts, hybrid warfare actively leverages private entities such as terrorist organizations, private military companies, hacker groups, corporate representatives, and non-governmental organizations. Notably, attacks are often comprehensive and sudden, simultaneously deploying geographically dispersed military and non-military instruments to destabilize the adversary rapidly and inflict irreparable damage. Furthermore, an indispensable feature of modern hybrid warfare is the dominance of cognitive influence: today, ideological, informational, and psychological warfare are gaining unprecedented importance, gradually displacing traditional means and methods of combat. Finally, researchers emphasize that 21st-century conflicts are characterized by a pervasive disregard for international treaties and customary norms governing the laws of armed conflict [17, p. 87].

Considering these characteristics collectively, it is difficult to dispute that integrating military and non-military elements creates substantial obstacles to the identification and peaceful resolution of hybrid conflicts. Furthermore, analyzing the concept of hybrid warfare through the lens of the past two decades reveals that, despite the immutability of its core essence, the methods and means of warfare have undergone significant transformations. Scholars note that the onset of Russia's full-scale invasion of Ukraine has unveiled new dimensions of this concept. The emergence of these novel aspects stems not only from shifting paradigms in warfare but also from the rapid pace of digitalization in recent years, particularly - though not exclusively - the advancement of artificial intelligence technologies [17, p. 91].

Generative artificial intelligence has emerged as a profound contemporary

ISSN 3083-7979

breakthrough, offering humanity unprecedented opportunities to enhance and automate numerous industrial processes, streamline information retrieval, and generate digital content. These technologies have also permeated the military domain. Currently, developers are actively leveraging AI to design advanced air defense systems, robotic platforms, and autonomous combat drones. These innovations aim to minimize direct human involvement in combat operations, thereby reducing military personnel casualties through precision strikes against military targets [15, p. 6]. Furthermore, artificial intelligence has become an indispensable instrument of information warfare, the scale of which now spans nearly the entire globe. By generating vast arrays of images, videos, audio files, documents, messages, and alerts, AI has precipitated a novel form of information asymmetry in modern hybrid warfare, whereby the volume of data vastly outpaces the human capacity for critical evaluation. Under the chronic stress of armed conflict, an individual's cognitive ability to analyze incoming information deteriorates significantly, rendering them highly susceptible to narratives propagated by the aggressor state. The latter, in turn, exploits disinformation and deepfakes to exert psychological influence over the civilian population, cultivating emotions such as grief, sympathy, fear, or perceived responsibility for the actions of political leadership. Crucially, the ability to execute these psychological operations in a highly targeted manner significantly amplifies their overall effectiveness [16, p. 57].

Deploying targeted cognitive influence over individuals requires access to their personal data, which enables the identification of demographic categories most vulnerable to specific forms of manipulation. The construction of optimal influence strategies depends on acquiring information regarding a specific individual's social connections, lifestyle, health status, location, beliefs, and preferences. Practical evidence demonstrates that belligerent parties may actively collect and process personal data to ascertain political affiliations, identify individuals loyal to the opposing side, and terrorize civilian populations in occupied territories. A stark example of such conduct is the actions of the aggressor state's representatives in the territories that fell under the control of Russian armed forces following the full-scale invasion. Specifically, human rights monitors documented the mass collection of mobile device identification numbers, passport numbers, tax identification codes, biometric data, images, contact lists, and numerous other data types. Russian intelligence services weaponized this information to identify individuals who had participated in combat operations, belonged to Ukrainian military formations, or were affiliated with such personnel [6].

In contemporary conditions, where digitalization encompasses nearly every sphere of human activity, personal data is continuously introduced into the digital environment through state and municipal registries, diverse web resources, social networks, and applications. Consequently, an urgent necessity arises to protect these data from escalating cyber threats. It is undeniable that hacker attacks, functioning as elements of hybrid warfare, threaten not only the life, health, and right to privacy of individuals, but also possess the capacity to inflict irreparable damage upon national and public security, thereby undermining state defense capabilities and institutional stability [20, p. 427].

Given that the digital domain has evolved into a legitimate theater of war, analyzing and reconceptualizing the legal status of personal data during armed conflicts has become imperative. Because the vast majority of international humanitarian law norms emerged during the era of conventional warfare, they frequently lack effective guarantees against digital threats. Consequently, a paramount contemporary objective is to analyze existing international legal provisions aimed at protecting personal information and to develop new

ISSN 3083-7979

standards and preventive mechanisms to secure such data during modern hybrid wars.

In analyzing personal data protection within the framework of international humanitarian law, it must be reiterated that this body of law lacks specific provisions governing this domain. Instead, safeguarding the confidentiality of personal information falls under the purview of Article 27 of the 1949 Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention). This provision establishes a general obligation to respect the individual, their family rights, honor, religious convictions, customs, and traditions. The norm also mandates protection against «public curiosity,» which effectively prohibits the publication and dissemination of an individual's personal information. Furthermore, Article 33 of the same treaty merits attention, as it explicitly prohibits collective penalties, as well as any measures of intimidation or terrorism against the civilian population [18]. Evidently, while this provision does not explicitly designate personal data as a protected object, the automation of data collection and processing warrants the application of this norm by analogy. Consequently, it can be interpreted as prohibiting mass algorithmic profiling, categorization, and the collection of data intended to filter or persecute specific demographic groups within a state party to an armed conflict.

Furthermore, the provisions of the Fourth Geneva Convention concerning the operational continuity and protection of medical and hospital establishments, as well as medical personnel, deserve distinct consideration. Specifically, Article 56 of the Convention imposes such obligations on the Occupying Power. This provision can be construed as a legal guarantee for safeguarding personal medical information, given that the medical equipment, registries, and databases of military and civilian hospitals fall directly under the protective scope of this norm [14, p. 24]. Additionally, Article 52 of Additional Protocol I to the Geneva Conventions prohibits military attacks on civilian objects. Such objects may include, inter alia, the servers of state or local government authorities and private companies that store the personal information of individuals.

However, contemporary scholars remain divided on whether personal data (and information more broadly) qualify as an «object» within the meaning of international humanitarian law. A significant number of researchers concur that personal information does not constitute a civilian object from the perspective of classical international humanitarian law, given its lack of material expression and tangibility in physical space. Nevertheless, in exceptional cases, a cyberattack may be classified as a war crime, provided it inflicts tangible harm in the physical realm (for example, the deletion or alteration of medical data resulting in a patient's death; interference with automated vehicle control systems or other automated systems leading to accidents, destruction or damage to civilian infrastructure, or human casualties). Conversely, another group of scholars contends that the aforementioned approach is obsolete and inapplicable to 21st-century warfare, arguing that all norms of international law must equally apply to the digital environment. They posit that since IHL protects physical paper archives from attack, it cannot leave the exact same digitized data stored on digital media unprotected [14, p. 25]. Thus, the problem of protecting an individual's personal data during an armed conflict through the norms of international humanitarian law stems not only from the absence of specific provisions per se, but also from the divergence of opinions regarding the classification of digital data as civilian objects. This, in turn, complicates the qualification of specific actions in the digital space as international crimes and the subsequent prosecution of the perpetrators.

Regarding specialized international data protection instruments, their application is limited during armed conflicts. For instance, the provisions of the 1981 Council of Europe

ISSN 3083-7979

Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (modernized) (Convention 108+) do not specifically address the application of its norms during martial law or states of emergency. This international instrument was one of the first to establish, at the regional level, the rights of the data subject, guarantees for maintaining the confidentiality of personal data, and the prohibition on the automatic processing of special categories of sensitive information. However, Article 11 of the modernized Convention 108+ of 2018, akin to the original 1981 iteration, contains provisions regarding derogations from the obligations under this treaty. Responding to a pressing social need and in accordance with the principle of proportionality, derogation from state obligations is permissible, inter alia, to protect national security and defense [10, p. 9]. Notably, the provisions of this article do not authorize a blanket derogation from all obligations under the Convention. Safeguards concerning the legitimate basis for automated data processing, its lawfulness, and the implementation of security measures against unauthorized processing, transfer, destruction, or loss of data remain in full force. Furthermore, Article 15 of Convention 108+ mandates rigorous oversight by an independent supervisory authority to ensure state compliance with the Convention's provisions [13, p. 32]. Nevertheless, the possibility of a state derogating from its obligations to ensure specific data subject rights, as established by this international treaty, necessitates deeper analysis and modernization. In the context of hybrid warfare, restricting the principle of transparent automated processing, the individual's right to access, rectify, or erase their data, and the data controller's obligation to notify the data subject of processing activities or the supervisory authority of potential data breaches, may establish a foundation for subsequent mass data collection and processing without notifying the data subjects.

Another crucial instrument that warrants mention in the context of our study is the EU General Data Protection Regulation. Specifically, Article 23 of this act contains a provision permitting restrictions on the rights and freedoms enshrined in the Regulation for the purposes of safeguarding national security and defense, provided «such a restriction respects the essence of the fundamental rights and freedoms and is a necessary and proportionate measure in a democratic society» [12]. However, a crucial aspect must be considered: pursuant to Article 4(2) of the Treaty on European Union, national security remains the sole responsibility of each Member State [8]. In effect, this provision exempts from the GDPR's scope all activities of a state's regular armed forces, intelligence agencies, and special services directed toward ensuring national security. Consequently, the aforementioned Article 23 and the provisions of the Regulation itself may apply during wartime almost exclusively to the relationship between state authorities and private data controllers. This creates a regulatory gap whereby the protection of individuals' personal data during wartime is left to the discretion of the states actively participating in the armed conflict. Nevertheless, it is worth noting that, unlike Convention 108+, the GDPR establishes more stringent requirements regarding the content of national legislative acts that regulate the restriction of data subject rights.

When investigating personal data protection in the context of war, it is also necessary to examine the general provisions of international human rights law. Ensuring confidentiality constitutes an integral component of the right to respect for private life, guaranteed by Article 12 of the 1948 Universal Declaration of Human Rights, Article 17 of the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights, Article 8 of the 1950 Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and other universal and regional instruments. Furthermore, the protection of personal data has been repeatedly addressed by the European Court of Human Rights. Specifically, in its

judgment in Roman Zakharov v. Russia (Application no. 47143/06), which concerned the mass interception of telephone communications by the Russian Federal Security Service without prior judicial authorization, the Court emphasized the need for clear legislative regulation of the criteria and conditions under which competent authorities may employ surveillance measures against specific categories of individuals. The ECtHR established that such legal frameworks must explicitly stipulate the grounds justifying surveillance, the categories of persons whose communications may be intercepted, the limits on the duration of the measures, the procedures for examining, using, and storing the data, the necessary precautions during data transmission, and the procedures for its destruction [4].

In its judgment in Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom (Applications nos. 58170/13, 62322/14, 24960/15), the ECtHR acknowledged the importance of mass data interception as a tool for ensuring national security and determined that, in principle, it does not contravene the provisions of the 1950 Convention. However, the Court stipulated that the interception process must be accompanied by «end-to-end safeguards.» These safeguards include, inter alia, limits on the duration of the measures, maximum data retention periods, procedures for notifying subjects upon the cessation of surveillance, and mechanisms for data subjects to challenge the respective actions [1]. The Court reached corresponding conclusions regarding adherence to the criteria of strict necessity and proportionality in the automated collection and processing of individuals' personal data for national security purposes in its rulings in Szabó and Vissy v. Hungary (Application no. 37138/14) [5] and Centrum för rättvisa v. Sweden (Application no. 35252/08) [2].

In the context of the investigated issues, the ECtHR judgment in Ukraine and the Netherlands v. Russia (Applications nos. 8019/16, 43800/14, and 28525/20) holds exceptional value. In this ruling, the Court reiterated that during armed conflicts, collecting the personal data of combatants or civilians for ostensibly legitimate purposes may conceal ulterior motives. Specifically, this includes «filtration» designed to facilitate subsequent Convention violations, such as abductions, unlawful detentions, enforced disappearances, and torture. Consequently, such activities necessitate the establishment of robust safeguards regarding search procedures, duration, storage, use, third-party access, data integrity and confidentiality preservation, and destruction protocols, alongside legislative restrictions on the conditions and scope of filtration measures [6]. Thus, although existing international human rights instruments do not directly regulate personal data protection during armed conflicts, they establish overarching guarantees regarding respect for the right to private life. Restricting this right for national security and defense purposes is permissible only given clear and sufficient grounds, strict adherence to the principle of proportionality, and the implementation of a comprehensive array of legislative safeguards ensuring the lawfulness of any interference with this human right.

Conclusions. In conclusion, the evolution of contemporary armed conflicts into hybrid warfare, coupled with rapid digitalization, has transformed personal data into a potent weapon and a strategic target for belligerent parties. Access to personal information, amplified by artificial intelligence technologies, facilitates targeted psychological influence, the dissemination of disinformation, and the identification and repression of specific demographic groups. This is starkly evidenced by the actions of the aggressor state in the temporarily occupied territories of Ukraine. However, this analysis demonstrates that the current international legal framework remains ill-equipped to address these challenges. The norms of international humanitarian law, forged during the era of conventional warfare, lack explicit guarantees for the protection of digital data. Moreover, the absence of consensus on classifying digital data as «civilian objects» significantly complicates the legal

ISSN 3083-7979

qualification of cyberattacks as war crimes. Simultaneously, specialized international privacy instruments, such as Convention 108+ and the GDPR, provide broad latitude for derogating from obligations on the grounds of national security and defense. This creates a perilous legal vacuum wherein the standards for data collection and processing during wartime are effectively left to the discretion of the states participating in the conflict. The jurisprudence of the European Court of Human Rights serves as a crucial safeguard in this context, mandating that any interference with privacy be accompanied by stringent legislative guarantees, robust oversight, and strict adherence to the principle of proportionality. Nevertheless, given the transformation of the digital domain into a fully-fledged theater of military operations, existing mechanisms are objectively insufficient to ensure comprehensive protection of the individual. Consequently, there is an urgent imperative for the international community to comprehensively reconceptualize the legal status of digital information and to develop novel, specialized standards capable of effectively safeguarding personal data amidst contemporary hybrid confrontations.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Case of Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom : Judgement of the European Court of Human Rights. May 25, 2021. Applications nos. 58170/13, 62322/14 and 24960/15. HUDOC – European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-210077 (date of access: 25.08.2026).
2. Case of Centrum för rättvisa v. Sweden : Judgement of the European Court of Human Rights. May 25, 2021. Application no. 35252/08. HUDOC – European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210078 (date of access: 25.08.2026).
3. Case of Glukhin v. Russia : Judgement of the European Court of Human Rights. July 4, 2023. Application no. 11519/20. HUDOC – European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-225655 (date of access: 25.08.2026).
4. Case of Roman Zakharov v. Russia : Judgement of the European Court of Human Rights. December 4, 2015. Application no. 47143/06. HUDOC – European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-159324 (date of access: 25.08.2026).
5. Case of Szabó and Vissy v. Hungary : Judgement of the European Court of Human Rights. January 12, 2016. Application no. 37138/14. HUDOC – European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-160020 (date of access: 25.08.2026).
6. Case of Ukraine and the Netherlands v. Russia : Judgement of the European Court of Human Rights. July 9, 2025. Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22. HUDOC – European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-244292 (date of access: 25.08.2026).
7. Cole C. B. Targeting TikTok: Adapting Distinction to the Age of Social Media. Duke University School of Law : Center on Law, Ethics and National Security, 2025. № 30. 30 p. URL: https://sites.duke.edu/lawfire/files/2025/06/Cole_Essay-6.27.25.pdf.
8. Consolidated version of the Treaty on European Union. EUR-Lex. № 12016M/TXT. 2015. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/oj/eng (date of access: 25.08.2026).
9. Hoffman F. G. Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars. Arlington, VA : Potomac Institute for Policy Studies, 2007. 51 p. URL: https://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf.
10. Modernised Convention for the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data. Council of Europe. 2018. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/LIBE/DV/2018/09-10/Convention_108_EN.pdf (date of access: 25.08.2026).
11. Pérez-Sales P. Coercion without contact: New technologies and the boundaries of torture. Torture Journal. 2026. T. 36. №. 1. P. 3-20. DOI: https://doi.org/10.7146/torture.v36i1.167351.

ISSN 3083-7979

12. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). № 32016R0679. April 27, 2016. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32016R0679 (date of access: 25.08.2026).
13. Research Handbook on Privacy and Data Protection Law / eds. G. González, R. Van Brakel, P. De Hert. 2022. 480 p. DOI: https://doi.org/10.4337/9781786438515.
14. The Rights to Privacy and Data Protection in Times of Armed Conflict / eds. R. Buchan, A. Lubin. Tallinn : NATO CCDCOE Publications, 2022. 318 p. ISBN 978-9916-9565-7-1. URL: https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1297&context=facbooks.
15. Аблазов І. В. Штучний інтелект у військовій сфері: міжнародно-правове регулювання та безпекові виклики. Академічні візії. 2025. № 46. С. 1-12. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.21072124.
16. Глущенко О., Підхомний О., Ревак І. Інформаційна асиметрія інноваційного потенціалу з позицій використання штучного інтелекту в сучасних гібридних війнах. Інновації, підприємництво та економіка сучасних трансформацій у дзеркалі теорії Шумпетера : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (1-2 жовтня 2025 р.). Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 56-58. URL: https://dspace.chnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/16bcac25-17d5-4785-bf06-2ad3c7f06253/content#page=56.
17. Кириченко А., Іваненко С., Ремез В. Гібридна війна як новий вимір сучасних конфліктів. Вісник Національного університету оборони України. 2025. № 86 (4). С. 85–95. DOI: https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-86-4-85-95.
18. Конвенція про захист цивільного населення під час війни: Женевська конвенція від 12.08.1949 р. № 995_154. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 25.08.2026).
19. Лабик А. Р. Ознаки цифрових прав людини: теоретико-правовий вимір. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2026. № 31. С. 214-224. DOI: https://doi.org/10.34079/2518-1319 -2026-16-31-214-224.
20. Пальчик М. Л., Шкрібляк К. П., Березделецький Ю. М. Актуальні проблеми захисту персональних даних як напряму забезпечення національної безпеки україни в умовах війни. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. №. 6. Т. 2. С. 425-434. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.2.69.
21. Уздєнова Ю. М. Гібридна війна: сутність, складові та ключові поняття. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024. С. 173-174. DOI: https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/26.

REFERENCES:

1. Cole, C. B. (2025). Targeting TikTok: Adapting distinction to the age of social media (No. 30). Duke University School of Law, Center on Law, Ethics and National Security. https://sites.duke.edu/lawfire/files/2025/06/Cole_Essay-6.27.25.pdf.
2. European Union. (2015). Consolidated version of the Treaty on European Union (No. 12016M/TXT). EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/oj/eng.
3. Hoffman, F. G. (2007). Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars. Potomac Institute for Policy Studies. https://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf.
4. Council of Europe. (2018). Modernised Convention for the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/LIBE/DV/2018/09-10/Convention_108_EN.pdf.
5. Pérez-Sales, P. (2026). Coercion without contact: New technologies and the boundaries of torture. Torture Journal, 36(1), 3–20. https://doi.org/10.7146/torture.v36i1.167351.

6. González, G., Van Brakel, R., & De Hert, P. (Eds.). (2022). Research Handbook on Privacy and Data Protection Law. https://doi.org/10.4337/9781786438515.
7. Buchan, R., & Lubin, A. (Eds.). (2022). The rights to privacy and data protection in times of armed conflict. NATO CCDCOE Publications. https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1297&context=facbooks.
8. Ablazov, I. V. (2025). Shtuchnyi intelekt u viiskovii sferi: mizhnarodno-pravove rehuliuvannia ta bezpekovi vyklyky [Artificial intelligence in the military sphere: International legal regulation and security challenges]. Akademichni vizii, (46), 1–12. https://doi.org/10.5281/zenodo.21072124.
9. Hlushchenko, O., Pidkhomnyi, O., & Revak, I. (2025). Informatsiina asymetriia innovatsiinoho potentsialu z pozytsii vykorystannia shtuchnoho intelektu v suchasnykh hibrydnykh viinakh [Information asymmetry of innovative potential from the standpoint of using artificial intelligence in modern hybrid wars]. In Innovatsii, pidpryiemnytstvo ta ekonomika suchasnykh transformatsii u dzerkali teorii Shumpetera: Materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (pp. 56–58). Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yuriia Fedkovycha. https://dspace.chnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/16bcac25-17d5-4785-bf06-2ad3c7f06253/content#page=56.
10. Kyrychenko, A., Ivanenko, S., & Remez, V. (2025). Hibrydna viina yak novyi vymir suchasnykh konfliktiv [Hybrid war as a new dimension of modern conflicts]. Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy, 86(4), 85–95. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-86-4-85-95.
11. Konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naselennia pid chas viiny [Convention relative to the protection of civilian persons in time of war] (1949, August 12) (No. 995_154). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
12. Labyk, A. R. (2026). Oznaky tsyfrovykh prav liudyny: teoretyko-pravovyi vymir [Features of digital human rights: Theoretical and legal dimension]. Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Pravo, (31), 214–224. https://doi.org/10.34079/2518-1319-2026-16-31-214-224.
13. Palchyk, M. L., Shkribliak, K. P., & Berezdetskyi, Yu. M. (2025). Aktualni problemy zakhystu personalnykh danykh yak napriamu zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny [Current issues of personal data protection as a direction of ensuring national security of Ukraine in conditions of war]. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo, (6, Vol. 2), 425–434. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.2.69.
14. Uzdenova, Yu. M. (2024). Hibrydna viina: sutnist, skladovi ta kliuchovi poniattia [Hybrid war: Essence, components, and key concepts]. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia, 35(4), 173–174. https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/26.
15. European Court of Human Rights. (2015, December 4). Case of Roman Zakharov v. Russia (Application no. 47143/06). https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-159324.
16. European Court of Human Rights. (2016, January 12). Case of Szabó and Vissy v. Hungary (Application no. 37138/14). https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-160020.
17. European Parliament and Council of the European Union. (2016, April 27). Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (No. 32016R0679). EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32016R0679.
18. European Court of Human Rights. (2021, May 25). Case of Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom (Applications nos. 58170/13, 62322/14, 24960/15). https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-210077.

ISSN 3083-7979

19. European Court of Human Rights. (2021, May 25). Case of Centrum för rättvisa v. Sweden (Application no. 35252/08). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210078.
20. European Court of Human Rights. (2023, July 4). Case of Glukhin v. Russia (Application no. 11519/20). https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-225655.
21. European Court of Human Rights. (2025, July 9). Case of Ukraine and the Netherlands v. Russia (Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-244292.

Дата першого надходження/Date of first submission: 30.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 30.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

ISSN 3083-7979

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА СПАДЩИНА ТА ДОКТРИНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ

УДК 341(091)(3):929
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.69-82

Іван Торончук,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна
e-mail: i.toronchuk@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3887-4750

Тетяна Грекул-Ковалик,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії права та прав людини Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна
e-mail: t.hrekul-kovalik@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4339-3927

«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО АНТИЧНОГО ПЕРІОДУ»[1]

Запропонована стаття – друга частина публікації, присвячена науковій спадщині Іона Цуркану з історії міжнародного права, що містить переклад його праці та вперше вводить її в українськомовний науковий обіг. У цій частині висвітлено особливості становлення й розвитку правових засад міждержавних відносин у Стародавній Греції та Стародавньому Римі, а також історичні форми й механізми регулювання взаємодії між політичними утвореннями античного світу. У контексті наукових поглядів І. Цуркану розглянуто діяльність міжполісних об'єднань, зокрема амфіктіоній і симмахій, практику укладення міжнародних договорів, інститути проксенії та арбітражу, правове становище іноземців і звичаї ведення війни в еллінському світі. Окрему увагу приділено римському jus fetiale та jus gentium, правовим аспектам оголошення війни й укладення міжнародних договорів, гарантіям недоторканності посланців, а також трансформації міждержавних відносин під впливом посилення політичної гегемонії Риму.

Звернення до наукового доробку І. Цуркану дає змогу простежити особливості осмислення античних міжнародно-правових інститутів у попередніх наукових дослідженнях і зіставити відповідні підходи з результатами сучасних студій з історії міжнародного права. Уведення праці в українськомовний науковий обіг створює додаткові можливості для історико-правового аналізу, критичного переосмислення усталених наукових уявлень і визначення тяглості, спільних та відмінних особливостей у трактуванні витоків міжнародно-правових норм та інститутів. Отже, публікація сприяє збереженню й поширенню наукової спадщини І. Цуркану, розширенню джерельної та історіографічної бази сучасних досліджень, а також поглибленню розуміння історичних передумов становлення міжнародного права.

[1] Авторський переклад та наукова редакція праці І. Цуркану (част. II): Ţurcanu I. Drept internaţional în Anticitate. Cernăuţi : Tiparul «Mitropolitul Silvestru», 1938. 32 p.

ISSN 3083-7979

Ключові слова: *І. Цуркану, історія міжнародного права, античність, Стародавня Греція, Стародавній Рим, міжполісні відносини, міжнародні договори, міжнародний арбітраж, дипломатична недоторканність, jus fetiale, jus gentium.*

Toronchuk Ivan, Hrekul-Kovalyk Tetiana. «International Law of the Ancient Period».

The article under studies is the second part of the publication dedicated to the scientific legacy of Ion Turcanu on the history of international law, which contains a translation of his work and introduces it into Ukrainian-language scientific discourse for the first time. This part highlights the peculiarities of the formation and development of the legal foundations of inter-state relations in Ancient Greece and Ancient Rome, as well as the historical forms and mechanisms for regulating interaction between political entities of the ancient world. In terms of I. Turcanu's scientific views, the article regards the activities of inter-polis associations (in particular, amphictyonies and symmachies), the practice of concluding international treaties, the institutions of proxeny and arbitration, the legal status of foreigners, and the customs of warfare in the Hellenic world. Particular emphasis has been laid on the Roman jus fetiale and jus gentium, the legal aspects of declaring war and concluding international treaties, guarantees of diplomatic immunity for envoys, as well as the transformation of inter-state relations under the influence of Rome's growing political hegemony.

Appealing to I. Turcanu's scientific legacy enables the scholars to trace up the tendencies of how ancient international legal institutions were conceptualized in earlier research, as well as to compare these approaches with the outcomes of contemporary studies on the history of international law. The introduction of this work into Ukrainian-language scientific discourse facilitates additional opportunities for historical-legal analysis, critical reconsideration of the already established scientific views, as well as definition of continuity, common and distinct features in interpreting the origins of international legal norms and institutions. Thus, the publication contributes to the preservation and dissemination of I. Turcanu's scientific legacy, the expansion of the source and historiographical basis of modern research, and the promotion of understanding the historical prerequisites for the formation of international law.

Keywords: *I. Turcanu, the history of international law, antiquity, Ancient Greece, Ancient Rome, inter-polis relations, international treaties, international arbitration, diplomatic immunity, jus fetiale, jus gentium.*

ІІ. ЕЛЛАДА

… Зовсім іншу ситуацію ми спостерігаємо у греків. Попри всі міжусобні конфлікти та братовбивчі війни, їхнє спільне походження, мова та релігія формували національне почуття й усвідомлення солідарності інтересів – чинники, украй важливі для розвитку міжнародних відносин, які, однак, існували лише між різними еллінськими державами. Власне, так виникло міжнародне право або, точніше, еллінське міжполісне право, що діяло між цими державами-містами. Проте інші народи, які залишалися поза колом еллінської культури, вважалися варварами – чужими та ворожими не лише в політичному сенсі, а й з інтелектуального та морального аспектів і, що ще важливіше, з етнічного та релігійного поглядів, над якими греки, горді вищістю своєї культури та раси, прагнули мати супрематію. Слова

«чужинець», *«варвар»*, *«ворог»* були синонімами. Найвидатніші мислителі, такі як Платон та Аристотель, також були прихильниками цієї концепції [2].

У взаємних відносинах еллінів виникли різні правила та інституції, які, за Тукідідом, мали своє походження з природного закону, спільного для всіх еллінів – *koinos nomos Hellenon* – закону, який виявився не лише в релігійній сфері, а й у політичній через федералістські прагнення цих народів та їхні спроби пом'якшити методи ведення війни. З-поміж цих федерацій найважливішими були амфіктіонії – союзи сусідніх народів для спільного здійснення культу у визначених святих місцях та святкування їхніх спільних торжеств. З часом збори цих амфіктіоній почали опікуватися і політичними питаннями, а також питаннями миру та війни. Серед усіх еллінських амфіктіоній найвідомішим і найважливішим був прадавній[3] Дельфійсько-Пілейський амфіктіонічний союз, що охоплював 12 фессалійських народів, серед яких були Афіни, Спарта, а пізніше – і Філіпп Македонський. Кожна держава-член була представлена двома делегатами, званими *hieromnemones* або *pylagorai*, які двічі на рік збиралися у Фермопілах або в Дельфах на спільне зібрання, де більшістю голосів ухвалювали рішення з усіх релігійних та світських питань, що належали до компетенції союзу. Мета зібрання була подвійною: спільний захист святих місць, особливо дельфійського оракула Аполлона, та послаблення військових практик між амфіктіонічними державами. Задля досягнення цієї мети члени союзу складали присягу, формулу якої передає нам Есхін: вони присягали не руйнувати жодне амфіктіонічне місто, не відвертати русло водотоків від обложеного міста, не зводити трофеїв перемоги, щадити тих, хто знайшов прихисток у храмах і карати кожного, хто осквернить святиню. У разі недотримання Союз збирався в Дельфах як виконавча рада та застосовував до непокірних найсуворіші релігійні й політичні санкції. У багатьох випадках війна оголошувалася як примусовий захід проти держав-порушниць, наприклад, у 582 р. до н. е. проти міста Крісса, яке дозволило собі стягувати мито з чужоземних відвідувачів дельфійського оракула, що проходили через його територію, у 355 р. до н. е. проти Фокіди та в 339 р. до н. е. проти Амфісси. Отже, дотримання цих приписів міжнародного права перебувало під контролем і під санкціями Союзу. Однак традиційне суперництво між Спартою та Афінами зводило нанівець цю важливу функцію. Втім, союз мав і законодавчу владу у кримінальній та адміністративній сферах, ухвалював норми та виносив покарання не лише проти держав, а й проти їхніх громадян. Часто за останніми визнавалися й певні привілеї (*продикія*, *ателія*, *асфалея*, *епітіма*).

Окрім амфіктіонічних союзів, які були міжнародними федераціями переважно релігійного характеру, між еллінськими державами та містами існували також різні союзи та коаліції оборонного, а іноді й наступального характеру, суто політичного спрямування, які називалися *symmachiai* або *epimachiai*. Вони були характерними для політичної історії еллінів, і незважаючи на автаркічну систему, кожна держава мала своїх союзників. Найдавніший відомий нам договір про симмахію був укладений у 588 р. до н. е. між двома малими державами Пелопоннесу – Елідою та Гереєю – строком на 100 років[4]. Відомою була оборонна симмахія 421 р. до н. е. між Афінами та

[2] Аристотель каже про варварів: «Сама природа призначила їм бути рабами греків, і будь-який засіб законний, щоб привести їх до цього стану» (*Politica*, cart. I, cap. VIII, 6).

[3] Стверджують, що він був заснований ще до завоювання Пелопоннесу дорійцями.

[4] Бронзова табличка з текстом цього договору дорійським діалектом була знайдена у 1813 р. в Олімпії і може вважатися найдавнішим документом європейської дипломатії (Scala, *op. cit.*, pag. 21).

ISSN 3083-7979

Спартою[5]. Ці симмахії, що були типом еллінських політичних коаліцій та федерацій, могли б призвести до значно інших і набагато вражаючих результатів – до створення панеллінської організації чи федерації, і елліни могли б відігравати важливу політичну роль у світі (можливо, дійшли б навіть до світового панування), якби їхній дух політичного партикуляризму та ізоляції не зробив неможливим будь-яке тривале політичне об'єднання[6]. До цього додавалося й постійне суперництво між різними еллінськими державами: аристократична Спарта із сухопутною могутністю та демократичні Афіни з морською – не бажали вважати себе рівними й не могли осягнути ідею загальної політики заради досягнення спільних цілей. І таким чином ці союзи, укладені спочатку на засадах рівності, як правило, згодом призводили до політичної гегемонії або навіть до виключного панування одного з союзників над іншими, як це було, наприклад, у випадку Афін у морській Аттико-Делосській лізі.

Кожен договір набував чинності й ставав обов'язковим після того, як був скріплений присягою, передбаченою та складеною під час урочистого ритуалу з принесенням жертв та узливанням (скропленням вином вівтаря), тож його порушення було водночас і порушенням присяги, а отже – святотатством. Договори, освячені за такою процедурою (у багатьох випадках передбачалося час від часу відновлювати присягу), могли бути порушені, але змінити чи анулювати їх було неможливо. Через це виникла практика обмежувати строк дії навіть мирних договорів до певного строку: 10, 50 або 100 років. Лише з часом безпосередньо до оригінального тексту договорів було внесено застереження щодо можливості їх зміни чи доповнення, і це відбувалося вже без складання присяги; отже, укладення договорів почало поступово переходити з релігійної сфери у світсько-політичну. Договори залишалися й надалі обов'язковими, підтверджувалися присягою, однак ця обов'язковість підлягала змінам у зв'язку з пізнішими поправками. Зрештою, було залишено й цю релігійну гарантію скріплення присягою, і договори ставали обов'язковими після ратифікації. Попри все це, еллінська історія пропонує нам безліч випадків, коли договори порушувалися, і, можливо, з певним виправданням, Цицерон іронізує над «*Graeca fides*» (грецькою вірністю) у виконанні взятих зобов'язань. Усі найважливіші договори висікалися на бронзових дошках або кам'яних стелах і зберігалися в національних святилищах – в Олімпії чи Дельфах. Отже, греки володіли найдавнішим архівом документів.

Окрім політичних договорів, еллінські держави укладали також у сфері приватного міжнародного права різні конвенції, які стосувалися юридичного становища, прав та обов'язків їхніх громадян, що проживали на чужій території. На відміну від східних теократій, які під впливом релігійного ексклюзивізму та нетерпимого духовенства бачили лише співвітчизника, обраного Богом, а чужоземця вважали нечистою істотою, еллінські держави, у яких гостинність набула характеру публічного інституту, широко відкрили свою територію для зовнішньої торгівлі та доступу іноземців, які прибували відвідати святі місця, оракули та національні свята, незабаром відчули потребу уточнити їхнє становище. Так були укладені конвенції про *ізополітію* (*isopoliteia*), які дозволяли громадянам договірних держав поселятися на території кожної з них, де за ними визнавалися майже всі цивільні права, якими користувалися місцеві жителі, за винятком політичних. Ця ізополітія була справжнім міжнародно-правовим інститутом приватного права, що забезпечував максимальний

[5] Scala, *op. cit.*, pag. 67.

[6] Laurent, *op. cit.*, vol. II, pag. 3: «Les Grecs n'ont jamais eu la pensée d'étendre leur domination sur le monde: leur idéal n'était pas la monarchie universelle, mais la cité».

ISSN 3083-7979

захист прав чужоземців. Інші конвенції, так звані *symbola*, стосувалися захисту взаємних торговельних відносин і водночас передбачали, що судові процеси та спори між іноземними купцями та місцевими жителями підлягали спеціальній юрисдикції. Щось точніше про ці конвенції невідомо, однак безсумнівно, що чужоземець не перебував поза законом, а був суб'єктом прав і обов'язків.

Особливо в Афінах, на відміну від Спарти, що завжди вирізнялася суворою *ксенеласією* (вигнанням чужинців), яка в усі часи робила собі за честь широку гостинність, чужоземець користувався правами та привілеями, захищеними законом. Зокрема, афінське право розрізняло чотири окремі категорії чужинців:

а) Ізотели – це ті, хто мав постійне місце проживання в Афінах, але не був натуралізований і не мав політичних прав. За ними визнавалися майже всі цивільні права, якими користувалися афінські громадяни, а саме: *матримоніальне право* (право укладати шлюб з афінською жінкою), право набувати власність, право спадкування, право укладати угоди, право торгувати та займатися ремеслами і професіями; вони були звільнені від сплати податків, якими обкладалися інші чужоземці, мали право захищати себе в суді тощо.

б) Метеки – їм після попередньої перевірки було дозволено поселитися в Афінах; вони мали право торгувати та займатися ремеслами і професіями, але були позбавлені права брати шлюб з афінськими громадянами, не могли набувати у власність нерухомість, не мали права передавати своє майно за заповітом, сплачували фіксований податок і підлягали спеціальній юрисдикції з боку окремого магістрату, званого *полемархом* (*polemarchos*). Вони були зобов'язані служити в армії чи на флоті. Кожен з цих метеків мав обрати собі афінського громадянина як патрона чи покровителя (*prostates*). Цей патрон був, з одного боку, гарантом належної поведінки свого підопічного, а з іншого – його довіреною особою, яка представляла його перед місцевою владою.

в) Чужоземці без постійного місця проживання (*xeinoi*) – це особи, чия батьківщина перебувала у стані миру та нормальних торговельних відносин з Афінами; вони не проживали тут постійно, а перебували лише тимчасово для ведення своїх торговельних або особистих справ і перебували під заступництвом *проксена*, який мав захищати їхні інтереси перед владою (*полемархом*). Вони не мали особливих прав, однак чужоземців без постійного місця проживання поважали, а їхнє майно охороняли законом.

г) Варвари – це піддані держав, які перебували поза сферою еллінської культури та цивілізації. Вони загалом не мали жодних прав і жодного захисту; єдине право, яким вони користувалися, – право гостинності, перебуваючи під заступництвом богів.

Як ми бачили, покровителем метеків був афінський громадянин, який називався *проксеном*. Пізніше (VI ст.) цей інститут *проксенії* – який, зрештою, існував і в єгиптян, і у фінікійців – набув широкого поширення і став почесним титулом або особливим мандатом (передбачав винагороду), який одна держава надавала громадянину іншої держави, ввіряючи йому підтримку інтересів своїх підданих, що перебували у відповідній іноземній країні. Наприклад, проксенами Спарти в Афінах свого часу були Кімон та Алківіад, два видатні афінські громадяни. Проксенія таким чином була офіційним заступництвом громадян однієї держави за кордоном і стала прототипом торговельних консулів Середньовіччя.

Що стосується війни, то греки вважали її боротьбою проти несправедливості. З огляду на це, вони зазвичай спочатку вимагали сатисфакції та відшкодування і лише у разі відмови оголошували війну. Певної формальності для оголошення війни, як у

римлян, ми не знаємо. Проте, щоб легітимізувати війну перед її початком, вони завжди зверталися до дельфійського оракула.

Методи ведення війни у греків були досить гуманними, про що ми можемо пересвідчитися ще з «Іліади» Гомера. Каліцтво полонених та знущання над трупами були заборонені; полеглим у бою ворогам надавалося поховання з усіма почестями; святі місця та прихисток храмів поважалися; тріумфальні марші, так звичні для римлян та східних народів, були невідомі; греки не зводили трофеїв перемоги на полях битв і засуджували масове винищення беззбройних ворожих воїнів, які благали про пощаду, а також беззахисного населення. Військовополонені у багатьох випадках оберталися на рабів, однак могли бути викуплені. З військової здобичі одна частина присвячувалася богам, інша переходила державі, а решта – армії. У греків існувала практика обміну та взяття заручників. Отже, навіть ворог вважався людиною, яка перебувала під захистом богів, що засуджують жорстокість.

Доказом гуманітарного духу та вищої культури греків слугує, серед іншого, й той факт, що певні об'єкти, такі як святі місця, святилища, храми, а також деякі особи – пророки та жреці, носії священного вогню, – були оголошені нейтральними. На час великих національних свят воєнні дії між воюючими еллінськими державами призупинялися. Це перемир'я – аналог *treuga Dei* (Божого миру) Середньовіччя – називалося *Екехейрія* (*Ekeheiria*). У багатьох випадках греки вдавалися до арбітражу для вирішення своїх конфліктів. Арбітражна процедура застосовувалася в Елладі у значно ширшому масштабі, ніж у будь-якого іншого народу давнини, що пояснюється існуванням безлічі незалежних і рівних держав та міст. Повною мірою справедливо вважати арбітраж абсолютно особливим проявом еллінського політичного життя[7].

В еллінській історії нам відомо 62 беззаперечні випадки арбітражу, однак їхня кількість, ймовірно, була значно більшою. Труднощі, з якими стикався цей інститут, полягали в тому, що в тогочасному малому еллінському світі було важко знайти неупереджених і об'єктивних арбітрів, які б користувалися довірою держав-сторін спору. Найвідоміший випадок арбітражу датується 600 р. до н. е., коли Періандр, тиран Коринфа, виніс рішення у конфлікті між Афінами та Мітіленою щодо прав володіння, на які претендували обидві держави стосовно мису Сигей на Геллеспонті, присудивши перемогу Афінам.

З багатьох сторін несправедливо грекам приписують принцип недоторканності посольств. Навпаки, вони не вважали послів недоторканними. Священними були лише вісники (*kerykes*), уповноважені жезлом, які перебували під заступництвом богів, але їх могли відсилати лише під час війни для передачі повідомлень, висунення вимог про перемир'я, отримання гарантій безпечного проходу тощо. Їх не могли відряджати на дипломатичні переговори між однією державою та іншою. Порушення їхньої недоторканності було святотатством щодо богів-покровителів.

Дипломатичні посланці, яких використовували в мирний час для різних переговорів між державами, називалися *prebeis*, і їхня безпека повинна була у кожному випадку гарантуватися на час місії за допомогою охоронної грамоти. Як показує нам еллінська історія, траплялися численні випадки, коли посли зазнавали образ, арештів і навіть страт – як-от посли перського царя – без того, щоб таке порушення стосовно послів вважалося порушенням правового принципу, як це було у римлян.

338 р. до н. е. знаменує кінець політичної незалежності еллінів; на полі битви при Херонеї зникають свободи цих народів, які входять до складу Македонської монархії.

[7] Ruggiero: *L'arbitrato pubblico in relazione col privato presso i Romani*, Roma 1893, pag. 52.

Проте ця епоха політичного занепаду водночас започатковує нову культурну епоху еллінізму: мистецтво, наука, література та філософія еллінів виходять за вузькі межі їхньої батьківщини та підкоряють собі не лише народи Сходу, а й своїх завойовників – римлян.

Елліни налагодили зв'язки з римлянами лише у III ст. до н. е., а в 146 р. до н. е. були включені до складу Римської держави.

III. РИМ

Серед усіх народів давнини римляни вирізняються своїм юридичним і політичним геніем. Однак що стосується міжнародного права, його сліди ми знаходимо, можливо, у меншій мірі, ніж у греків, які, хоч і були розділені протягом століть на безліч суверенних і рівних держав, мали справжні міжнародні відносини між собою і змогли розвинути еллінське міжполісне право; натомість Рим вважав себе єдиним у світі. З точки зору міжнародних відносин історію римлян можна розділити на дві епохи: одну, давнішу, приблизно до Другої Пунічної війни (218–202 рр. до н. е.), у якій ми можемо констатувати визнання певних правил у міжнародних відносинах, коли римляни ще поважали принципи рівності та взаємності прав і підтримували політичні й торговельні зв'язки з іншими народами відповідно до цих принципів. Але у зв'язку зі зростанням їхньої військової могутності, починаючи з II ст., ці принципи міжнародного права зазнають глибокої трансформації: принцип взаємності зникає, Рим більше не бажає визнавати за іншими державами права, заперечує їм таке фундаментальне право, як рівність. Римляни усвідомлюють своє історичне покликання – створення універсальної імперії шляхом підкорення інших народів, що само по собі виключає мирні міжнародні відносини, засновані на визнанні суб'єктності, суверенітету та рівності інших держав. Римський народ вважає себе *princeps orbis terrarum populus* (провідний народ світу), а світ називається *orbis Romanus* (римським світом). За імператорів започатковується соціальна та політична єдність римського народу; він досягає апогею своєї могутності й величі. Майже весь тогочасний відомий цивілізований світ підкорений Цезарем. Отже, міжнародне право злилося з *lex romana*, що визначало становище та уточнювало права й обов'язки народів світу.

Дуже часто римляни залишали підкореним націям під титулом союзників певну внутрішню автономію, однак у зовнішніх справах вони не мали власної політики; їхня діяльність у міжнародних справах була обмежена відносинами з Римом. Але навіть у цих зносинах вони перебували у підпорядкованому становищі, зовсім не розглядалися як рівні. У зовнішніх конфліктах Рим виступав як арбітр, а у внутрішніх та особистих справах – як медіатор.

Як у греків, так і у римлян витоки будь-якого права лежать у релігії. Усі політичні, соціальні та сімейні відносини перебували аж до класичної епохи під пануванням *jus sacrum* (священного права), яке вимагало суворого формалізму для здійснення різних релігійних і світських функцій. Так і міжнародні відносини перебували під владою комплексу сакральних правил, званого *jus fetiale* (феціального права), яке приписувало формальності та процедури щодо оголошення війни, укладення миру та договорів, вимог сатисфакції за зазнану несправедливість тощо. Виконання цих формальностей належало до компетенції феціалів (*fratres fetiales*) – колегії жерців, які утворювали свого роду дипломатичний корпус і використовувалися для ведення відносин з іншими державами. З релігійного характеру феціального права, кваліфікованого Цицероном як *sanctissimum*

(найсвященніше), випливало, що оголошення війни та укладення миру повинні здійснюватися за певними формулами і релігійними церемоніями, щоб не накликати на себе гнів богів. Війна мала бути *bellum justum legitimumque* (праведною та законною війною); вона повинна мати не лише справедливу причину (*causa justa*), а й бути формально законною, тобто оголошеною в урочистий спосіб. Такими причинами були:

а) *incursio hostilis* – вороже вторгнення на римську територію.

б) *defectio* – порушення союзу або договору. Оскільки союзи та договори укладалися в релігійних формах і віддавалися під заступництво богів, такі війни вважалися святими, як війни помсти за ображене божество.

в) образа послів – Полібій зазначає, що жоден народ в античності не дотримувався так суворо принципу недоторканності посольств, як римляни; однак у разі його порушення вони завжди вживали належної помсти, адже в особі легата вони бачили зазіхання на саму гідність римського народу.

г) *injuria* – прийняття сторони тих, хто виступає проти римського народу або його союзників.

В усіх цих випадках війна була *справедливою*, але лише за умови, що протилежна сторона не надала сатисфакції – *rerum repetitio* або *clarigatio*, яку вимагали четверо феціалів, відправлених з цією метою. Відповідно, війна в уявленні римлян була міжнародною процедурою для отримання відшкодування, у якій їм було відмовлено.

Війна мала бути також і законною, тобто оголошеною формальним чином. Це урочисте оголошення – *belli indictio* – належить також до компетенції феціалів, які вирушали до кордону, звідки кидали на ворожу територію спис як сакральний символ військової могутності, водночас брали богів у свідки та виголошували традиційну формулу: «*ego vos testor populum illum injustum esse neque jus persolvere*» («я закликаю вас у свідки, що цей народ несправедливий і не дотримується права»). У разі, якщо цю процедуру було неможливо виконати, римляни вдавалися до фікції: вони звільняли полоненого, дарували йому клапоть землі, який потім вважали належним ворогу, і кидали спис у нього. У такій фіктивній формі уперше було оголошено війну Пірру. Пізніше війни оголошувалися публічно через спеціальних послів.

У такий самий урочистий спосіб феціали укладали й мир: мирний договір укладався за урочистим церемоніалом і віддавався під заступництво богів, щоб забезпечити його дотримання, а також скріплювався жертвоприношенням і присягою, яку мав скласти один з феціалів: «*pater patratus ad jus jurandum patrandum*». Після складання присяги феціали підписували договір, однак його остаточна ратифікація належала до компетенції сенату, який міг його відхилити. Зрештою, договір висікався на бронзових або мармурових дошках і передавався до Капітолію чи інших храмів в «*aedes fidei populi Romani*» («храм вірності римського народу»).

Хоча феціали й утворювали колегію для здійснення дипломатичних функцій у відносинах Риму з іншими державами, слід добре усвідомлювати, що, виконуючи свою місію, вони робили не що інше, як виконували накази римського Сенату. Власної ініціативи вони ніколи не мали.

Рим укладав і політичні договори з різними державами. Ці договори були двох видів:

а) Amicitia – договори про дружбу, які закріплювали «*pia et aeterna pax esto*» («нехай буде благочестивий і вічний мир»). Такими були договори, укладені з

ISSN 3083-7979

Карфагеном у 509 р. до н. е., 348 р. до н. е., 306 р. до н. е. та 279 р. до н. е.[8], які визнавали за громадянами обох сторін право поселятися на території іншої держави, вести там торгівлю та гарантували їм захист особи й майна.

Водночас розмежовувалися три зони впливу: одна зарезервована за Римом, інша – за Карфагеном, а третя – спільна для обох.

б) Societas – договір про оборонний союз, як-от *foedus Cassianum*, вічний союз, укладений у 493 р. до н. е. на засадах рівності з латинами[9]. Цей договір – найдавніший міжнародний договір, який ми знаємо в історії римлян, і він дуже схожий на договори про симмахію в історії греків.

Загалом можна стверджувати, що римляни, хоч і не нехтували їхньою важливістю, не надто прагнули укладати такі союзи, а якщо все ж укладали їх, то лише за наполяганням слабших народів, які завдяки цим союзам вважали себе захищеними. Слід також зауважити, що об'єднання релігійного характеру, такі як амфіктіонії в Елладі, в історії римлян відсутні.

Окрім цих двох видів договорів – *amicitia* та *societas* – існували й інші угоди, які називалися *sponsiones* або *pactiones* і укладалися генералом під час кампанії з ворожою армією. Вони мали тимчасовий характер і стосувалися укладення перемир'я або інших військових питань та не зобов'язували римський народ, оскільки укладалися військовим командувачем у межах його компетенції.

Договори – як *amicitia*, так і *societas* – укладалися за участю феціалів згідно з традиційним ритуалом і скріплювалися присягою *pater patratus*, щоб таким чином гарантувати їхню недоторканність і виконання. Такого роду формально укладені договори називалися *foedera*. Договір (*foedus*) міг бути *foedus aequum*, *foedus minus aequum* або *foedus iniqum*[10].

Foedus aequum був договором про оборонний і наступальний союз, укладеним на основі рівності між Римом та іншими державами, визнаними незалежними, дотримуючись клаузули: «*ut eosdem amicos atque inamicos foederati haberent*» («щоб союзники мали тих самих друзів і ворогів»).

Foedus minus aequum визнавав за римлянами політичну супрематію над іншою договірною стороною через формулу «*majestatem populi Romani conservato*» («хай зберігається велич римського народу»), як, наприклад, у *foedus*, укладеному в 189 р. до н. е. з етолійцями. Ці держави зберігали у внутрішніх справах свою автономію, однак у зовнішніх – були справжніми васалами Риму – *reges inservientes*.

Foedus iniquum зрештою закріплював повне підпорядкування Риму за формулою «*in dicione populi Romani*».

На відміну від греків, римляни надавали дуже великого значення дотриманню своїх договорів, які вони розглядали як юридичні акти, що породжують зобов'язання, а римська публічна думка була ворожою до будь-якого порушення складеної присяги. Попри це, ми знаходимо чимало випадків, коли римляни порушували договори, однак вони завжди дбали про те, щоб виправдати свій вчинок юридичними мотивами чи приводами. Так, обов'язковими вважалися лише ті договори, які були схвалені Сенатом і римським народом. Вони відстоювали точку зору, що договір, укладений консулом або генералом під час військової кампанії, навіть якщо він був укладений за присутності феціалів і підтверджений їхньою присягою, необов'язковий, а видача (*deditio*) осіб, які його уклали, може звільнити від його

[8] Scala, *op. cit.*, pag. 29 şi 202.
[9] Scala, *op. cit.*, pag. 31.
[10] Titus Livius, XXXIV, 57.

виконання. Цю теорію вперше висунули феціали та застосував Сенат щодо договору з самнітами при Кавдіумі. Те, що ця теза була невиправданою, а лише приводом уникнути виконання договору, випливає й з того факту, що кожен раз, коли траплявся подібний випадок, інша договірна сторона протестувала, відмовляючись прийняти видану особу.

Зі зростанням своєї могутності римляни дедалі більше відходили від принципу рівності у своїх союзах, уміли забезпечувати собі політичну супрематію та тлумачили договори відповідно до своїх політичних поглядів. Клаузула величі – *majestatem Romae comiter conservato* – постійно вводилася в нові союзні договори, тоді як положення старих договорів, якщо вони відновлювалися, переглядалися і розглядалися радше як привілеї, надані колишнім союзникам і нинішнім фактично підкореним.

У багатьох союзних договорах з римлянами ми знаходимо арбітражну клаузулу, звану *recuperatio* або *judicium recuperatorium*. Було встановлено, що спірні питання, пов'язані з союзом, як-от поділ військової здобичі, права окупації, конфлікти між громадянами договірних держав та інші, підлягають розгляду арбітрів – *recuperatores*. Політичні питання арбітражу не підлягали. Загалом ми можемо стверджувати, що, на відміну від греків, міжнародний арбітраж був інститутом, який римляни не практикували, з тієї простої причини, що вони не бажали визнавати за іншими державами тієї рівності, яка лежить в основі будь-якого арбітражу. Вони вважали себе єдиними арбітрами з усіх питань, що стосувалися їхньої політики щодо інших народів.

І якщо вони допускали арбітраж, то він здійснювався без права апеляції до Сенату або імператора з усіх питань, що стосувалися конфліктів між державами, підпорядкованими їхньому суверенітету.

Окрім присяги як релігійної гарантії виконання договорів, у всіх народів античності і особливо у римлян, якщо союз укладався на засадах рівності, практикувалися передача та прийняття заручників. У разі нерівності лише одна сторона мала їх надавати. Після того, як договір ратифікували або його умови виконали, заручники поверталися на батьківщину. Якщо не було узгоджено певної тривалості, могло статися так, що заручники залишалися десятиліттями у Римі, де, зрештою, до них ставилися дуже добре. У разі невиконання договору заручники ставали військовополоненими.

Як згадувалося вище, недоторканність посольств у Римі була національною догмою. Римляни не робили, як греки, розрізнення між вісниками та посольствами. Їхні посли називалися *legati*, *nuntii* або *oratores*. Визнаний за ними імунітет був наслідком жрецького характеру феціалів, які від початку виступали виключно як посланці. Як символ недоторканності один з них, званий *verbenarius*, ніс священну рослину, взяту з Капітолію. Ображати або вбивати їх було святотатством. Пізніше, коли релігійний елемент почав усе більше зникати з публічного життя, Сенат відправляв, окрім цих жерців, *legati*, також інших світських делегатів, обраних зі свого середовища. І зрештою феціали були повністю замінені світськими представниками з повноваженнями. Однак недоторканність давніх феціалів була перенесена й на їхніх наступників, і вони вважалися уособленням суверенітету та величі римського народу, а їхнє зневаження – образою римського суверенітету. Отже, недоторканність посольств стала догмою римського права, яка згодом перейшла й у Середньовіччя. Будь-яке порушення цього принципу вважалося порушенням *jus gentium*[11].

[11] Dig. I, 7 (De legationibus), 17: *si quis legatum hostium pulsasset, contra jus gentium id commissum esset existimatur, quia sancti habentur legati*.

Якщо посольства й користувалися недоторканністю, що становить позитивний аспект захисту, то привілей екстериторіальності – негативний, тобто імунітет від кримінальної та цивільної територіальної юрисдикції за ними не визнавався. Хоч низка текстів з Дигестів містить натяки на такий імунітет, залишається питанням, чи дійсно вони стосувалися дипломатичних посланців[12].

Римська політика не допускала принципів рівності та взаємності прав у своїх міжнародних зв'язках – принципів, що лежать в основі публічного міжнародного права. Водночас Рим дуже рано розвинув безсмертну систему приватного міжнародного права – *jus gentium*, що застосовувалася до іноземців, які проживали у Вічному Місті. Римляни не були такими марнославними, як греки, ні в тому, що стосувалося релігії, ні в питаннях інтелектуальної культури. Тому їхнє ставлення до чужоземців було менш виключним і ліберальнішим. Навіть давній інститут *jus hospitii* гарантував іноземцям захист римського патрона. Цей *hospitium privatum* пізніше набув власне форми *hospitium publicum* і гарантував громадянам певної держави гостинність усього римського народу. Оскільки з розвитком та розширенням його панування Рим став центром світу, приваблював у свої стіни безліч іноземців, а *civitas romana* та *jus civile* застосовувалися лише до квіритів, виникла потреба створити особливий режим для всіх цих іноземців. *Jus gentium* стає приватним міжнародним правом у сенсі *jus peregrinorum*, особливий магістрат – *praetor peregrinus* – наділяється обов'язком застосовувати це право та виносити рішення, а певні формули, *actiones fictitiae*, дають іноземцям можливість захищати свої інтереси перед судовими інстанціями.

Отже, правове становище іноземців у Римі було визначено дуже чітко. Розрізнялися три окремі категорії іноземців:

1. *Варвари* – належали до незалежних народів, жили поза римським світом і цивілізацією, не знали римських законів і не підтримували зв'язків з Римом. Теоретично вони не мали жодних прав, вважалися нездатними користуватися приписами *jus gentium*. Набуття права власності на їхнє майно, як і на майно ворогів, здійснювалося за принципом *res nullius* і могло бути здійснене шляхом захоплення. Практично ж суворість цього становища була певною мірою пом'якшена.

2. *Перегріни* – чужинці, чия батьківщина мала певні відносини з Римом. Залежно від того, наскільки інтенсивними були ці відносини, розрізняли привілейованих і звичайних перегрінів.

а) *Звичайні перегріни* були позбавлені цивільного права; вони не мали *jus connubii*, були відтак нездатними до *justae nuptiae* та реалізації сімейних прав; вони не користувалися *jus commercii*, не могли набувати власність (*dominium ex jure Quiritium*), укладати угоди за цивільним правом, передавати або успадковувати майно *ab intestato*, а також були позбавлені *factio testamenti*. Єдиними правами щодо сім'ї та майна, якими вони користувалися в Римі, були ті, що належали їм за власними законами (*lex peregrinorum*)[13]. Отже, на підставі своїх національних законів вони могли укладати шлюб (*matrimonium non justum*), набувати власність тощо. Іншими словами, вони мали своє цивільне право перегрінів, яке відповідало римському цивільному праву. З розвитком *jus gentium* становище цих перегрінів покращилося. Завдяки юриспруденції претора перегрінів за ними з міркувань природної справедливості та публічної користі було визнано численні права, як-от *commercium* та *factio testamenti*.

[12] În acest sens Mommsen (op. cit, III, pag. 1153), care este de părerecă această imunitate de jurisdicțiune este foarte dubioasă – *eine bedenkliche Frage*.

[13] Dig. I, 1–9: *Omnes populi, qui legibus et moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur*.

б) *Привілейовані перегріни* або *латини* (*latini veteres*, *coloniarii*, *juniani*) становили проміжну ланку між римськими громадянами та звичайними перегрінами, користувалися визнаними правами на підставі союзного договору, укладеного Римом з їхньою батьківщиною. Так, вони користувалися *recuperatio*, *jus commercii*, *factio testamenti* та правом укладати угоди, а іноді навіть *jus connubii*, хоч це право визнавалося за ними лише у виняткових випадках[14].

Політичні права – *jus suffragii*, *jus honorum* – не належали жодному чужоземцю.

У наступну епоху після Другої Пунічної війни гегемонія Риму неухильно зростала, що вплинуло на його відносини з іншими народами.

Універсальний суверенітет римлян, *Majestas Populi Romani*, був усюди предметом захоплення та свого роду релігійного шанування[15]. Культурна роль Риму мала особливе значення для майбутнього всього світу: він утворив бар'єр між Світом та Анархією, захистив цивілізацію від варварства, зумів об'єднати свої численні народи духовними й матеріальними узами, зберіг глобальний мир, захищав кордони імперії від набігів варварських орд і забезпечував усім народам розвиток та процвітання, яких багато з них більше ніколи не досягали. Майже чотири століття, від битви при Акції до Переселення народів, у цій велетенській імперії, що простягалася від Євфрату й Тигру до Стовпів Геркулеса та від Шотландії до пустель Сахари, панував *Pax Romana*, підтримуваний звитяжною зброєю римських легіонів. Тож не дивно, що римське панування було не лише терпимим, а й віталося. На цьому фундаменті будувалися теорії, за якими існування універсального панування, вищого за всі держави та народи, стало частиною природного порядку Всесвіту. Ідея Універсальної Імперії так глибоко вкоренилася у свідомості людей, що ще довгий час після падіння Риму його завойовники намагалися відновити величну славу імперії. Однак ця грандіозна система римлян мала фатальну ваду: вона була зведена на гнобленні, зневажала законне, фундаментальне право народів – свободу. І таким чином вона згасла, як дуже влучно каже Моммзен, не під ударами своїх ворогів, а через власну анемію, більше не здатна самостійно оновлювати свою кров.

Висновки. Отже, аналіз наукової спадщини І. Цуркану дає підстави стверджувати, що витоки міжнародного права сягають давнини, адже становлення перших політичних спільнот, розвиток міждержавних взаємин і потреба в упорядкуванні зв'язків між ними зумовили формування відповідних звичаїв, принципів та інституцій. Міжнародно-правові явища античності не становили цілісної системи в її сучасному розумінні, проте саме в цей період виникли й поступово розвивалися окремі форми договірних відносин, дипломатичних контактів, посередництва, арбітражу та нормативного регулювання війни й миру.

Досвід Стародавньої Греції та Риму засвідчує, що становлення міжнародно-правових відносин відбувалося під впливом різних політичних, релігійних, економічних і соціальних чинників. У грецькому світі важливу роль відігравали міжполісні союзи, релігійні об'єднання, договірні механізми та арбітражні процедури, спрямовані на врегулювання суперечностей між самостійними політичними утвореннями. Римська практика, своєю чергою, характеризувалася розвитком формалізованих процедур укладення договорів, встановлення миру та

[14] În anul 90 i. Chr. *lex Julia* a conferit *civitas romana* şi *jus Quiritium* tuturor Latinilor, şi în anul următor *lex Papiria Plautia* a întins dreptul acesta asupra tuturor popoarelor din Italia.

[15] Însemnaţi istoriografi greci, precum Doidorus, Dionisiu din Halicarnas, Polybius din Megalopole, Plutarch şi alţii, au glorificat dominaţiunea romană susţinând că măreţia ei se datoreşte principiului de justiţie pe care Romanii l-au aplicat în toate acţiunile lor.

ведення зовнішніх зносин, водночас еволюційне розширення римської влади істотно впливало на характер міждержавних відносин і співвідношення між правовими зобов'язаннями та політичними інтересами.

Важливим результатом античного досвіду стало формування уявлень про обов'язковість договорів, значення добросовісності у взаєминах між політичними спільнотами, необхідність дотримання встановлених процедур і можливість мирного врегулювання конфліктів. Водночас практика античних держав демонструє суперечливість цього процесу: правові звичаї та договірні механізми співіснували з війнами, боротьбою за політичне панування й нерівністю між учасниками міжнародних відносин.

Наукова цінність праці І. Цуркану полягає в осмисленні міжнародно-правових явищ античної доби крізь призму історичного розвитку суспільств і формування між ними відносин. Звернення до його дослідження дає змогу простежити, як уявлення про право, справедливість, мир, договірні зобов'язання та відповідальність поступово набували значення в регулюванні зовнішньополітичних відносин. Водночас положення автора потребують розгляду з урахуванням сучасних підходів до історії міжнародного права, розмежування давніх правових практик і сформованого пізніше міжнародно-правового порядку, а також особливостей історичного контексту, у якому було написано його працю.

З огляду на це, звернення до наукової спадщини І. Цуркану має значення не лише для поглиблення знань про античні витоки міжнародного права, а й для осмислення історичної тяглості правових ідей та інституцій. Введення його праці в сучасний український науковий обіг сприяє розширенню джерельної бази досліджень з історії міжнародного права, актуалізації інтелектуальної спадщини Буковини та формуванню цілісніншого уявлення про історичні передумови виникнення й розвитку міжнародно-правового регулювання.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Baviera : Il diritto internazionale dei Romani, Modena, 1898.
2. Bender : Antikes Völkerrecht, vornehmlich im Zeitalter des Polybius, Bonn, 1901.
3. Cybichowski : Das antike Völkerrecht, Breslau 1907.
4. Grote : History of Greece, London 1872.
5. Holtzendorff : Handbuch des Völkerrechts, Berlin 1885.
6. König : Zum Völker- und Kriegsrecht im Altertum, 1920 (Zeitschrift für Völkerrecht).
7. Laurent : Études sur l'histoire de l'humanité, Gand, 1850.
8. Maspero : Histoire ancienne des peuples de l'Orient, Paris 1904.
9. Mommsen : Römische Geschichte, Berlin 1894.
10. Müller Jochmus : Geschichte des Völkerrechts im Altertum, Leipzig 1848.
11. Phillipson : The International Law and custon of the ancient Greece and Rome, London, 1911.
12. Pierantoni : Trattato di diritto internazionale, Roma 1881.
13. Radu : Dreptul internaţional public în Anticitate, Bucureşti 1914.
14. Renan : Mission de Phénicie, Paris 1874.
15. Renan : Histoire du peuple d'Israél, Paris 1894.
16. Raeder : L'arbitrage international chez les Hellènes, Christiania 1912.
17. Scala : Die Staatsverträge des Altertums, Leipzig 1898.
18. Walker : A History of the Law of Nations, Cambridge 1899.
19. Wheaton : History of the Law of Nations, New-York 1845.
20. Winkler : Geschichte Babyloniens und Assyriens, Leipzig 1892.

ISSN 3083-7979

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Торончук І. Ж., Грекул-Ковалик Т. А. Античні витоки міжнародного права у науковій спадщині І. Цуркану. Журнал Міжнародного та Європейського Права. 2026. № 1. С. 65–76. DOI : https://doi.org/10.31861/jiel.2026.1.65-76
2. Ţurcanu I. Drept internaţional în Anticitate. Cernăuţi : Tiparul «Mitropolitul Silvestru», 1938. 32 p.

REFERENCES:

1. Toronchuk I. Zh., Hrekul-Kovalyk T. A. (2026). Antychni vytoky mizhnarodnoho prava u naukovii spadshchyni I. Tsurkanu. Zhurnal Mizhnarodnoho ta Yevropeiskoho Prava, 1, 65–76, 10.31861/jiel.2026.1.65-76.
2. Ţurcanu I. (1938). Drept internaţional în Anticitate. Cernăuţi : Tiparul «Mitropolitul Silvestru». 32 p.

Дата першого надходження/Date of first submission: 26.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 29.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

ISSN 3083-7979

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

UDC 347.9:004.8
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.83-93

Nelia Savchyn,
Candidate of Science of Law (PhD in Law),
Associate Professor,
Assistant Lecturer at the Department of Procedural Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
e-mail: n.savchyn@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3200-7373

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE JUDICIAL SYSTEM OF UKRAINE: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND UKRAINIAN PRACTICE

This article examines the current state and prospects of using artificial intelligence (AI) technologies in Ukraine's judicial system. It analyses the international and national regulatory and ethical benchmarks for the use of AI in judicial proceedings, in particular the provisions of Opinion No. 26 (2023) of the Consultative Council of European Judges, the European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment, and the CEPEJ Guidelines on the use of generative artificial intelligence for courts. The article also outlines Ukrainian organisational approaches, notably the Regulation on the Use of Artificial Intelligence Technologies by Employees of the Office of the Supreme Court.

The main focus is a review of case law on parties' use of generative AI output, references to fictitious court decisions and legal positions, and AI use in drafting judicial acts. The article argues that AI output has no independent evidentiary value and cannot replace the judge's assessment of evidence, legal analysis or the reasoning of a court decision. It identifies the key risks of using AI: legal 'hallucinations', algorithmic bias, opacity, breaches of confidentiality, loss of professional autonomy, and unequal access to technology.

Effective integration of artificial intelligence technologies into Ukraine's judicial system requires not only the formal enshrinement of relevant rules, but also the development of a coherent institutional culture of responsible use. The introduction of AI must be accompanied by uniform methodological guidelines for courts and participants in the judicial process, improved systems for verifying the authenticity of electronic sources, and mechanisms for verifying results obtained using generative models. Ensuring the digital literacy of judges, court staff, lawyers and other participants in the administration of justice is of particular importance, as it is precisely their level of awareness that determines the limits of the safe and ethical use of such technologies. At the same time, it is emphasised that the digitalisation of the justice system must not lead to the devaluation of the human element, a decline in trust in the judiciary, or the erosion of guarantees of a fair trial.

The article concludes that the acceptable model for Ukraine is the assistive use of AI, under which technology supports administrative, analytical and information processes but does not take over the functions of the judge. It proposes ways of improving the legal framework: statutory definition of permitted and prohibited uses of AI, the introduction of standards for disclosing its use, and the provision of algorithmic audits, professional training for users and safeguards ensuring effective human oversight.

Keywords: *Supreme Court, e-justice, human oversight, judicial discretion, case law, judicial proceedings, artificial intelligence.*

ISSN 3083-7979

Савчин Неля. Штучний інтелект у судовій системі України: міжнародний досвід та українські практики.

У статті досліджено сучасний стан і перспективи застосування технологій штучного інтелекту в судовій системі України. Проаналізовано міжнародні та національні нормативно-етичні орієнтири використання штучного інтелекту в судочинстві, зокрема положення Висновку Консультативної ради європейських суддів № 26 (2023), Європейської етичної хартії щодо використання штучного інтелекту в судових системах та Керівних принципів СЕРЕЈ щодо використання генеративного штучного інтелекту в судах. Охарактеризовано українські організаційні підходи, зокрема Положення про використання технологій штучного інтелекту працівниками Апарату Верховного Суду.

Основну увагу приділено огляду судової практики щодо використання сторонами процесу результатів роботи генеративного штучного інтелекту, посилань на вигадані судові рішення та правові позиції, а також використання ШІ під час підготовки судових актів. Обґрунтовано, що результати роботи штучного інтелекту не мають самостійного доказового значення та не можуть замінювати суддівську оцінку доказів, правовий аналіз і мотивування судового рішення. Визначено ключові ризики застосування ШІ: правові «галюцинації», алгоритмічну упередженість, непрозорість, порушення конфіденційності, втрату професійної автономії та нерівність доступу до технологій.

Установлено, що ефективна інтеграція технологій штучного інтелекту в судову систему України потребує не лише формального закріплення відповідних правил, а й формування цілісної інституційної культури відповідального їх використання. Наголошено, що впровадження ШІ має супроводжуватися розробленням єдиних методичних рекомендацій для судів та учасників судового процесу, удосконаленням системи перевірки достовірності електронних джерел, а також створенням механізмів верифікації результатів, отриманих за допомогою генеративних моделей. Особливого значення набуває забезпечення цифрової компетентності суддів, працівників апарату судів, адвокатів та інших учасників правозастосування, оскільки саме рівень їхньої обізнаності визначає межі безпечного й етичного використання таких технологій. Водночас підкреслено, що цифровізація правосуддя не повинна призводити до знецінення людського чинника, зниження довіри до судової влади чи розмивання гарантій справедливого судового розгляду.

Зроблено висновок, що допустимою моделлю для України є асистивне використання штучного інтелекту, за якого технологія підтримує адміністративні, аналітичні та інформаційні процеси, але не перебирає на себе функції судді. Запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання: нормативне визначення дозволених і заборонених видів використання ШІ, запровадження стандартів розкриття факту його застосування, забезпечення аудиту алгоритмів, професійної підготовки користувачів і гарантій ефективного людського контролю.

Ключові слова: *Верховний Суд, електронне правосуддя, людський контроль, суддівський розсуд, судова практика, судочинство, штучний інтелект.*

Introduction. Artificial intelligence is one of the most important technologies driving the digital transformation of modern society. Its use extends to public administration, education, medicine, finance, research and the legal profession. The judicial system is not immune to these processes either, since the volume of legislation, case law, evidentiary information and organisational data is constantly growing. In these circumstances, AI

ISSN 3083-7979

technologies can facilitate information retrieval, the generalisation of case law, the automation of technical operations, the organisation of court work and wider access to justice.

At the same time, judicial proceedings are special in nature. A court decision is the outcome of the administration of justice, which rests on an independent assessment of evidence, the application of legal rules, an individualised analysis of the circumstances of the case, and the personal responsibility of the judge. The use of AI technologies in courts therefore cannot be treated solely as a matter of technical modernisation. It is directly linked to the guarantees of judicial independence, the right to a fair trial, the principles of adversarial proceedings, equality of the parties and reasoned court decisions, personal data protection, and public trust in justice.

The relevance of this study stems from the fact that AI is already in use in the Ukrainian legal community. Courts and court staff use digital tools to search for and systematise information, analyse case law, transcribe, translate and automate certain workflows. At the same time, participants in proceedings use generative systems to draft procedural documents, conduct legal research and build their arguments. Ukrainian courts are already encountering filings that contain fictitious court decisions, incorrect case numbers or legal conclusions generated by AI systems.

The problem lies in the absence of comprehensive and sufficiently detailed legislative regulation of the use of AI in judicial proceedings. Current approaches are being shaped by international standards, ethical instruments, internal acts of judicial bodies, professional recommendations and case law. It is therefore particularly important to examine how Ukrainian courts define the permissible limits of AI use and what procedural consequences they attach to the improper use of its output.

The aim of the article to identify the legal and organisational framework for the use of artificial intelligence in the judicial system of Ukraine and to analyse current case law on the admissibility of the use of generative AI output by courts and participants in proceedings.

Literature Review. The use of artificial intelligence in judicial proceedings has been examined by Ukrainian and foreign scholars, judges, and representatives of judicial self-governance bodies and the legal professions. The theoretical potential and risks of AI in judicial proceedings have been considered by D. Bielov and M. Bielova, who highlight the possibilities of automated processing of legal information, analysis of large bodies of court decisions, and prediction and identification of patterns in case law [1, p. 317].

The legal and organisational framework for the use of AI in the work of Ukrainian courts has been studied by V. Riadinska and O. Karpushova. The authors argue in favour of an intelligent assistance model, under which AI performs auxiliary analytical and administrative functions while the final decision remains with a human [2].

The criminal procedure aspect of the use of AI technologies has been explored by S. Krushynskyi. He analyses the potential uses of AI in criminal proceedings while drawing attention to the risks of legal 'hallucinations', bias and breaches of privacy, and to the need to comply with European standards of justice [3, p. 119].

A separate line of research concerns the use of AI in judicial decision-making. O. Tehza analyses predictive analytics, natural language processing, generative AI and automated case management. The author identifies the risks of algorithmic discrimination, algorithmic opacity, weakening of judicial independence and declining trust in the judicial system [4].

At the same time, academic and practice-oriented publications have not examined in sufficient depth current Ukrainian case law on the use of AI as such. Separate analysis is

ISSN 3083-7979

needed of court decisions that assess parties' references to ChatGPT, documents containing fictitious legal positions, the use of generative systems in drafting judicial acts, and the procedural consequences of failing to verify AI output properly.

Results and Discussion.

International standards for the use of AI

International standards for the use of artificial intelligence in judicial proceedings proceed from a human-centred model of justice. According to Opinion No. 26 (2023) of the Consultative Council of European Judges (CCJE), 'Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary', technology can increase the speed, efficiency and accuracy of court work, but it should support judges, not replace them [5].

The CCJE notes that the use of AI in the judiciary is still largely at an early stage and concerns administrative and auxiliary functions: speech recognition, translation, automated anonymisation of court decisions, electronic filing, case management, videoconferencing and information retrieval. Ultimate responsibility for a court decision must remain with a human [5].

The CCJE Opinion rests on the need to reconcile technological development with the principles of the rule of law, judicial independence, impartiality, access to justice, transparency, security and accountability. Judicial autonomy is of particular importance: judicial bodies should take part in the development, procurement, implementation and oversight of the technological systems used by courts.

The European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment sets out five core principles: respect for fundamental rights; non-discrimination; quality and security; transparency, impartiality and fairness; and 'under user control'. These principles are relevant not only to the technical design of systems but also to the assessment of the specific ways in which they are used [6].

In 2025, the CEPEJ adopted the Guidelines on the use of generative artificial intelligence for courts. The document steers courts towards the safe, responsible and lawful use of generative systems. Generative AI may be used for case management, document processing, information services and the preparation of standard materials. At the same time, matters concerning fundamental rights, minors, legally incapacitated persons or deprivation of liberty require full human judicial involvement, and the use of AI must be confined to technical support [7].

The CEPEJ Guidelines also envisage the possibility of introducing procedures under which courts may require parties or their representatives to disclose the use of generative AI in preparing procedural documents, conducting legal research or gathering evidence, where this is necessary in a particular category of cases. Such an approach is intended to ensure procedural good faith, verifiability and equality of the parties [7].

A benchmark for European regulation is Regulation (EU) 2024/1689, known as the Artificial Intelligence Act. It is based on a risk-based approach and imposes different levels of requirements depending on the potential harm that a given system may cause. AI systems intended to assist judicial authorities in researching and interpreting facts and the law and in applying the law to a concrete set of facts are classified as high-risk. This approach reflects the potential impact of algorithmic output on fundamental rights, access to justice and a fair trial [8].

National framework for the use of AI

In Ukraine, at the time of writing, no comprehensive special law on the use of AI in the judicial system has established a complete regulatory model. Nevertheless, the relevant approaches are gradually taking shape on the basis of the Concept for the Development of

ISSN 3083-7979

Artificial Intelligence in Ukraine, the Code of Judicial Ethics, international standards, training activities and internal acts of the judiciary.

Of particular importance is Article 16 of the Code of Judicial Ethics, under which a judge may use artificial intelligence technologies provided that such use does not affect the judge's independence and impartiality, does not concern the assessment of evidence or the decision-making process, and does not breach statutory requirements [9].

This provision draws a fundamental line: a judge may use AI as an auxiliary tool but may not delegate to technology his or her own powers to assess evidence, give a legal characterisation, establish the facts of the case or reach a conclusion.

A further step was the approval by the Supreme Court of the Regulation on the Use of Artificial Intelligence Technologies by Employees of the Office (Aparat) of the Supreme Court by Order No. 117 of the Head of the Office of the Supreme Court of 8 December 2025. The document proceeds from the premise that AI is an auxiliary tool and cannot replace human professional judgement, critical thinking and legal assessment [10].

The Regulation prohibits: processing restricted-access information; processing materials containing personal data; predicting court decisions in specific cases; automatically generating procedural documents; analysing employee behaviour; using AI in a manner that may affect the independence and impartiality of judges.

Conversely, the permitted areas are defined as the generalisation of case law, analysis of court decisions, preparation of analytical materials, automation of repetitive workflows, the court's information activities, the creation of chatbots, translation of documents and professional development [11].

An example of the practical use of intelligent technologies at the Supreme Court is the Supreme Court's Database of Legal Positions. It is designed to search for relevant legal conclusions and does not provide for automated adjudication. This model is consistent with the assistive approach, under which technology facilitates access to legal information but does not replace judicial activity [11].

The National School of Judges of Ukraine plays an important role in building judges' competence. In 2024–2026, it held seminars and training events on the digitalisation of justice, the use of AI, information security, legal 'hallucinations' and the verification of output produced by language models [12; 13]. This shows that the technological transformation of the judicial system requires not only regulatory acts but also systematic training of judges and court staff.

Permissible areas of AI use

It is advisable to differentiate uses of AI in the judicial system according to the nature of the task and the degree of its impact on the administration of justice.

Administrative and technical areas include:

- electronic filing and sorting of documents;
- automatic speech recognition;
- transcription of court hearings;
- translation;
- anonymisation of court decisions;
- scheduling;
- allocation of organisational resources;
- informing participants via chatbots;
- preparation of statistical and analytical materials.

ISSN 3083-7979

Such functions do not usually involve an independent assessment of evidence or decision-making. Even in this area, however, it is necessary to ensure personal data protection, cybersecurity, verifiability of output, and the presence of a responsible official.

Analytical areas include searching for relevant case law, classifying court decisions, identifying recurring legal positions, summarising materials and preparing reference information. These processes can significantly reduce the time spent by a judge or a member of court staff, but search results cannot be treated as a final legal conclusion.

It is essential to distinguish between finding a legal position and applying it. Technology may offer a judge a list of decisions or text excerpts, but only the judge can determine whether the position in question is relevant, whether it is still current, whether it fits the facts of the case and whether it can serve as the basis for the reasoning.

The highest level of risk arises when AI is used to assess evidence, predict the decision of a particular judge, determine the credibility of testimony, automatically generate a legal characterisation or produce the final text of a court decision. Such use may amount to a covert delegation of judicial discretion to technology and call into question the legitimacy of the court decision.

Legal 'hallucinations' and professional responsibility

One of the most dangerous risks of generative AI is the production of plausible but inaccurate information. A system may generate a fictitious case number, a non-existent court decision, an incorrect date, or an inaccurate quotation from a legislative act, or it may attribute to a court a legal position that the court never actually expressed. This phenomenon has come to be known as legal 'hallucinations'.

The danger lies in the way such output is presented. AI often formulates its answers confidently, logically and in a stylistically persuasive manner, which may create an illusion of reliability. However, a language model is not an official register of court decisions, does not guarantee that legal information is up to date and bears no professional responsibility for the content of its answers.

Every reference obtained with the help of AI must therefore be checked against the primary source. For case law, that source is the Unified State Register of Court Decisions, the official website of the court or another authoritative resource. For legislation, official databases and the current versions of legislative acts must be used.

The duty of verification cannot be shifted to the court, the opponent or another party. Where a lawyer or another participant in proceedings files a document containing fictitious references, this may affect the assessment of his or her procedural good faith. In the presence of additional circumstances, such conduct may be regarded as an abuse of procedural rights or contempt of court.

At the same time, the mere fact of using AI should not automatically entail adverse procedural consequences. What is decisive is whether the user verified the output, whether he or she understood its content, whether the submission of inaccurate information hindered the consideration of the case, and whether there was an intention to mislead the court.

Case law on the use of AI by the parties

Ukrainian case law is gradually developing an approach to the use of AI by participants in proceedings. Case No. 925/200/22 is illustrative: there, the Commercial Court of Cassation within the Supreme Court considered a participant's reliance on information obtained with the help of ChatGPT. The Court pointed out that a generative system is neither a source of law nor evidence, and that its answers cannot replace the court's own analysis [4; 14].

ISSN 3083-7979

ChatGPT's answers on the interpretation of a contractual provision cannot confirm or refute the facts of a case. Nor do they have any independent legal force, since they are not a legislative act, a court decision, an expert opinion or any other means of proof provided for by law.

In case No. 925/496/24, the Commercial Court of Cassation, in its decision (postanova) of 8 July 2025, likewise emphasised that AI may serve as an auxiliary information tool but cannot replace the court, judicial discretion or the requirements of relevance, admissibility and reliability of evidence [15].

A separate category comprises cases in which a participant in proceedings files documents containing fictitious references. In case No. 240/14153/24, the Administrative Court of Cassation within the Supreme Court drew attention to the presence in a cassation appeal of false case numbers, dates of court decisions and fictitious legal conclusions. The Court linked the nature of these references to the possible use of generative AI without proper professional verification [16].

This example is of fundamental importance because it shows that the use of AI does not relieve a lawyer of the duty to verify every statement and every source. Professional responsibility arises not from the mere fact of using the technology but from submitting inaccurate material as verified legal information.

Another important issue is the evidentiary value of AI output. The output of a generative system may form part of a party's explanations or serve as a tool for preparing a document, but it does not become evidence simply because it was generated with the help of technology. The court must assess evidence under the general rules of procedural law: relevance, admissibility, reliability, sufficiency and its interrelation with other evidence.

Where AI has been used to process a video recording, an audio file, a photograph or a digital document, the subject of assessment should be not an abstract 'algorithmic answer' but the specific digital material, the manner in which it was obtained, its integrity and authenticity, the processing methodology, the margin of error and the possibility of independent verification.

Use of AI in drafting court decisions

Case law on the use of generative AI directly in drafting court decisions deserves particular attention. In case No. 11-kp/824/1818/2025, on 30 July 2025 the Kyiv Court of Appeal set aside a criminal judgment and remitted the case for retrial. One of the circumstances to which the appellate court drew attention was the use in the text of the judgment of theoretical propositions generated by ChatGPT [16].

The problem lay not in the mechanical use of a digital tool as such, but in the fact that the generated text addressed legal issues and was incorporated into the court decision without proper individualisation and verification. A court decision must contain the court's own reasoning, based on the facts of the particular case and the legal rules applied. It cannot be a mechanical compilation of text produced by an external system.

This case illustrates the difference between technical editing and the substantive drafting of a judicial act. Using AI to correct language errors, structure text that has already been written or translate may carry a different level of risk from using a generative system to build legal arguments, establish legally relevant facts or provide the reasoning for a conclusion.

The decisive criterion is therefore neither the name of the technology nor the manner of its use, but the impact of AI output on the content of the judicial decision. If the technology merely eliminates technical shortcomings in a text already written by a human, it performs an auxiliary function. If, however, it shapes a legal position, assesses evidence

ISSN 3083-7979

or determines the outcome of the case, this runs counter to the principle that justice must be administered by the judge personally.

AI in court administration

A separate area is the use of AI in court administration. International and Ukrainian experience demonstrates its potential for workload analysis, forecasting resource needs, automating human resources and organisational processes, compiling statistics, scheduling and communicating with participants in proceedings [17].

Within such functions, AI should not influence the content of a court decision or determine the outcome of a case. However, administrative use also requires safeguards of non-discrimination, explainability and personal data protection. For example, algorithmic allocation of resources or analysis of staff performance may give rise to risks of covert profiling or unjustified appraisal.

Ukrainian experience shows that the organisational processes involved in implementing AI include developing standard operating procedures, designating responsible persons, managing access to data, auditing systems and training staff. Any technological solution should be accompanied by a description of its purpose, dataset, limitations, possible errors and the procedure for challenging or correcting its output.

Promising areas include the development of intelligent systems for searching legal positions, automatic transcription of court hearings, anonymisation of court decisions, translation and information chatbots. Such systems, however, must function as tools supporting the court rather than as autonomous agents of law enforcement.

Main risks and safeguards

A systematic review of academic sources, international standards and case law makes it possible to identify the following main risks of using AI in judicial proceedings:

1. the risk of error and legal ‘hallucinations’ – the generation of fictitious rules, decisions or facts;
2. the risk of algorithmic bias – the reproduction of discriminatory patterns present in the source data;
3. the risk of opacity – the impossibility of understanding why the system produced a particular output;
4. the risk of breach of confidentiality – the transfer of personal data or case materials to publicly available services;
5. the risk of loss of professional autonomy – excessive reliance on automated recommendations;
6. the risk of inequality of the parties – unequal access of participants in proceedings to high-quality technology;
7. the risk of false standardisation – the substitution of individual analysis with template text;
8. the risk of diffused responsibility – uncertainty as to who is responsible for an erroneous output.

To minimise these risks, the following safeguards are needed: mandatory human oversight; verification of output against primary sources; a prohibition on automated adjudication; restriction of AI access to confidential data; technical documentation and logging of operations; regular testing for accuracy and bias; explainability of algorithmic output; the possibility of independent audit; professional training of judges and court staff; designation of responsible persons; a procedural possibility to challenge results obtained with the help of AI; preservation of a non-technological alternative for participants in proceedings.

ISSN 3083-7979

In our view, national legislation should enshrine at least three levels of AI use:

1. permitted technical and administrative use – translation, transcription, anonymisation, organisational planning, and information retrieval and systematisation;

2. conditionally permitted analytical use – generalisation of case law, preparation of reference notes and searching for legal positions, subject to mandatory human verification;

prohibited use, or use incompatible with judicial proceedings – assessment of evidence, predicting the decision of a particular judge, automated generation of judicial conclusions, determination of guilt, sentencing, or any other delegation of judicial functions to technology.

Conclusions. Artificial intelligence is gradually becoming part of the judicial system of Ukraine. Its use already covers searching for and generalising case law, automating administrative processes, transcription, translation, information services, preparing analytical materials and professional training of judicial system staff.

International standards, in particular CCJE Opinion No. 26 (2023), the CEPEJ European Ethical Charter and the CEPEJ Guidelines on generative AI for courts, proceed from the principle of the supportive use of technology. AI can enhance the efficiency, accuracy and accessibility of justice, but it cannot replace the judge or take over the functions of assessing evidence, applying the law and making decisions.

Ukrainian approaches are developing in the same direction. Article 16 of the Code of Judicial Ethics allows a judge to use AI only on the condition that this does not affect the judge's independence and impartiality and does not concern the assessment of evidence or the decision-making process. The Supreme Court's Regulation on the use of AI by employees of the Office of the Supreme Court further defines prohibited and permitted areas of technology use.

The review of case law points to an emerging consistent position: answers produced by ChatGPT and other generative systems are not sources of law, evidence or a substitute for judicial analysis. The use of AI by a participant in proceedings is not in itself a violation, but the submission of unverified output, fictitious court decisions and false legal references may entail procedural consequences. In such cases, responsibility is linked not to the technology but to a failure to comply with the professional duty of verification and the principle of good faith.

A particular danger lies in the use of generative AI in drafting court decisions. A judicial act must contain the court's own reasoning, individualised to the circumstances of the particular case. AI-generated text cannot replace judicial discretion and must not create the impression that the function of administering justice has been delegated to technology.

The promising model for Ukraine is therefore not one of automated justice but one of human-centred assistive adjudication. Its essence is that artificial intelligence is used to support organisational, information and analytical processes, while judicial independence, the assessment of evidence, legal reasoning and the final decision remain the exclusive sphere of human responsibility.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бєлов Д. М., Бєлова М. В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 78, ч. 2. С. 315–320. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.50
2. Рядінська В. О., Карпушова О. В. Правові та організаційні засади використання штучного інтелекту в діяльності судів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 5. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/23

3. Крушинський С. Застосування технологій штучного інтелекту в кримінальному провадженні: реалії і перспективи. Актуальні проблеми правознавства. 2025. № 3. С. 117–122. URL: https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2183
4. Тегза О. О. Використання штучного інтелекту при прийнятті судових рішень. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2026. Т. 4, № 94. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.6
5. Consultative Council of European Judges. Opinion No. 26 (2023): Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary. URL: https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7
6. European Commission for the Efficiency of Justice. European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment. Strasbourg, 2018. URL: https://lnk.ua/R2NlAzDIa
7. European Commission for the Efficiency of Justice. Guidelines on the use of generative artificial intelligence for courts. CEPEJ(2025)18Final. Strasbourg, 2025. URL: https://lnk.ua/K58POVG7q
8. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj
9. Кодекс суддівської етики : затверджений рішенням XI чергового з'їзду суддів України від 22 лютого 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text
10. Положення про використання технологій штучного інтелекту працівниками Апарату Верховного Суду : затверджене наказом керівника Апарату Верховного Суду від 08.12.2025 № 117. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf
11. Використання штучного інтелекту в судовій системі потребує чітких правил – суддя ВП ВС. Верховний Суд. 06.05.2026. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/2022297/
12. Штучний інтелект вже в судах. Національна школа суддів України. 06.03.2025. URL: https://lnk.ua/Cs0kC9AJc
13. В НШСУ обговорили актуальні питання використання штучного інтелекту в суді. Судова влада України. 28.04.2026. URL: https://court.gov.ua/archive/2017417/
14. Штучний інтелект і судочинство. Юридична Газета. URL: https://lnk.ua/aouwJK1tX
15. ШІ та правнича діяльність: як реагують суди. Національна асоціація адвокатів України. 05.03.2026. URL: https://lnk.ua/hCsWbY309
16. Використання ШІ у судочинстві: Мінцифра готує законодавство, а судді сперечаються. URL: https://lnk.ua/Qe64mhZaQ
17. Штучний інтелект у судовому адмініструванні: міжнародний досвід та українські практики. Проєкт ЄС «Право-Justice». 05.03.2026. URL: https://lnk.ua/LyaHWEhtA

REFERENCES:

1. Bielov, D. M., & Bielova, M. V. (2023). Shtuchnyi intelekt v sudochynstvi ta sudovykh rishenniakh, potentsial ta ryzyky [Artificial intelligence in justice and court decisions: potential and risks]. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriia: Pravo, 78(2), 315–320. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.50
2. Riadinska, V. O., & Karpushova, O. V. (2025). Pravovi ta orhanizatsiini zasady vykorystannia shtuchnoho intelektu v diialnosti sudiv v Ukraini [Legal and organisational principles of using artificial intelligence in the activities of courts in Ukraine]. Yurydychnyi Naukovyi Elektronnyi Zhurnal, 5. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/23
3. Krushynskyi, S. (2025). Zastosuvannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v kryminalnomu provadzhenni: realii i perspektyvy [Application of artificial intelligence technologies in criminal proceedings: realities and prospects]. Aktualni Problemy Pravoznavstva, 3, 117–122. https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2183

4. Tehza, O. O. (2026). Vykorystannia shtuchnoho intelektu pry pryiniatti sudovykh rishen [Use of artificial intelligence in judicial decision-making]. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriia: Pravo, 94(4). https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.6
5. Consultative Council of European Judges. (2023). Opinion No. 26 (2023): Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary. https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7
6. European Commission for the Efficiency of Justice. (2018). European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment. Council of Europe. https://lnk.ua/R2NlAzDIa
7. European Commission for the Efficiency of Justice. (2025). Guidelines on the use of generative artificial intelligence for courts. CEPEJ(2025)18Final. Council of Europe. https://lnk.ua/K58POVG7q
8. European Parliament and Council of the European Union. (2024). Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj
9. Sudova Vlada Ukrainy. (2023). Kodeks suddivskoi etyky [Code of Judicial Ethics]. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text
10. Verkhovnyi Sud. (2025). Polozhennia pro vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu pratsivnykamy Aparatu Verkhovnoho Sudu [Regulation on the use of artificial intelligence technologies by employees of the Office of the Supreme Court]. https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf
11. Verkhovnyi Sud. (2026, May 6). Vykorystannia shtuchnoho intelektu v sudovii systemi potrebuie chitkykh pravyl – suddia VP VS [The use of artificial intelligence in the judicial system requires clear rules]. https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/2022297/
12. Natsionalna Shkola Suddiv Ukrainy. (2025, March 6). Shtuchnyi intelekt vzhe v sudakh [Artificial intelligence is already in courts]. https://lnk.ua/Cs0kC9AJc
13. Sudova Vlada Ukrainy. (2026, April 28). V NShSU obhovoryly aktualni pytannia vykorystannia shtuchnoho intelektu v sudi [Current issues of using artificial intelligence in court discussed at the National School of Judges of Ukraine]. https://court.gov.ua/archive/2017417/
14. Shtuchnyi intelekt i sudochynstvo [Artificial intelligence and judicial proceedings]. (n.d.). Yurydychna Hazeta. https://lnk.ua/aouwJK1tX
15. Ukrainian National Bar Association. (2026, March 5). ShI ta pravnycha diialnist: yak reahuiut sudy [AI and legal practice: how courts respond]. https://lnk.ua/hCsWbY309
16. Vykorystannia ShI u sudochynstvi: Mintsyfra hotuie zakonodavstvo, a suddi sperechaiutsia [Use of AI in judicial proceedings: the Ministry of Digital Transformation prepares legislation while judges debate]. https://lnk.ua/Qe64mhZaQ
17. EU Project "Pravo-Justice". (2026, March 5). Shtuchnyi intelekt u sudovomu administruvanni: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainski praktyky [Artificial intelligence in judicial administration: international experience and Ukrainian practices]. https://lnk.ua/LyaHWEhtA

Дата першого надходження/Date of first submission: 15.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 19.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

UDC 341.322.5:340.5
DOI: https://doi.org/10.31861/jiel.2026.2.94-102

Vitalii Yaremchuk,
PhD in International Law,
Assistant Professor of the Department
of International Law and Comparative Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Ukraine
E-mail: v.yaremchuk@chnu.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7787-8880

THE REGISTER OF DAMAGE FOR UKRAINE (RD4U): A COMPARATIVE LEGAL ASPECT

The article is dedicated to a topical, comprehensive, and systemic comparative legal analysis of the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine (RD4U), contrasted with key historical judicial and quasi-judicial institutions in the field of recording, evaluation, and reparation of damage caused during international and non-international armed conflicts. The paper examines in detail the international regulatory framework governing the establishment and functioning of the Register of Damage, primarily anchored by UN General Assembly Resolution A/RES/ES-11/5 and Committee of Ministers of the Council of Europe Resolution CM/Res(2023)3, which officially approved the Statute of this mechanism. It is emphasized that the Register operates strictly as a preliminary claims-recording and evidence-gathering system, without any judicial functions, adjudicative authority, or power to determine individual state or personal liability. Furthermore, the article thoroughly discloses the substantive and procedural eligibility criteria for claims regarding temporal, territorial, and personal parameters. Within the framework of the comparative legal method, the structural legal nature, financing sources, circle of applicants, and forms of satisfaction of the Register of Damage for Ukraine are systematically compared with the United Nations Compensation Commission (UNCC), the Eritrea-Ethiopia Claims Commission, and the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees in Bosnia and Herzegovina. Based on a rigorous critical analysis of the financial viability models of previous historical precedents, in particular the implementation experience of the 1995 Dayton Peace Accords, it is profoundly proven that shifting compensation burdens onto the fragile budgets of post-war states or relying on voluntary donor grants inevitably turns binding international normative obligations into a 'dead letter'. Finally, the study substantiates the critical necessity of overcoming the systemic shortcomings of previous international reparation mechanisms by lawfully engaging revenues generated from frozen and immobilized sovereign assets of the Russian Federation, as well as introducing special trade tariffs and levies, as a guaranteed, sustainable source of funding for the future International Claims Commission for Ukraine.

Keywords: *international reparation mechanisms, United Nations Compensation Commission, Dayton Accords, Eritrea-Ethiopia Claims Commission, sovereign immobilized assets, restitution in kind.*

Яремчук Віталій. Реєстр збитків для України (RD4U): порівняльно-правовий аспект.

У статті здійснено ґрунтовний порівняльно-правовий аналіз міжнародних репараційних механізмів, у межах якого особливу увагу приділено новітній цифровій інституції – Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України

(RD4U). Досліджено передумови створення Реєстру крізь призму резолюцій Генеральної Асамблеї ООН та Комітету міністрів Ради Європи, які сформували унікальну нормативну базу цього часткового органу. У роботі доведено, що RD4U функціонує як спеціалізований цифровий інструмент попередньої фіксації доказів і документування втрат, який свідомо позбавлений юрисдикційних повноважень щодо прямого присудження виплат або встановлення кримінальної чи міжнародно-правової відповідальності. Автором детально зіставлено ключові інституційні параметри української моделі (характер мандата, джерела фінансування, коло суб'єктів та форми сатисфакції) із класичними історичними прецедентами: Компенсаційною комісією ООН, Еритрейсько-Ефіопською претензійною комісією та Комісією з майнових претензій у Боснії і Герцеговині. Окрему увагу в дослідженні приділено аналізу фінансової стійкості попередніх репараційних циклів. Зокрема, на прикладі наслідків реалізації Дейтонських угод продемонстровано, що фінансування відновлення виключно за рахунок добровільних донорських внесків чи виснажених національних бюджетів неминуче призводить до нівелювання гарантій потерпілих, перетворюючи державні зобов'язання на декларативну «мертву норму». У висновках аргументовано, що для забезпечення реальної справедливості для України необхідно відійти від обмежених моделей минулого та законодавчо закріпити механізм безумовного стягнення репарацій за рахунок заморожених суверенних активів держави-агресора, який має стати наріжним каменем майбутнього міжнародного компенсаційного процесу.

Ключові слова: *міжнародні репараційні механізми, Компенсаційна комісія ООН, Дейтонські угоди, Еритрейсько-Ефіопська претензійна комісія, суверенні іммобілізовані активи, натуральна реституція.*

Problem statement. The full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine has compelled civilized states to seek ways to hold the aggressor state, a permanent member of the United Nations Security Council, accountable for the damage caused to our state. Possessing the right of veto, the aggressor state renders the adoption of binding resolutions on the forcible collection of reparations impossible by analogy with historical precedents (in particular, the 1991 United Nations Compensation Commission model). This has forced civilized states and international organizations to seek new, alternative ways to ensure international legal responsibility and reparation for the damage caused to Ukraine.

One of the first significant steps was the establishment of the **'Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine'** (hereinafter – the Register of Damage). This is the first stage of the compensation mechanism established under the auspices of the Council of Europe. However, as historical and legal experience demonstrates, violations of the general principles of international law and of norms of jus cogens resulting from armed conflicts have occurred repeatedly, accompanied by the creation of various institutions to record damage and pay reparations. In view of this, it is critically necessary to conduct a comprehensive comparative legal analysis of the functioning of previous international mechanisms to avoid systemic financial and procedural errors and ensure the genuine effectiveness of the newly created Ukrainian reparations architecture.

The purpose of the article is to conduct a comparative legal analysis of the institutional model of the Register of Damage for Ukraine (RD4U) in comparison with international compensation precedents (the United Nations Compensation Commission, the Eritrea-Ethiopia Claims Commission, and the Commission for Real Property Claims of

Displaced Persons and Refugees in Bosnia and Herzegovina) in order to identify their doctrinal and operational flaws and to substantiate the necessity of using the frozen sovereign assets of the aggressor state as the sole guaranteed source of funding for the future Compensation Fund.

State of research on the problem. The functioning of the Register of Damage is increasingly being studied by both foreign and Ukrainian scholars, including Anna Dąbrowska [1], Marten Breuer [2], Igor Semenov [3], and others.

Presentation of the main material. First, let us examine the legal framework governing the operation of the Register of Damage for Ukraine. The first act that laid the foundation for further state cooperation in seeking ways to compensate for damage caused by the Russian Federation (hereinafter – the RF) is Resolution A/RES/ES-11/5 adopted by the United Nations General Assembly (hereinafter – the UN), entitled 'Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine' [4]. Alongside reaffirming territorial integrity and recording the gross violation of the general principles of international law by the RF, what is important in this context is the recommendation to UN Member States, in cooperation with Ukraine, to create 'an international register of damage to serve as a record, in documentary form, of evidence and claims information on damage, loss or injury to all natural and legal persons concerned'.

Half a year later, the main governing body, the Committee of Ministers of the Council of Europe, adopted Resolution CM/Res(2023)3 establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine [5], the annex to which contains the Statute of the Register of Damage. The functional duties of the Register of Damage include the collection, processing, and categorization of information; no judicial functions, in particular regarding the determination of liability, are provided for, as explicitly evidenced by Article 2.

The eligibility criteria for claims are temporal, namely, damage caused on or after 24 February 2022; territorial, namely, committed on the territory of Ukraine within its internationally recognized borders, including its territorial waters; and by subject of commission, namely, committed by the Russian Federation in or against Ukraine.

An interesting provision concerns the range of participants in the Register of Damage, namely Article 4 of the Statute provides that 'Any member or observer State of the Council of Europe and the European Union, as well as any other State that has voted in favor of the United Nations General Assembly Resolution A/RES/ES-11/5', which calls into question the participation of 73 states that abstained during the vote, and 14 states that voted against (including the aggressor state). It is worth noting that scope for accession exists thanks to paragraph 3 of the aforementioned article of the Statute, which permits the participation of other states and international organizations, subject, however, to the 'position of the Government of Ukraine' [5].

The functioning of the Register of Damage is provided for through annual contributions from participating states and voluntary contributions from associate members. According to paragraph 3 of Article 10 of the Statute, their amount is based on the criteria for determining the annual scale of contributions to the general budget of the Council of Europe.

On 30 September 2026, the phased launch of all 43 categories of claims for compensation for damage caused by the RF to Ukraine was completed.

To summarize, the Register of Damage is neither an independent international organization nor a direct judicial or quasi-judicial body. Moreover, the ratification of the Convention establishing an International Claims Commission for Ukraine [6] is currently

ISSN 3083-7979

underway, and as of early October, 10 of the 25 required states have ratified. It should be noted that there are currently 41 signatories to the Convention [7]. The International Claims Commission will become the successor to the Register of Damage, although the latter will not cease its activities.

Among analogous mechanisms for compensation of damage, **the United Nations Compensation Commission** is also worth considering. In terms of legal nature, the difference from the Register of Damage lies in the fact that it is a quasi-judicial subsidiary organ of the UN Security Council, an *ad hoc quasi-judicial body*, as rightly noted by Peter H. Sand [8], which was established by UN Security Council Resolution 687 of 3 April 1991 [9].

Payment of all losses was provided for from revenues derived by Iraq from the export of petroleum and petroleum products, at a rate of 30%, which, depending on the year, was reduced to 0.5–3% [10]. In total, USD 52.4 billion was paid out. That is, the UN Security Council Resolution permitted the export of Iraqi petroleum only on the condition that all proceeds would be deposited into a dedicated UN Escrow Account, which served as a kind of 'sieve' separating funds for the compensation of damage caused to Kuwait [11].

Unfortunately, the impossibility of adopting a corresponding resolution in the case of the aggression of the RF against Ukraine is obvious due to the fact that Russia occupies the seat of a permanent member of the Security Council and possesses the right of veto. Therefore, the application of Article 25 of the Charter of the United Nations, which requires 'to accept and carry out the decisions of the Security Council', has deprived us of an effective mechanism for enforcing compensation for damage caused [12].

As a consequence, the rather successful example of the United Nations Compensation Commission hinged on the consolidated will of the permanent members of the UN Security Council and the legal isolation of the state that violated norms of *jus cogens*. For Ukraine and our partners, the challenge lies in creating a legal mechanism for the compulsory enforcement of damages from the aggressor state through revenues from the frozen assets of the Central Bank of the RF and/or special trade tariffs.

Next, let us consider **the Eritrea-Ethiopia Claims Commission**, established in the aftermath of the armed conflict between the states. The legal basis of the Commission is set out in a bilateral peace treaty, the Algiers Peace Agreement of 12 December 2000 [13], which immediately distinguishes it from the two preceding mechanisms. That is, it was an *ad hoc* inter-State arbitral tribunal operating under the auspices of the Permanent Court of Arbitration.

The Agreement provided a format for inter-State claims by allowing the governments of Ethiopia and Eritrea to file claims on their own behalf or on behalf of their citizens, thereby applying the *parens patriae* approach. This precluded direct access for citizens, as the individual interests of thousands of deported and dispossessed persons were averaged out and partially lost within the scope of inter-State claims. As Sean D. Murphy rightly noted, the Commission's decision in the case in which Eritrea violated the prohibition on aggression against Ethiopia raises concerns and calls into question the proper role of arbitral tribunals in such cases [14, p. 699].

A dangerous approach used in the examined bilateral arbitration is the 'symmetry of liability', in which the aggressor state filed counterclaims against the victim state. As a result, this took the form of a set-off mechanism, effectively nullifying the victims' satisfaction and resulting in USD 12.8 million in Ethiopia's favor.

Accordingly, despite the payment outcomes in Ethiopia's favor, the calculation mechanism itself and the approaches embedded in the Algiers Peace Agreement raise numerous questions.

ISSN 3083-7979

Also among the world precedents under study, attention should be drawn to **the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees in Bosnia and Herzegovina**, which is considered a successful precedent for establishing a mass quasi-judicial body for the restitution of civilian property rights under confirmed international management, as noted, for example, by Hans Van Houtte in the study 'Mass Property Claim Resolution in a Post-War Society: The Commission for Real Property Claims in Bosnia and Herzegovina' [15, p. 625].

The Commission was established pursuant to the 1995 Dayton Accords [16], which constituted a peace agreement between Serbia, Croatia, and Bosnia and Herzegovina ending the Bosnian War.

An important approach applied within the framework of the Commission was the standard of 'plausible ownership' and the recognition of all property transactions concluded after the outbreak of the conflict as null and void. This should be viewed as a legal benchmark for the operation of the Register of Damage for Ukraine regarding damaged and destroyed housing in the temporarily occupied territories.

Funding for the operation, pursuant to Article XI(2) and Article XIV(1) of Annex 7 to the Dayton Accords, was structured through two avenues: operational work was assigned to the parties to the conflict, while the Compensation Fund was to be formed through a combination of direct contributions from the parties, revenues from property management, and international donor grants. As noted in the handbook of the International Organization for Migration, this mechanism was unsuccessful: 'However, the compensation fund never became operational. The income-generating compensation scheme could never be set up due to a lack of funds to cover its operational costs. Furthermore, no direct voluntary contributions were received from the international donor community' [17, p. 89].

Thus, the practical implementation of the financial model under the Dayton Accords confirmed that shifting compensation payments onto the budget of a post-war state or relying on voluntary donor grants turns normative promises into a 'dead letter'. It was precisely due to the lack of receipts from the Compensation Fund that the Commission was forced to abandon monetary compensation and limit its mandate exclusively to the restitution of property in kind.

For a clearer comparison of the key criteria of the Register of Damage for Ukraine, the United Nations Compensation Commission, the Eritrea-Ethiopia Claims Commission, and the Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees in Bosnia and Herzegovina, we propose referencing Table 1 compiled by the author.

Table 1

	Register of Damage for Ukraine (RD4U)	**United Nations Compensation Commission (UNCC)**	**Eritrea-Ethiopia Claims Commission (EECC)**	**Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees in Bosnia and Herzegovina (CRPC)**
Legal Basis	Resolution CM/Res(2023)3 of the Committee of Ministers of the	United Nations Security Council Resolution 687 (1991) of 3 April 1991	Algiers Agreement of 12 December 2000	The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina

	Council of Europe of 12 May 2023			of 14 December 1995 (Dayton Accords)
Legal Status	Claims Registration System	Quasi-judicial administrative compensation body under the UN Security Council	Ad hoc international arbitral tribunal	Quasi-judicial international administrative body for the determination of property rights
Sources of Funding	Operational budget: donor contributions; Compensation Fund: frozen Russian sovereign assets and windfall profits generated therefrom	A percentage of proceeds from Iraqi petroleum export sales	Contributions of the parties and set-off of awarded amounts	Contributions of the parties, rental income, and donor grants
Circle of Applicants	Natural persons, legal persons, and the state, local and municipal authorities	Natural persons, legal persons, governments, and international organizations (via states)	The States of Eritrea and Ethiopia on their own behalf and on behalf of their nationals	Natural persons, specifically refugees and internally displaced persons
Form of Satisfaction	Recordal and preservation of evidence of loss or damage for future monetary compensation and property restitution awarded by a future Compensation Commission	Direct monetary compensation	Interstate set-off of awarded amounts	In-kind restitution of property rights and possession

Comparative Legal Analysis of the Register of Damage for Ukraine (RD4U) and Key Historical International Reparation Mechanisms

Conclusions. The comparative legal analysis of international reparation mechanisms demonstrates the evolution of approaches to the recordal and compensation of war-related damage, with the Register of Damage for Ukraine standing out as an unprecedented institutional step under the auspices of the Council of Europe. Unlike the United Nations Compensation Commission, which operated under a consolidated mandate of the UN Security Council and relied on a dedicated oil revenues fund, or the Eritrea-Ethiopia Claims Commission, which was limited to an interstate set-off mechanism, the contemporary Ukrainian model combines digital evidence recordal with the prospect of leveraging the frozen sovereign assets of the aggressor state. At the same time, the historical experience of Bosnia and Herzegovina proves that relying on voluntary donor contributions or national budgets for compensation renders such obligations a 'dead letter', making the imperative enforcement against Russian sovereign assets the sole viable guarantee for restoring justice.

ISSN 3083-7979

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Dąbrowska, Anna. Register of Damages Caused by the Aggression of the Russian Federation in Ukraine: the Creation and Main Objectives of the Mechanism. Prawo i Więź. 2024. Vol. 53, no. 6. P. 1375–1392. DOI: https://doi.org/10.36128/PRIW.vi53.985. URL: https://www.prawoiwiez.edu.pl/index.php/piw/en/article/view/985 (date of access: 18.08.2026).
2. Breuer, Marten. The Register of Damage for Ukraine: A Promising First Step towards Reparation?. Konstanz : KOPS Universität Konstanz, 2024. URL: https://d-nb.info/1335701362/34 (date of access: 18.08.2026).
3. Semenov, Igor. Some Aspects of the Functioning of the Register of Damages Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine. Futurity Proceedings. 2024. Vol. 1. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15100759. URL: https://futurity-proceedings.com/index.php/home/article/download/152/152/188 (date of access: 18.08.2026).
4. Resolution A/RES/ES-11/5 on Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine / United Nations General Assembly. Adopted on 14 November 2022. URL: https://digitallibrary.un.org/record/3994481?v=pdf (date of access: 14.09.2026).
5. Resolution CM/Res(2023)3 on the Establishment of the Register of Damages Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine / Council of Europe, Committee of Ministers. Adopted on 12 May 2023. URL: https://rd4u.coe.int/documents/358068/372244/CM_Res%282023%293+-+Statute.pdf/2cebbb65-c86d-61c6-06c2-dca378ecd900?t=1708702115594 (date of access: 18.08.2026).
6. Full list of treaties / Council of Europe. Treaty Office. URL: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=229 (date of access: 22.09.2026).
7. International Claims Commission for Ukraine / Council of Europe Portal. URL: https://www.coe.int/en/web/portal/international-claims-commission-for-ukraine- (date of access: 27.09.2026).
8. Peter H. Sand. Compensation for environmental damage from the 1991 Gulf War. Environmental Policy and Law. 2006. URL: https://www.researchgate.net/publication/292506890_Compensation_for_environmental_damage_from_the_1991_Gulf_War (date of access: 02.10.2026).
9. Resolution 687 (1991) / United Nations Security Council. Adopted on 3 April 1991. URL: https://uncc.un.org/sites/default/files/2023-05/res0687.pdf (date of access: 05.10.2026).
10. United Nations Compensation Commission: Who We Were / UNCC Official Website. URL: https://uncc.un.org/en/who-we-were/uncc-glance (date of access: 09.10.2026).
11. Resolution 986 (1995) / United Nations Security Council. Adopted on 14 April 1995. URL: https://docs.un.org/en/S/RES/986(1995 (date of access: 12.10.2026).
12. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 15.10.2026).
13. Agreement between the Government of the Federal Democratic Republic of Ethiopia and the Government of the State of Eritrea. Signed on 12 December 2000. URL: https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/er20et001212agreementeritreaethiopia.pdf (date of access: 19.10.2026).
14. Gray, Christine. The Eritrea/Ethiopia Claims Commission Oversteps Its Boundaries: A Partial Award?. European Journal of International Law. 2006. Vol. 17, iss. 4. P. 699–721. DOI: https://doi.org/10.1093/ejil/chl023. URL: https://academic.oup.com/ejil/article/17/4/699/482613 (date of access: 11.10.2026).
15. Van Houtte, Hans. Mass Property Claim Resolution in a Post-War Society: The Commission for Real Property Claims in Bosnia and Herzegovina. International and Comparative Law Quarterly. 2008. Vol. 48, iss. 3. P. 625–638. DOI: https://doi.org/10.1017/s0020589300063466. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/international-and-comparative-law-

ISSN 3083-7979

quarterly/article/mass-property-claim-resolution-in-a-postwar-society-the-commission-for-real-property-claims-in-bosnia-and-herzegovina/E2B4A2ADA5A76CAFC4FCE08762EC3451 (date of access: 13.10.2026).
16. Property Restitution and Human Rights in Bosnia and Herzegovina / OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina. URL: https://bih.osce.org/bih/126173 (date of access: 15.10.2026).
17. Property Restitution and Compensation: Practices and Experiences of Claims Programs / International Organization for Migration. Geneva : IOM, 2008. 308 p.

REFERENCES:

1. Dąbrowska, A. (2024). Register of Damages Caused by the Aggression of the Russian Federation in Ukraine: The creation and main objectives of the mechanism. Prawo i Więź, 53(6), 1375–1392. https://doi.org/10.36128/PRIW.vi53.985
2. Breuer, M. (2024). The Register of Damage for Ukraine: A promising first step towards reparation?. KOPS Universität Konstanz. https://d-nb.info/1335701362/34
3. Semenov, I. (2024). Some aspects of the functioning of the Register of Damages Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine. Futurity Proceedings, 1, 152–188. https://doi.org/10.5281/zenodo.15100759
4. UN General Assembly. (2022, November 14). Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine (Resolution A/RES/ES-11/5). https://digitallibrary.un.org/record/3994481
5. Council of Europe, Committee of Ministers. (2023, May 12). Resolution CM/Res(2023)3 on the establishment of the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine. https://rd4u.coe.int/documents/358068/372244/CM_Res%282023%293+-+Statute.pdf
6. Council of Europe. (n.d.). Full list of treaties. Treaty Office. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=229
7. Council of Europe. (n.d.). International Claims Commission for Ukraine. Council of Europe Portal. https://www.coe.int/en/web/portal/international-claims-commission-for-ukraine-
8. Sand, P. H. (2006). Compensation for environmental damage from the 1991 Gulf War. Environmental Policy and Law, 46(3–4), 244–249. https://www.researchgate.net/publication/292506890_Compensation_for_environmental_damage_from_the_1991_Gulf_War
9. UN Security Council. (1991, April 3). Resolution 687 (1991). https://uncc.un.org/sites/default/files/2023-05/res0687.pdf
10. United Nations Compensation Commission. (n.d.). Who we were. UNCC. https://uncc.un.org/en/who-we-were/uncc-glance
11. UN Security Council. (1995, April 14). Resolution 986 (1995). https://undocs.org/S/RES/986(1995
12. UN General Assembly. (1945, June 26). Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii [Charter of the United Nations]. Verkhovna Rada of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
13. Government of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, & Government of the State of Eritrea. (2000, December 12). Agreement between the Government of the Federal Democratic Republic of Ethiopia and the Government of the State of Eritrea (Algiers Agreement). UN Peacemaker. https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/er20et001212agreementeritreaethiopia.pdf
14. Gray, C. (2006). The Eritrea/Ethiopia Claims Commission oversteps its boundaries: A partial award?. European Journal of International Law, 17(4), 699–721. https://doi.org/10.1093/ejil/chl023

ISSN 3083-7979

15. Van Houtte, H. (2008). Mass property claim resolution in a post-war society: The Commission for Real Property Claims in Bosnia and Herzegovina. International and Comparative Law Quarterly, 48(3), 625–638. https://doi.org/10.1017/s0020589300063466
16. OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina. (1995). Property restitution and human rights in Bosnia and Herzegovina. https://bih.osce.org/bih/126173
17. International Organization for Migration. (2008). Property restitution and compensation: Practices and experiences of claims programmes. IOM.

Дата першого надходження/Date of first submission: 19.08.2026
Прийнято до друку/Accepted: 26.09.2026
Опубліковано/Published: 01.11.2026

ISSN 3083-7979

ЖУРНАЛ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Випуск 2

Науковий журнал

Журнал Міжнародного та Європейського права. 2026. Вип. 2. 102 с.

Комп'ютерна верстка–А.Р. Лабик